

JOURNAL

วารสาร

สหวิทยาการสังคมศาสตร์

INTERDISCIPLINARY SOCIAL SCIENCE AND JUSTICE ADMINISTRATION

และการบริหารงานยุติธรรม

AND JUSTICE ADMINISTRATION

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1

มกราคม – มีนาคม 2568

ฉบับปฐมฤกษ์

วัตถุประสงค์ (Aims)

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อเป็นเวทีวิชาการสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาความรู้ใหม่ในมิติทางสังคมศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม
4. เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความร่วมมือทางวิชาการระหว่างบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขต (Scope)

1. การวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์ อาทิ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยาสังคม รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
2. การศึกษาในด้านกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรม อาทิ กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม อาชญวิทยา การบังคับใช้กฎหมาย การปฏิรูปกฎหมาย การป้องกันอาชญากรรม และนิติวิทยาศาสตร์
3. ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะและผลกระทบทางสังคมจากการดำเนินงานด้านยุติธรรม
4. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบในระดับชาติและนานาชาติเกี่ยวกับระบบยุติธรรมและบริบททางสังคม

กำหนดการออกเผยแพร่ (Publication Frequency)

วารสารฯ ตีพิมพ์เผยแพร่ราย 3 เดือน (ปีละ 4 ฉบับ) คือ

- ฉบับที่ 1 : มกราคม - มีนาคม
- ฉบับที่ 2 : เมษายน - มิถุนายน
- ฉบับที่ 3 : กรกฎาคม - กันยายน
- ฉบับที่ 4 : ตุลาคม - ธันวาคม

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม ใช้กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ (Peer Review) อย่างเข้มงวดก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ใช้รูปแบบ Double-Blind Review ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งบทความจะไม่ทราบชื่อกันและกัน เพื่อให้การประเมินเป็นกลาง ปราศจากอคติ และเน้นความถูกต้องเชิงวิชาการ
2. บทความทุกเรื่องจะถูกตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน
3. จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการประเมินบทความ คือ 3 คน

ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์หรือค่าตีพิมพ์เผยแพร่บทความ
ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิชาการและการวิจัยให้กว้างขวาง และเพื่อส่งเสริมโอกาสทางวิชาการ
แก่ผู้เขียนทุกกลุ่ม โดยไม่มีข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่าย ผู้เขียนสามารถส่งบทความได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย
ตั้งแต่กระบวนการพิจารณาจนถึงการตีพิมพ์ในวารสาร

กองบรรณาธิการ (Editorial Team)

เจ้าของ

สมาคมนักกฎหมายการแพทย์และสุขภาพะ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.อัศกร ไชยพงษ์ สมาคมนักกฎหมายการแพทย์และสุขภาพะ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวสุพิชชา ไชยวัน

สมาคมนักกฎหมายการแพทย์และสุขภาพะ

กองบรรณาธิการ

1. ศาสตราจารย์ ดร.ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร	มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.จิตรดารมย์ รัตนวุฒิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
3. รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจเอกหญิง ดร.ศิริพร โกวิท	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญาภัส ทองมุสิก	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำสับเอก ดร.จุฬา เจริญวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรมล ยินดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

สำนักงานกองบรรณาธิการ

1. นายนันทชัย รักษ์จินดา
2. นายวิทยา เย็นแจ่ม

หัวหน้าสำนักงานกองบรรณาธิการ

เลขานุการสำนักงานกองบรรณาธิการ

ที่อยู่สำนักงาน

เลขที่ 9/493 ซอยลาดปลาเค้า 78 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220

โทรศัพท์สำนักงาน : 065-5346554

มือถือ : 080-5225232, 095-1019971

E-mail: j.journal999@gmail.com

ThaiJO: <https://so11.tci-thaijo.org/index.php/JISSJA>

ดร.อัคร อัยพงษ์
บรรณาธิการวารสาร

ยินดีต้อนรับสู่ ฉบับปฐมฤกษ์

นับเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งที่ได้นำเสนอวารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรมฉบับปฐมฤกษ์สู่แวดวงวิชาการ การก่อกำเนิดของวารสารฉบับนี้เกิดจากเจตนารมณ์ในการสร้างพื้นที่ทางวิชาการที่เปิดกว้างสำหรับการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในลักษณะสหวิทยาการโดย มุ่งเชื่อมโยงศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรมเข้าด้วยกัน

ในฉบับปฐมฤกษ์นี้ ประกอบด้วยผลงานทางวิชาการที่มีความหลากหลายและลุ่มลึก ทั้งบทความวิจัยและบทความวิชาการ รวมทั้งสิ้น 8 บทความ ครอบคลุมประเด็นทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ กฎหมาย พุทธศาสนา และการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งสะท้อนถึงเป้าหมายของวารสารในการนำเสนอมุมมองที่หลากหลายเพื่อความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างรอบด้าน

บทความวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตชาวไทยพุทธที่มีเชื้อสายกัลันตันมาเลเซียในจังหวัดนราธิวาส เปิดมุมมองให้เห็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมและการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่ชายแดนใต้ ขณะที่การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาในร้านสะดวกซื้อของนักศึกษาในจังหวัดสงขลา ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่น่าสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคในกลุ่มคนรุ่นใหม่ บทความเรื่องโอกาสของภาคเกษตรไทยในพื้นที่ชายแดนจังหวัดบุรีรัมย์ นำเสนอแง่มุมด้านเศรษฐกิจการค้าชายแดนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และการวิเคราะห์ปัญหาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา สะท้อนให้เห็นความท้าทายในการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมของไทย

ด้านบทความวิชาการ เริ่มด้วยการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยที่ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างศาสนากับโครงสร้างทางสังคม ต่อด้วยการศึกษาความไม่ได้สัดส่วนในการกำหนดโทษของกฎหมายประมงไทยที่บูรณาการมุมมองหลากหลายศาสตร์ บทความเรื่องอาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมนำเสนอแนวคิดนวัตกรรมเชิงสถาบันเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน และปิดท้ายด้วยการวิเคราะห์การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตที่ให้บทเรียนสำคัญสำหรับการบริหารงานภาครัฐ

ฉบับปฐมฤกษ์ของวารสารนี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของเวทีวิชาการที่มุ่งสร้างการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติระหว่างองค์ความรู้ที่หลากหลายสาขา และระหว่างนักวิชาการกับผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เรามุ่งหวังว่า วารสารแห่งนี้จะเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาองค์ความรู้และนโยบายสาธารณะที่มีคุณภาพต่อการสังคมไทย

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียน และทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์วารสารฉบับปฐมฤกษ์นี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการสนับสนุนจากท่านผู้อ่านในการร่วมพัฒนาคุณภาพวารสารให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นในฉบับต่อ ๆ ไป

สารบัญ

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนมีนาคม 2568

บทความวิจัย (Research Article)

1. วิถีชีวิตชาวไทยพุทธที่มีเชื้อสายกัลันตันมาเลเซียภายใต้บริบทวัฒนธรรม
พหุนิยมในจังหวัดนราธิวาส ประเทศไทย
ปัญญา เทพสิงห์, ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร 1
2. ปัญหาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1
ณัฐธินิชา ยิ้มซ้าย 15
3. โอกาสของภาคเกษตรไทย กรณีศึกษาพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู
อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
เอกวีร์ เอกอัฐวัฒน์ 29
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้ซื้อในร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีฟเว่น
หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณในสงขลาและมหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยที่สงขลา
ณิชากัทร บุญรัตน์ 37

สารบัญ

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนมีนาคม 2568

บทความวิชาการ (Academic articles)

5. การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤต:
บทเรียนจากนโยบายสาธารณะในสถานการณ์ฉุกเฉิน
ปรีนทร ศิริเอี้ยวพิกุล 57
6. ความไม่ได้สัดส่วนในการกำหนดโทษของกฎหมายประมงไทย
การวิเคราะห์เชิงกฎหมาย สังคม และหลักพระพุทธศาสนา
นิรมล ยินดี 71
7. อาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรม: กับการส่งเสริมการเข้าถึง
ความยุติธรรมของประชาชน
พงษ์ธร ธัญญสิริ 81
8. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทย
วันชัย เจือบุญ, ธนธกานต์ ปิ่นแก้ว 95

บทความวิจัย

วิถีชีวิตชาวไทยพุทธที่มีเชื้อสายกลันตันมาเลเซียภายใต้บริบทวัฒนธรรมพหุนิยม
ในจังหวัดนราธิวาส ประเทศไทย

The Lifestyles of Thai Buddhists of Malaysian Kelantan in the Setting of
Cultural Plurality in Narathiwat Province, Thailand

วันที่รับบทความ (Received) : 15 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 17 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

ปัญญา เทพลิง¹

Punya Tepsing

รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Associate Professor Dr., Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

เลขที่ 15 ถนนกาญจนาภิเษย์ ตำบลคองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110

No. 15 Kanchanawanit Road, Kohong Subdistrict, Hat Yai District, Songkhla Province 90110

E-mail: punya.t@psu.ac.th

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร^{2 *}

Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn

ศาสตราจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Professor Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University

เลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

No. 1, Village No. 3, Sam Phraya Subdistrict, Cha-am District, Phetchaburi Province 76120

E-mail: PROMSAKANASAKOL_T@su.ac.th

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

² ผู้เขียนร่วม (co-author)

* ผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ สำนวณวิถีชีวิตของชุมชนไทยพุทธเชื้อสายมาเลเซียภายใต้บริบทกรอบแนวคิดวัฒนธรรมพหุนิยมในในจังหวัดนราธิวาสของประเทศไทย การศึกษานี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และการสนทนากลุ่ม จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาและเชิงพรรณนาข้อมูล โดยอาศัยการอธิบายผลการศึกษาวงชีวิตของชุมชนไทยพุทธเชื้อสายมาเลเซียภายใต้กรอบวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคมวิทยา

ผลการศึกษาพบว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความหวาดกลัวและความสงสัยในหมู่ชาวพุทธว่าเหตุใดความรุนแรงจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และรัฐไม่สามารถจัดการได้ อย่างไรก็ตาม ชาวพุทธเชื้อสายมาเลเซียได้มีการปรับตัวทั้งในด้านการใช้ชีวิตและเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขและปลอดภัยภายใต้สถานการณ์ความรุนแรง รัฐบาลไทยใช้แนวคิดเรื่องพหุนิยมเป็นกลไกในการจัดการกับข้อขัดแย้งและประเด็นความรุนแรง อย่างไรก็ตาม รัฐบาลไทยควรให้ความสำคัญกับโอกาสที่เท่าเทียมกันสำหรับทุกคนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ: ชาวไทยพุทธ, วิถีชีวิต, พหุวัฒนธรรม, เชื้อสายมาเลเซีย

Abstract

This article examines the lifestyle of the Kelantan Malaysian Thai-Buddhist community within the framework of pluralistic culture in Narathiwat province, Thailand. This study employed qualitative methodologies, including in-depth interviews, telephonic interviews, and focus groups. Subsequently, we conducted content and descriptive analysis of the data. This study elucidates the lifestyle of the Kelantan Malaysian Thai-Buddhist community within cultural, economic, and sociological frameworks. The violence has caused fear and doubt among Buddhists as to why it continues, and the state is unable to deal with it. However, Malaysian Buddhists have adapted both in life and economics to be able to live happily and safely under violent situations. So, the Thai government employs the concept of pluralism as a mechanism for addressing conflicts and issues of violence. Nevertheless, the Thai government ought to prioritize equitable chances for all individuals, devoid of discrimination.

Keywords: Thai-Buddhist, Way of Life, Plural Culture, Malaysian Descent

1. Introduction

Three provinces in southern Thailand are situated along the border with Malaysia. Unrest has persisted since 2004. Certain regions were designated as "red areas"—hazardous, perilous, and associated with elevated dangers to life. Criminal incidents have persistently happened amid the many cultures in these three southern provinces of Thailand. Southern Thailand is a peninsula that has attracted numerous individuals from diverse cultures relocating from various regions. The three provinces link Malaysia, Singapore, and Indonesia's Sumatra Island. This region is inhabited by Thai-Buddhist individuals, Thai-Chinese, and Thai-Malay communities. The majority of the residents in this region are Melayu. They maintained tranquility until 2004; however, since that time, violent incidents have erupted with regularity (Promsaka Na Sakolnakorn, 2017). The cultures in these three provinces differ. The majority of the population adheres to Islam and follows the Melayu culture. Individuals are characterized by their cultures, faiths, ethical ideals, and educational backgrounds. Numerous religious institutions exist for Muslim students, influenced by the Melayu culture. Researchers have indicated that there are around 550 religious schools in these three provinces. The schools provide "correct" Islamic culture to the new generations of students, hence reinforcing the strength and uniqueness of Muslim culture. The education of the Melayu population in the three provinces has adhered to the traditional Islamic framework, distinct from a secular system. Two decades ago, "Islamization" emerged as the contemporary paradigm for Muslim education. Nevertheless, several Islamic religious institutions impart teachings that are "inaccurate." Consequently, criminal issues emerged in the provinces, and the diverse cultures are unable to address these challenges. In 2007, the Constitution of the Kingdom of Thailand was employed to unify the populace in these regions, fostering peace and liberty for all demographics (Promsaka Na Sakolnakorn, 2019).

Kelantan The Malaysian Thai-Buddhist is the ethnic community residing in Thailand's three southern border provinces, which have experienced violence and criminal activities. This ethnic group resided for an extended duration in the Malaysian state of Kelantan, situated predominantly along the border with Thailand. Kelantan Malaysian Thai-Buddhist individuals emigrated from Malaysia following the British government's grant of complete autonomy to the Federation of Malaya on August 31, 1957, marking the nation's independence. They relocated from Malaysia to various regions of Thailand adjacent to the border, including Waeng, Sukhirin, Tak Bai, Su-ngai Kolok, and Su-ngai Padi Districts in

Narathiwat Province (Aryuwatthana, 1991). Furthermore, the Kelantan Malaysian Thai-Buddhist community and the Siamese population (in Malaysia, referred to as “Siamese” in relation to Kelantan Buddhists and Thai traditions) are connected to the Thai populace in southern Thailand, with some having migrated from central Thailand a century ago (Promsaka Na Sakolnakorn, et al., 2020). In 1957, the Kelantanese Malaysian Thai-Buddhist population relocated to the three southern border provinces of Thailand. During that period, Malaysia saw numerous economic challenges, while Thailand presented greater economic potential than Malaysia. Since 1957, they upheld peace through a pluralistic culture alongside the Muslim population. In 2004, violence and criminal activity commenced (Aryuwatthana, 1991).

Although the violence has continued since 2004, the relations between Buddhists and Muslims has continued to be good, and they have tried to collaborate on community protection from insurgent groups. However, many Buddhists moved to other regions of Thailand for safety reasons (Tanod, et al., 2018). Thus, the number of Buddhist people is decreasing, and the Buddhist population is approximately less than ten percent of the total population in the Pattani, Yala, and Narathiwat Provinces Promsaka Na Sakolnakorn & Chandaeng, 2014). In addition, the radical Muslim group taught the wrong Muslim way of life to young Muslim people and increased suspicious between the religions. The radicals invented the idea that Buddhists were an enemy that came to occupy the Muslim’s land, Muslims were a minority ethnic group in Thailand to whom Thai’s government never gave importance, and there were unequal opportunities between Buddhists and Muslims (Promsaka Na Sakolnakorn, 2019). As previously mentioned, pluralism is a concept that many academicians and government use to solve conflicts and violent situations in the southern border provinces of Thailand (Sathayanurak, 2018). The Thai-Buddhist population in Kelantan, Malaysia, has developed numerous adaptations for conflict survival; nonetheless, escalating interreligious distrust engenders a sense of insecurity among them. This paper examines the lifestyle of the Kelantan Malaysian Thai-Buddhist community within the context of a pluralistic culture, enabling them to sustain a robust community in the three southern border provinces of Thailand amidst violent situations and Buddhism. This study examines the lifestyle of the Kelantan Malaysian Thai-Buddhist community within the framework of a pluralistic culture, which enables them to sustain a robust community in the Narathiwat province of Thailand.

2. Literature Reviews

In this paper, we used a literature review to summarize two points to gain a basic understanding of the topic: first, we explain the situation between the religions; and second, we explain the pluralist culture in the three southern border provinces of Thailand.

In Thailand, Muslims constitute a minority ethnic group, although in three southern border provinces, Buddhists represent the minority ethnic group. Following the tumultuous events of 2004, some Buddhists endeavored to acclimate to endure disputes and illegal circumstances. The government offered additional chances to Muslims, including the recruitment of government officials, enhancement of educational prospects, and financial support for those impacted by violence. The augmented opportunities and governmental initiatives for Muslims have led to diminished prospects for Buddhists in Thailand's three southernmost provinces (Tanod et al., 2018; Suwanabubpa, 2016). Furthermore, extremist Muslims propagate and impart knowledge on Melayu nationalism that underscores animosity against other faiths. They aim to segregate the territory and designate Thailand's three southern border provinces as Muslim territory. The discourse around the Pattani Sultanate is perpetuated over generations to incite radical Muslims to oppose the Thai government and advocate for the region's governance under Muslim authority (Piyasiripant, 2018). The ongoing disputes and bloodshed have diminished the pluralist culture in the three provinces, as well as inter-religious engagement and the plural community (Promsaka Na Sakolnakorn & Tepsing, 2013; Promsaka Na Sakolnakorn et al., 2013).

Numerous research has been undertaken regarding the application of pluralist culture to address disputes and violence in the three southern border provinces of Thailand. Pluralism is a concept employed by the Thai government to develop solutions for conflict management; nevertheless, the plural cultural framework of the Thai government has limited operational rules and lacks adaptability (Sathayanurak, 2018). The Thai government's idea of cultural diversity serves merely as a negotiation mechanism for dispute resolution, devoid of genuine involvement by individuals of diverse cultures and religions [10]. Furthermore, several community-supported governmental initiatives are unsuitable due to officials' lack of comprehension of the Islamic way of life, as the majority of policymakers and local officials adhere to Buddhism (Laeheem & Promsaka Na Sakolnakorn, 2020). Consequently, to address violence and conflicts, the Thai government prioritizes local culture, particularly the Islamic lifestyle and traditions, and adopts a flexible

approach to managing heterogeneous cultures. The Thai government should facilitate public forums for dialogue between Buddhists and Muslims and provide education for young Thai Muslims and Buddhists to foster coexistence in a pluralistic society (Tuansiri & Koma, 2019). Furthermore, a pluralistic culture provides equitable possibilities for all stakeholders and facilitates the comprehension of one another's identities (Promsaka Na Sakolnakorn & Tepsing, 2013).

3. Methodology

This study was conducted in the year 2020, and this study applied qualitative methods with in-depth interviews, phone interviews, a small group discussion, and a fieldwork survey.

Methods

In this paper, we use a qualitative approach through eight in-depth interviews, 10 phone interviews, and a small group discussion with six people, who were Kelantan Malaysian Thai-Buddhists in Waeng, Sukhirin, Tak Bai, and Su-ngai Kolok Districts in Narathiwat Province. For this study, we selected participants through purposive sampling and snowball sampling. In addition, we used content from interviews and focus groups.

Data Analysis

For data analysis, this study investigator and methodological triangulation techniques to check and compare the data. Then, it used content and descriptive analysis to analyze the full data set.

4. Result

Under this conflict situation, we have discovered the high value of religious identity and way in which people become aware of their cultures, such as when Muslims highly value their identities. Similarly, the Buddhists assert their identities by holding festivals to preserve Buddhist culture and refusing to allow Muslims to dominate. When the Buddhist village received news about terrorists killing a monk, the Buddhist people took defensive measures to protect monks. We collected field data in Thai-Buddhist villages in a rural area of Narathiwat Province, which closely borders Thailand and Malaysia. The Thai-Buddhist villages are less than five percent of Narathiwat Province, and this village is one that remains in Muslim society. People in this village are migrants from the Malaysian state of Kelantan to Thailand, after Malaysia became independent from Great Britain in 1954. They moved to Thailand to live under the Buddhist state because the Malaysian government valued

Bumiputera. In addition, Bumiputera is meant for Muslim who were born in Malaysia; if you were not a Muslim or Bumiputera, how could you survive? This is what people thought in the past.

After they came to Thailand and lived under the King of Thailand, they were very happy because the King and the Thai government valued all religions. In Thailand, they could live with different cultures and religions. However, since 2004, we have had a terrorist situation in the Pattani, Yala, and Narathiwat Provinces in the lower south of Thailand. Consequently, the way of life for Thai-Buddhists is changing, and many Chinese and Buddhists have moved to other regions because the Thai government cannot bring back peace. Until now, this village was an ethnic minority that lived in a Muslim environment. From interviews with villagers from 2012 to 2022, they now think Malaysia is a good and peaceful country, that no Bumiputera policy is implemented currently, and Malaysia has established a new “One Malaysia” policy to reduce religion tensions. Furthermore, the Malaysian government recognizes all religions. Now, Buddhists who stay in Malaysia are happier than Buddhists are in the lower south of Thailand. Therefore, they want to move back to Malaysia, but they cannot. In addition, in their opinion, the Thai government values the Muslims in the lower south and neglects the Buddhists and the Thai-Buddhists who live in the “Red Zone.” Finally, in real life, the conflict is not between Buddhists and Muslims, as the Buddhists, Chinese, and Muslims still have good relations and social interactions. However, it is difficult to explain why a terrorist car bombing still happened and why people always die from shootings. In this study, explain the existence of culture, religion, and traditions, including their transmission from generation to generation, family is very important to transfer Thai culture from generation to generation, Thais family will taught their children about basically of Thai language, Thai culture and tradition, also taught about Thai manner. In addition, family also bring their children to temple for meeting another Thais and learning about Thai culture, Buddhist, Thai language outside family at temple.

The Way of Life in a Cultural Context

We found that most Kelantan Malaysian Thai-Buddhist people could speak the Thai and Melayu languages well. However, in Thai, the language accent is typical “Tak Bai language and/or Je-He language,” which is an ancient language related to the language of the Sukhothai era. Under the plural culture of coexisting with Muslim society, the Kelantan

Malaysian Thai-Buddhists also use the Melayu language mixed with the Tak Bai language. In addition, Kelantan Malaysian Thai-Buddhist people also enjoy Melayu's performing arts and culture. For example, a Thai-Buddhist elder explained, *"In the past, when Buddhists had some culture or tradition festival, they invited Muslims to make a show in the temple, such as a dance drama in front of the Buddha statue"* (personal interview, December 2019). The interview shows that Thai-Buddhists and Thai-Muslims in Narathiwat Province have a long and amicable relationship between the cultures, and they exchange culture through the performing arts. However, since the 2004 violence by Muslim radical groups, the relationship between the cultures has decreased, and they are scared to participate with other religions. Furthermore, the Thai government has a policy of giving more opportunities and priorities to Muslim people and has a larger financial budget for taking care of the Islamic religion than Buddhism.

Therefore, Thai-Buddhists in the three southern border provinces have sought to take care of their own culture and traditions. To preserve the Thai identity, people hold traditional and cultural festivals, such as worshipping the ancestors' relics or the Songkran Festival in the heart of the Thai-Buddhist villages. In addition, the Songkran Festival is the Thai's traditional New Year, which starts on April 13 every year and lasts for three days. The activities at the Songkran Festival begin in the morning as people go to the temple to offer food to monks and novices, observe the precepts (five or eight precepts), and listen to the Dhamma talk. In the afternoon, they perform a bathing ceremony for the Buddha images, monks, and novices who live in a temple. During this time, the younger people ask for blessings from the elders. This is known as the Water Splashing Feast. It might be said that the Songkran Festival is a respected festival for the elders or a family day. The temple is now the center of Buddhism for the people in the "Red Zone." The temple is the place for interaction, a place for prayer and blessings, and a place to transfer culture and tradition from generation to generation. However, this area is not safe. Since 2004, Thai-Buddhists have been under soldiers' watch, and they need soldiers to go with them everywhere they go. An army camp was set up close to the temple. For now, the Buddhist culture and traditions can continue under the Thai Army's protection against terrorists.

The lifestyle of the Thai-Malay population in Narathiwat province, Thailand, is profoundly shaped by the amalgamation of Thai and Malay cultures, resulting in a distinctive fusion of traditions, language, and rituals. The predominant demographic in

Narathiwat is Muslim, and they adhere to Islam, which significantly influences their daily existence. In this location, the populace is bilingual, using both Thai and Malay, with Malay serving as the predominant language in numerous communities. The economy predominantly relies on agriculture, with rice cultivation, rubber plantations, and fishing serving as the principal means of subsistence. Numerous families participate in small-scale enterprises, including retail establishments and food vendors. The rural lifestyle is tranquil, characterized by cohesive groups with robust familial and social connections. Moreover, cuisine is integral to the daily existence of Thai-Malay individuals, with their culinary practices significantly shaped by both Thai and Malay cooking traditions. Dishes like nasi lemak, satay, and an array of curries are frequently savored. During religious occasions and festivals, individuals frequently don traditional garments, akin to Muslim clothes for both women and men. Religious rituals are fundamental to their lifestyle, with daily prayers and mosque attendance being essential to their routine. Muslim festivals, including Eid al-Fitr and Eid al-Adha, are commemorated with banquets, prayers, and communal gatherings. Elders are shown significant respect, and family constitutes the foundation of social life. A significant number of individuals in this region reside in multigenerational families, where several generations coexist. The community places significant importance on hospitality and mutual assistance. The region possesses a rich cultural heritage, characterized by traditional music, dance, and arts that embody both Thai and Malay elements. Although part of Thailand, the cultural identity of the Thai-Malay population of Narathiwat is unique and profoundly linked to their Malay background.

The Way of Life in an Economic Context

Most Kelantan Malaysian Thai-Buddhists farm and work in agriculture, such as growing Para rubber, raising animals, fishing in the pond, and a few work as government officials, such as school teachers. In addition, Para rubber is the main economic activity for the Buddhist community, and government has many policies to support farmers growing Para rubber and for marketing channels. In addition, most Buddhist farmers employ Muslims for Para rubber tapping. Consequently, Thai-Buddhists have economic relations with Muslims as employers and employees. However, Thai-Buddhists have relations with the Chinese as customers and traders (most Chinese are businessmen and traders). Since the 2004 violence, the economic relations have changed because they do not trust each other as they did before 2004 and are suspicious of working with the other religions in the area.

The Buddhist way of life has changed; they cannot stay alone on farms or live on farms far from the Buddhist community because there is a risk of criminal activity and murder. An elderly Buddhist woman stated, *“I moved from my house that I stayed in with my husband more than 30 year to live with my daughter and son-in-law because my daughter’s house is in a Buddhist community and it is [safer] than staying at my house in the para rubber plantation”* (personal interview, December 2019). In addition, most Chinese traders moved out of the violence zone, and some Chinese moved back to stay and have new businesses in north Malaysia for safety reasons. Although the violence situation is better, many Buddhist gardeners and owners of Para rubber plantations choose to sell the land that was far away from Buddhist communities.

The Way of Life in a Social Context

The community of Kelantan Malaysian Thai-Buddhist networks with other communities, including the Siamese in Kelantan, Malaysia. They interact with Buddhist external organizations, particularly from southern and central Thailand, to save traditions and cultures and to cooperate with other Buddhist groups for festivals and activities. They collaborate with government officials to execute security responsibilities for community safety. Interactions in this region are complex, as the police and military maintain alliances and exhibit amicability towards both Buddhists and Muslims; nonetheless, a significant portion of the populace harbors distrust towards these forces. Police officers and troops are targets for gunfire and terrorism. If they remain near residences and convenience stores, this area may become a perilous zone susceptible to lethal incidents. Furthermore, our interviewees revealed that several families encountered issues with numerous soldiers from northeastern Thailand engaging in extramarital relationships with their daughters without marrying them, which incited familial anger and undermined traditional conservative values. Beyond the social dynamics between Buddhists and Muslims, they can coexist within a pluralistic society due to the proximity of southern Thailand to northern Malaysia, which shares a comparable cultural framework. Thai Buddhists and Muslims possess relatives in Malaysia and Thailand. The heightened distrust of engagement with other religions originates from extreme Muslims who employ violence and intimidation to dominate other Muslims seeking neutrality.

The Temple Remains a Center of Learning

The Buddhist temple serves as the mental hub of the community, and the Kelantan Malaysian Thai regard the monk as the spiritual leader of the community (Phongphan et al., 2018). Furthermore, Kelantan Malaysian Thai is associated with Buddhism and temples; Narathiwat province contains over twenty Buddhist temples, some of which are over a century old. Furthermore, the temple resembles a second home for individuals; it serves as a venue for gathering with other Thai families, as well as a site for cultural and traditional events and festivals. Thus, the Kelantan Malaysian Thai community preserves these practices. Temple with Thai architectural following Thai temple in Thailand, yet in some Buddhist temple in deep south of Thailand is mix with Buddhist Chinese architecture since Siamese is an agrarian community. Therefore, they have been given by Chinese people to restore and develop their temple. Furthermore, the Kelantanese Thai community adheres to the lifestyle of Dheravas Buddhists, where belief and religious ceremonies remain integral to their way of life. The Siamese uphold the concepts of merit, virtue, sin, and the law of karma, frequently visiting temples to pray and seek guidance and wisdom from the Buddha. Upon reaching the age of 20, males typically undergo ordination as monks and engage in Buddhist studies for a minimum of seven days.

5. Conclusion

The Thai-Malay population in Narathiwat has encountered considerable difficulties because to the persistent violence in the area. In spite of the challenging circumstances, they have demonstrated exceptional tenacity and adaptation. Numerous individuals have endeavored to preserve their traditional lifestyles, including agriculture and small enterprises, while remaining engaged with their cultural and religious customs. Furthermore, communal solidarity has been crucial in addressing the violence, since relatives and neighbors offer reciprocal support during periods of adversity. The populace has also adapted by fortifying their relationships with local officials and participating in peace-building projects. The preservation of their language and culture is crucial, as it cultivates a feeling of identity and continuity amid the prevailing instability. Furthermore, the youth are being urged to seek education and participate in constructive debates to disrupt the cycle of violence and foster enduring stability. According to the 2020 data, we found that the plurality culture in the three southern border regions of Thailand increases every year, and the Kelantan Malaysian Thai-Buddhist people feel better than a few year ago. However, the

concept of pluralism adopted by the Thai government to tackle violence and conflicts should be more concerned about providing equal opportunities for people of all nationalities, religions, and languages. Moreover, understanding between religions and cultures increase pluralist societies. In addition, respect for each other is important for bringing back the multicultural society in the three southern border provinces of Thailand. The peace in these regions has steadily increased since a few year ago. However, criminal activity has occurred for more than 15 years in these three provinces because of the cultural gaps among the groups of people. A diverse culture consists of different races, religions, traditions, and languages. Therefore, governmental officials should support multiple cultures to reduce the criminal activity and allow for sustainable development. The three provinces could be peaceful again for all people with some help from the Thai government. In addition, pluralist cultures are advantageous for Thailand's development. In particular, the Thai government wants to educate the people in the three provinces. The students who are Kelantan descendants should learn about the different cultures that lived together previously. To promote peaceful coexistence, the Thai government should do the following;

1. Promote the Melayu language through educational initiatives including the Thai, Chinese, and Melayu communities, since a shared language across varied populations can mitigate disparities among the emerging generation in this region.
2. Deliver a cultural education wherein students acquire knowledge of diverse cultures as an integral component of their foundational education. Cultural factors do not influence all religions, and students can acquire this knowledge.
3. Choose leaders from each of the many cultures, for example, the leaders should be Thai, Chinese, and Melayu.
4. Ensure that government officials has understanding of other cultures and comprehend the numerous religions, civilizations, and languages.
5. Implement uniform laws in this domain for all groups, ensuring that penalties are consistent across all factions.
6. Insist that the government assumes accountability for the illegal actions in the region.

6. Ethics Approval and Consent to Participate

Ethics approval was not required for this study

7. Conflict of Interests

Authors declares no conflict of interest.

8. Reference

- Aryuwatthana, T. (1991). *Thai in Malaysia*. Bangkok: Bannakij.
- Laeheem, K. & Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2020). Muslim youth's way of life in the three southern border provinces of Thailand. *Psychology and Education*, 5(9), 1594-1597.
- Piyasiripant, N. (2018). Multicultural communities in the midst of nationalism discourse in deep south of Thailand. *The National Defence College of Thailand Journal*, 60(2), 59-72.
- Phongphan, W, Tepsing, P. & Boonprakarn, K. (2018). Affecting factors enforcement strengthening of Siamese Buddhist monks of Thai cultural identity in Kelantan State of Malaysia. *INTHANINTHAKSIN Journal* 13 (2): 177-207.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2017). Government management and policy recommendation for conflict resolution in the deep south of Thailand. *The Global Studies Journal*, 10(3), 53-67.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. (2019). Guidelines for operation development of government agencies focused on the problems of young Thai Muslims in the three southern border provinces of Thailand. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 40(3), 711-717.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T., Tepsing, P., Luengalongkot, P., Naipinit, A., Charernvong, C., Sonchai, A., Kitjarak, T., Tritose, S., & Dhiravisit, A. (2020). Human settlement and Thai cultural conservation of Siamese community in Kelantan, Malaysia. *Solid State Technology*, 63(2s), 6054-6064.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. & Chandaeng, A. (2014). The characteristics of Buddhist communities in violent situations in the lower south of Thailand: A short case study. *Asian Social Science*, 10(13), 184-190.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T. & Tepsing, P. (2013). The Problems and management strategy of local convenience stores for business survival in violent situations in lower-south Thailand. *Asian Social Science*, 9(11), 300-307.
- Promsaka Na Sakolnakorn, T., Sungkharat, U., & Tepsing, P. (2013). Problems and adjustments of convenience store entrepreneurs in three southern border province in Thailand. *NIDA Development Journal*, 53(3), 82-103.
- Sathayanurak, A. (2018). *Various views of covering the blind points "Multiculturalism" solve problem southern border*. from <https://www.thairath.co.th/content/1251922>

- Suwanabubpa, P. (2016). *Buddhism and coexistence between most people and minority groups in Thai society*. Nakornpathom: Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University.
- Tanod, P., Pitaktepsombat, P., Srisomsap, P., & Jitpiromsri, S. (2018). The role enhancement of monk and the conflict problem in the three southern borders. *Graduate School Journal Chiang Rai Rajabhat University*, 11(2), 29-38.
- Tuansiri, E. & Koma, A. (2019). The fragile relationships between Buddhists and Muslims in Thai society. *Journal of Islamic Studies*, 10(2), 14-26.

บทความวิจัย

ปัญหาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1

The problem of working in social services in lieu of fines according to

Section 30/1 of the Criminal Code.

วันที่รับบทความ (Received) : 18 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

ณัฐธินิชา ยิ้มซ้าย ¹ *

Natthanicha Yimsai

เลขที่ 39/349 หมู่ที่ 1 ถนนเลียงเมือง ตำบลบางกุ้ง

อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000

No. 39/349 Moo 1, Liang Mueang, Bang Kung Subdistrict,

Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail: shogun-palm-p@hotmail.com

¹ ผู้นิพนธ์หลัก (first author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 ในบริบทกระบวนการยุติธรรมไทย ศึกษาเปรียบเทียบกับหลัก กฎหมายและการบังคับใช้ในต่างประเทศ โดยอาศัยการรวบรวมค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมทั้งหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อันเป็นข้อมูลที่เป็น ประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน งานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และโดยการศึกษาสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาสำคัญในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการบริหาร จัดการ 2) ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา และ 3) ปัญหาด้าน บุคลากร ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ ดังนี้ 1. ปัญหาด้าน การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการไม่แจ้งสิทธิในการยื่นคำร้องเพื่อขอ ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 เมื่อพิพากษาลงโทษปรับก็ควร มีการแจ้งสิทธิโดยทันที 2. ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา ควรมี การกำหนดหลักเกณฑ์และแบบประเมินสถานะทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน 3. ปัญหาด้านบุคลากร อบรม พนักงานคุมประพฤติเฉพาะด้านเกี่ยวกับการดูแลผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคมเพื่อให้คำปรึกษาแก่ ผู้ต้องโทษปรับได้เลือกงานบริการสังคมที่เหมาะสมแก่ตนเอง และรวมถึงควรให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติ ในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงานได้เพื่อให้ผู้ต้องโทษปรับสามารถทำงานได้จริง

ผู้วิจัยเสนอแนวทางการพัฒนาระบบการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งในด้านการลดความแออัดในเรือนจำ การฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และการสร้างประโยชน์ต่อสังคมอย่าง แท้จริง

คำสำคัญ: การทำงานบริการสังคม, ค่าปรับ, ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1, มาตรการทางเลือก, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

Abstract

This research article aims to analyze the issues surrounding the implementation of community service in lieu of fines under Section 30/1 of the Thai Penal Code within the context of the Thai justice system. It also seeks to compare the relevant legal principles and enforcement practices in other countries. The study is based on an extensive review of Thai-language documents, easily accessible and credible online sources, books, textbooks, lecture materials, research studies, academic reports, theses, and scholarly articles in both print and electronic formats. Additionally, in-depth interviews were conducted to gather further insights.

The findings indicate that the major challenges in enforcing this measure include: 1. Issues related to administrative management, 2. The lack of a financial status assessment system before the court's decision, and 3. Problems concerning personnel. To improve the implementation of community service in lieu of fines, the researcher proposes the following recommendations: 1. Administrative Management Issues – There should be an immediate notification of the right to request community service in place of a fine under Section 30/1 of the Penal Code upon sentencing. 2. Lack of a Financial Status Assessment System – A standardized set of criteria and financial assessment tools should be established to ensure fair consideration before the court's ruling. 3. Personnel-Related Issues – Specialized training should be provided for probation officers responsible for overseeing offenders performing community service, enabling them to offer appropriate guidance in selecting suitable tasks. Additionally, probation officers should be granted the authority to modify the type of community service assigned to offenders to ensure feasibility and practicality.

The researcher suggests these improvements to enhance the efficiency of the community service system as a substitute for fines, aiming to reduce prison overcrowding, rehabilitate offenders, and maximize benefits to society.

Keywords: social service work, fines, Article 30/1 of the Criminal Code, Alternative measures, Remedies for rehabilitation of offenders

1. บทนำ

การทำงานบริการสังคมนั้นเป็นการทำงานบริการให้แก่สังคม ชุมชน หรือองค์กรสาธารณกุศลโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด (ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา, 2566) การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับจึงถือเป็นมาตรการทางเลือกสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย มีประกาศแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2545 โดยให้การทำงานบริการสังคมเป็นมาตรการลงโทษทางเลือกสำหรับผู้ต้องโทษปรับซึ่งไม่ใช่นิติบุคคลที่ยังไม่มีเงินชำระค่าปรับ (สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร, ม.ป.ป) ซึ่งปัจจุบันได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 โดยขยายขอบเขตของผู้ที่สามารถขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับและปรับปรุงเงื่อนไขให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้นโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาตามมาตรา 30/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลพิพากษาปรับ ผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคล และไม่มีเงินชำระค่าปรับ อาจยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดี เพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ หรือถ้าความปรากฏแก่ศาลในขณะพิพากษาคดีว่า ผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงาน บริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้ และ ถ้าผู้ต้องโทษปรับยินยอม ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้

หลักเกณฑ์การขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ

1. เป็นบุคคลธรรมดา
2. ศาลลงโทษปรับ
3. ผู้ต้องโทษปรับไม่มีเงินชำระค่าปรับ

สถานที่ยื่นคำร้อง

1. ยื่นคำร้องได้ที่ศาลชั้นต้นที่ตัดสินคดี

ลักษณะหรือประเภทของงาน

การกักขังแทนค่าปรับถืออัตราวันละ 500 บาท หากศาลพิพากษาปรับ 10,000 บาท จะถูกกักขังแทนค่าปรับ 20 วัน ในกรณีขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับก็ต้องทำงานทั้งหมด 20 วันเช่นกัน

ลักษณะหรือประเภทของงานที่ศาลอาจมีคำสั่งตามมาตรา 30/1 โดยเมื่อทำงานครบ 2 ชั่วโมง ให้ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน ได้แก่

1. การทำงานช่วยเหลือดูแลอำนวยความสะดวกหรือให้ความบันเทิงแก่คนพิการ คนชรา เด็กกำพร้าหรือผู้ป่วยในสถานสงเคราะห์หรือสถานพยาบาล
2. งานวิชาการหรืองานบริการด้านการศึกษา
3. การทำงานวิชาชีพงานช่างฝีมือหรืองานที่ต้องใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญ
4. การทำงานบริการสังคมหรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์อื่น

กรณีมีการฝึกอบรมความรู้ทางวิชาชีพหรือเพิ่มพูนทักษะเพื่อประโยชน์แก่การทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ให้แก่ผู้ต้องโทษปรับ เมื่อฝึกครบ 2 ชั่วโมง ให้ถือเป็นการทำงานหนึ่งวัน (ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา, 2566)

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ศาลจะมีคำสั่งทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ 2 กรณี กล่าวคือ

1. เมื่อศาลสอบถามและแจ้งสิทธิแก่ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับและผู้ต้องโทษปรับต้องการทำงานบริการสังคมแทนก็สามารถยื่นคำร้องตามแบบ บ.ส.1 โดยศาลจะจัดให้มีการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกในการจัดทำคำร้องและประวัติตามแบบ บ.ส.2 เพื่อยื่นคำร้อง ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมได้เลย โดยไม่ต้องถูกนำตัวไปกักขัง

2. ผู้ต้องโทษปรับที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษปรับ แต่ไม่มีเงินชำระค่าปรับและมีความประสงค์จะทำงานบริการสังคมแทนในภายหลังสามารถยื่นคำร้อง (ซึ่งให้ผู้เกี่ยวข้องขอรับแบบฟอร์มได้จากฝ่ายประชาสัมพันธ์ศาล) โดยแจ้งความต้องการขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับลงในแบบคำร้อง (แบบ บ.ส.1) และกรอกประวัติส่วนตัวลงในแบบประวัติจำเลย (บ.ส.2) แล้วยื่นต่อศาล โดยศาลจะพิจารณาจากฐานะการเงิน ประวัติส่วนตัว ครอบครัว สภาพแวดล้อม ประวัติการกระทำความผิด และสภาพความผิดของผู้ต้องโทษปรับ รวมถึงประโยชน์ส่วนรวมที่เกิดจากการทำงานบริการสังคม (สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร, ม.ป.ป) ซึ่งการทำงานบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ดังกล่าวอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับจึงเริ่มต้นมาจากแนวคิดอาชญาวิทยาเพื่อใช้เป็นมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนภายใต้เงื่อนไขการคุมประพฤติ (สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร, ม.ป.ป) มีเจตนารมณ์เพื่อลดปัญหาการกักขังผู้กระทำความผิดที่ไม่สามารถชำระค่าปรับได้และเพื่อให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้กลับตัวเป็นคนดีโดยการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (ศิริวุฒ ลายคราม และคณะ, 2566) มาตรการนี้สอดคล้องกับหลักการลงโทษสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน และยังช่วยลดปัญหาความแออัดในเรือนจำซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังในระบบงานราชทัณฑ์ของไทย (มนสิชา บุนนาค, 2556)

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังคงพบปัญหาและอุปสรรคมากมายในการบังคับใช้มาตรการดังกล่าว จากข้อมูลสถิติของกรมคุมประพฤติในครึ่งปีใหม่ในปี 2568 พบว่า มีผู้กระทำความผิดที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพียงร้อยละ 6.33 (รายงานผลการดำเนินงาน กรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม, 2568) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงและประสิทธิภาพของมาตรการดังกล่าว โดยมีปัญหา ได้แก่ ประการแรก คือ ปัญหาด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญากล่าวคือ ไม่แจ้งสิทธิในการยื่นคำร้องเพื่อขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 ซึ่งโดยทางปฏิบัติแล้วศาลมักจะให้ผู้ต้องโทษปรับยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับเองจึงทำให้เกิดปัญหาว่า การพิจารณาคดีของศาลในทางปฏิบัติส่วน

ใหญ่ไม่มีการแจ้งถึงสิทธิในการยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับให้แก่ผู้ต้องโทษปรับทราบ (ปกป้อง ศรีสนิท และปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2567)

ประเด็นปัญหาที่สอง คือ ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณาเมื่อศาลจะมีคำสั่งให้ผู้ต้องโทษปรับทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับนั้น ศาลจำเป็นต้องทราบถึงสถานะทางการเงิน และความสามารถในการทำงานซึ่งจะได้นำไป ประกอบการพิจารณาว่างานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ประเภทใดเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษปรับ อีกทั้งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะในระหว่างรอฟังคำพิพากษานั้นก็ไม่ได้มีรายละเอียดเพียงพอที่ศาลจะนำมาประกอบการพิจารณาได้ (สุภาวดี อินแถลง, 2567)

ประเด็นปัญหาที่สาม คือ ปัญหาด้านบุคลากร บางครั้งอาจจะไม่มีเจ้าหน้าที่คอยชี้แจงรายละเอียดแบบคำร้อง (บส.1) เนื่องจากการขาดบุคลากร ทำให้ผู้ต้องโทษปรับเลือกงานบริการสังคมด้วยตนเองโดยที่ตนเองไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ เมื่อมาพบพนักงานคุมประพฤติเพื่อรับทราบเงื่อนไขการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับแล้วนั้น ปรากฏว่าประเภทงานที่เลือกผู้ต้องโทษปรับไม่สามารถทำได้จริงจึงเกิดปัญหาตามมา และตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 14 มิได้มีการให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงาน (ปิยวรรณ พันธวงศ์, 2563)

จากสภาพปัญหาข้างต้น การศึกษาวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปัญหาของการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 ในบริบทกระบวนการยุติธรรมไทย โดยพิจารณาทั้งในแง่ข้อกฎหมาย การบริหารจัดการ และผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมถึงศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการในลักษณะเดียวกันในต่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาทางกฎหมายและการบังคับใช้มาตรา 30/1 แห่งประมวลกฎหมายอาญาในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับของประเทศไทยกับต่างประเทศ
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนามาตรการการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารที่เป็นภาษาไทย รวมทั้งหาข้อมูลทางเว็บไซต์ที่สามารถเข้าถึงง่ายและเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ อันเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ตลอดจนศึกษาหนังสือ ตำรา เอกสารคำสอน งานวิจัย รายงานการศึกษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความวิจัย ทั้งที่เป็นหนังสือ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ

ข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์หาคำตอบและข้อสรุป และประยุกต์ใช้เพื่อให้ได้คำตอบที่ตั้งสมมุติฐานไว้ ภายใต้หลักทฤษฎีและหลักกฎหมายเพื่อให้นักศึกษานี้มีความสมบูรณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้มาตรา 30/1 จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

- ผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์ในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ จำนวน 2 คน

- พนักงานคุมประพฤติที่รับผิดชอบงานด้านการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ จำนวน 2 คน

- ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโอกาสในการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ จำนวน 4 คน

การสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยได้เข้าสังเกตการณ์กระบวนการทำงานบริการสังคมในหน่วยงาน 5 แห่งที่รับผู้กระทำความผิดเข้าทำงานบริการสังคม เพื่อให้เข้าใจสภาพการณ์จริงในทางปฏิบัติ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

4. แนวคิดทฤษฎีและกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับมีรากฐานมาจากทฤษฎีการลงโทษสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่จะได้กลับตัวกลับใจและช่วยเหลือผู้กระทำความผิดที่ไม่ไปทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพของผู้กระทำความผิด หลีกเลียงลักษณะที่เป็นการสร้างมลทินแก่ตัวนักโทษโดยไม่จำเป็น และเป็นวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่าช่วยคุ้มครองสังคมในระยะยาวได้ดี (มนสิชา บุนนาค, 2556)

2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) มองว่าการลงโทษควรมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ การทำงานบริการสังคมช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้พัฒนาทักษะ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อสังคม ประกอบด้วยทฤษฎีย่อย 2 ทฤษฎี ดังนี้ 1) ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐ (Rehabilitation by the official theory) โดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลมากกว่าการเน้นที่ความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นฐาน โดยหน่วยงานราชทัณฑ์จะต้องแบกรับความคาดหวังจากสังคมส่วนรวมว่าผู้กระทำความผิดจะได้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่เข้มแข็งและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางสร้างหลักประกันว่าจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก 2) ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐร่วมกับชุมชน (Rehabilitation theory) ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิรูปแนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดภายใต้ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูในระยะที่สาม ต่อจากการถือกำเนิดทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐ ในลักษณะเป็นทฤษฎีที่ผ่านการเรียนรู้และเข้ามาเติมเต็มจุดอ่อนของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยรัฐที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้าทฤษฎีนี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการการแก้ไขฟื้นฟูไปในอีกบริบทหนึ่ง กล่าวคือ การให้ประชาชนและชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดร่วมกับรัฐนั่นเอง (อัศศกร ไชยพงษ์, 2567)

3. ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคม ซึ่งไม่ใช่การแก้ปัญหที่ปลายเหตุอย่างการจำคุกหรือการกำหนดโทษโดยคำพิพากษา แต่เป็นกระบวนการที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา และผู้กระทำผิดจะได้รับการแก้ไข (ณัฐธิดา ดวงวิโรจน์, 2562)

4. แนวคิดมาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Alternative Measures) มุ่งหาทางเลือกอื่นแทนการลงโทษดั้งเดิมโดยเน้นการลงโทษด้วยการคุมขังซึ่งกำลังประสบกับปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาความแออัด และทำให้การจัดการไม่เป็นไปตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง และการสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ ทั้งในด้านของต้นทุนในการบริหารเรือนจำ และต้นทุนค่าเสียโอกาสในการกลับสู่สังคม หรือกลับสู่การทำงานของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในกรณีความผิดที่ไม่รุนแรง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบของการจำคุก เช่น การตีตรา การสูญเสียโอกาส และการแยกจากครอบครัว (กฤษณพงศ์ พุทธระกูล และคณะ, 2564)

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยพบปัญหาสำคัญของการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามมาตรา 30/1 ในบริบทกระบวนการยุติธรรมไทย ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่แข็งแกร่งในการยื่นคำร้องเพื่อขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 ซึ่งโดยทางปฏิบัติแล้วศาลมักจะให้ผู้ต้องโทษ ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ จึงทำให้เกิดปัญหาว่าการพิจารณาคดีของศาลในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ไม่มีการแจ้งถึงสิทธิในการยื่น คำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับให้แก่ผู้ต้องโทษทราบ จึงเกิดเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการที่ผู้ถูกพิพากษาลงโทษ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในทางความเป็นจริงจากการสอบถามผู้ต้องขังในสถานกักขังกลางปทุมธานีถึงเรื่องสิทธิในการขอบริการสังคมแทนการถูกกักขังตามมาตรา 30/1 ปรากฏว่าจากจำนวนผู้ต้องขัง 24 ราย มีเพียง 1 รายเท่านั้นที่ทราบและศาลก็ไม่อนุญาตให้ผู้ต้องขังรายนั้นบริการสังคมด้วย อีกทั้งยังไม่มีผู้ใดได้รับแจ้งสิทธิตามมาตรา 30/1 จากศาลเลย (ปกป้อง ศรีสนิทและปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2567) ส่งผลให้ผู้ต้องโทษรายนั้นไม่สามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ได้รับโทษปรับต้องถูกกักขังแทนค่าปรับเป็นจำนวนมากขึ้น ซึ่งผู้รับโทษนั้น ๆ ต้องสูญเสียอิสรภาพโดยไม่สมควรทำให้บุคคลในครอบครัวต้องเดือดร้อนและรัฐต้องรับภาระในการดูแลเพิ่มมากขึ้น (สุภาวดี อินแถลง , 2567)

5.2 วิเคราะห์ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา

จากการศึกษาพบว่า ทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเป็นกรณีที่กำหนดให้เฉพาะบุคคลธรรมดาที่ไม่มีเงินชำระ ค่าปรับเท่านั้นที่สามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ และการยื่นคำร้องศาลต้องพิจารณาฐานะทางการเงินของผู้ต้องโทษปรับ โดยพิจารณาจากรายได้ ทรัพย์สิน ความเป็นอยู่ ภาระหนี้สินต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้นั้นมีเงินเพียง พอที่จะชำระค่าปรับได้ในเวลาที่ยื่นคำร้องหรือไม่ ประกอบการพิจารณาว่างานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ประเภทใดเหมาะสมกับผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องโทษปรับ อีกทั้งในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบเสาะในระหว่าง รอฟัง คำพิพากษานั้น ก็ไม่ได้มีรายละเอียดเพียงพอที่ศาลจะนำมาประกอบการพิจารณาได้ และมองว่าการ กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นผู้ที่ ไม่มีเงินชำระค่าปรับเท่านั้นที่สามารถยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทน ค่าปรับได้ อาจเป็นการเลือกปฏิบัติหรือไม่ เนื่องจากหลักความเสมอภาคถูกบัญญัติไว้ให้บุคคลทุกคนมี ความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย การที่กฎหมายกำหนดให้เฉพาะผู้ที่ไม่เงินชำระค่าปรับเท่านั้น สามารถ ยื่นคำร้องขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับได้ย่อมทำให้เห็นว่าผู้ที่กระทำความผิด ในลักษณะเดียวกันแต่ ได้รับการลงโทษที่แตกต่างกัน ซึ่งการทำงานบริการสังคมผู้ที่มีเงินค่าปรับ บางรายอาจมีความประสงค์ในการ ชำระค่าปรับเพื่อประสงค์พิสูจน์ให้สังคมได้รับรู้ว่าสิ่งที่ผู้กระทำความผิดได้ทำลงไปนั้น ตนได้รู้สำนึกและ พร้อมที่จะชดเชยเยียวยาการกระทำของตนต่อสังคมต่อไป แม้ว่าในทางปฏิบัติผู้ต้องโทษปรับจะมีเงินและ สามารถชำระค่าปรับได้ แต่การบัญญัติกฎหมายก็ควรต้องบัญญัติให้เกิดความเสมอภาค (สุภาวดี อินแถลง, 2567)

5.3 วิเคราะห์ปัญหาด้านบุคลากร

เมื่อต้องทำงานบริการสังคมจากการศึกษาพบว่า พนักงานคุมประพฤติมีภาระงานจำนวนมากและ มักขาดการฝึกอบรมเฉพาะด้านเกี่ยวกับการดูแลผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคม นอกจากนี้ ยังขาด นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่จะช่วยประเมินและให้คำแนะนำแก่ผู้กระทำความผิดระหว่างการ ทำงานบริการสังคมอีกด้วย

พนักงานคุมประพฤติท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “เราต้องดูแลผู้กระทำความผิดหลายประเภท ทั้งผู้ที่ ได้รับการรอลงโทษ ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษ และผู้ที่ทำงานบริการสังคม แต่ละกลุ่มมีความต้องการ การดูแลที่แตกต่างกัน แต่เราไม่มีบุคลากรเพียงพอและไม่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะทาง” ส่งผลให้บางครั้ง อาจจะไม่มีความชัดเจนหรือผู้ต้องโทษปรับไม่เข้าใจแบบคำร้อง (บส.1) จึงเลือกด้วยตนเองโดยที่ ตนเองไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ เมื่อมาพบพนักงานคุมประพฤติเพื่อรับทราบเงื่อนไขการ ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ แล้วนั้น ปรากฏว่าประเภทงานที่เลือกผู้ต้องโทษ ปรับไม่สามารถทำได้จริงจึงเกิดปัญหาตามมา และตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ มาตรา 14 มิได้มีการให้ อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงาน (ปิยวรรณ พันธวงศ์, 2563) และจาก การสัมภาษณ์พนักงานคุมประพฤติ พบว่า การประสานงานระหว่างศาล กรมคุมประพฤติ และหน่วยงานที่ รับผู้กระทำความผิดเข้าทำงานยังขาดความเชื่อมโยงและเป็นระบบโดยข้อมูลมักไม่ได้รับการส่งต่ออย่าง

ครบถ้วนและทันเวลา ทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการและบางครั้งนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติท่านหนึ่งให้ความเห็นว่า “เรายังขาดระบบการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงาน บางครั้งเราได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วนเกี่ยวกับประวัติหรือข้อจำกัดของผู้กระทำความผิด ทำให้การจัดหาทางเลือกที่เหมาะสมทำได้ยาก”

5.4 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ

ประเทศอังกฤษมีการพัฒนาการกำหนดโทษ เพื่อบำบัดการที่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค ยุติธรรม และกระบวนการยุติธรรมของประเทศ อังกฤษมีความสามารถในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยศาลมีดุลพินิจในการกำหนด โทษทางอาญาได้อย่างกว้างขวางภายใต้วัตถุประสงค์หลักโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน เพื่อการข่มขู่ และยับยั้งผู้กระทำความผิด เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อป้องกันสังคม โดยไม่ได้แยกประเภทของวัตถุประสงค์ดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ศาลอาจลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการพร้อมกันได้ แต่ต้องลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติ ไว้เท่านั้นจะลงโทษเกินไปกว่าที่กฎหมายกำหนดไม่ได้

คำสั่งของศาลให้ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ถือเป็นมาตรการทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่ประเทศอังกฤษนำมาใช้บังคับเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม รวมถึงจิตใจของผู้ที่กระทำความผิด เนื่องจากประเทศอังกฤษมีปัญหาจากจำนวนนักโทษมี ปริมาณมากส่งผลให้นักโทษล้นคุก และส่วนใหญ่เป็นนักโทษที่ศาลมีคำสั่งให้จำคุกในระยะสั้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาความเหมาะสมและผลกระทบต่าง ๆ แล้ว เห็นว่าการจำคุกในระยะสั้นไม่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพนอกจากนี้ยังทำให้ผู้ต้องโทษจำคุกในระยะสั้นกลับมาก่อกระทำความผิดซ้ำอีก การทำงานบริการสังคมจึงเป็นมาตรการที่ศาลนำมาใช้แทนการลงโทษปรับ ซึ่งแต่เดิมการที่ศาลจะมีคำสั่งให้ทำงานบริการสังคมต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องโทษก่อน แต่ในปัจจุบันหลักความยินยอมนั้นถูกยกเลิกโดย The crime (sentence) Act 1997 section 28(2)(b) ทำให้ศาลสามารถมีคำสั่งให้ ทำงานบริการสังคมโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ต้องโทษ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ศาล ใช้ดุลพินิจในการลงโทษปรับและมีการเปลี่ยนแปลงจากมาตรการบังคับโทษปรับมาเป็นให้ ผู้กระทำความผิดทำงานบริการสังคมโดยศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยทำงานบริการสังคมได้โดย ให้ผู้กระทำความผิดต้องทำงานบริการแก้สังคมหรือชุมชนโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด (สุภาวดี อินแถลง, 2567)

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 พบว่า การทำงานบริการสังคมนั้นถือเป็นมาตรการทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดมาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Alternative Measures) โดยมุ่งหาทางเลือกอื่นแทนการลงโทษดั้งเดิมที่เน้นการลงโทษด้วยการคุมขังซึ่งประสบกับปัญหาหลายประการ ทั้งปัญหาความแออัด และทำให้การจัดการไม่เป็นไปตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนขึ้น พื้นฐานของผู้ต้องขัง และการความสูญเสียทางเศรษฐศาสตร์ ทั้งในด้านของต้นทุนในการบริหารเรือนจำ และ

ต้นทุนค่าเสียโอกาสในการกลับสู่สังคม หรือกลับสู่การทำงานของต้องขัง โดยเฉพาะในกรณีความผิดที่ไม่รุนแรง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบด้านลบของการจำคุก เช่น การตีตรา การสูญเสียโอกาส และการแยกจากครอบครัว หลักของมาตรการทางเลือกดังกล่าวนี้มีเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นผู้ที่พอจะแก้ไขได้ให้ได้ปรับปรุงพฤติกรรม ลดการแออัดของเรือนจำ เกิดการเรียนรู้และปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ และการทำงานบริการสังคมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับมีรากฐานมาจากทฤษฎีการลงโทษสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งมองว่าการลงโทษควรมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติเพราะการทำงานบริการสังคมจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดได้พัฒนาทักษะ ความรับผิดชอบ และจิตสำนึกต่อสังคม โดยการทำงานบริการสังคมนั้นเป็นหนึ่งในมาตรการภายใต้ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งมองว่าการลงโทษไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการจำคุกหรือจ่ายค่าปรับ แต่เป็นการเปิดโอกาสที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคมและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

7. สรุป

การศึกษาการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 30/1 การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับจึงถือเป็นมาตรการทางเลือกอย่างหนึ่งเมื่อศาลพิพากษาปรับผู้ต้องโทษปรับซึ่งมิใช่นิติบุคคลและไม่มีเงินชำระค่าปรับอาจ ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ แทนค่าปรับหรือถ้าความปรากฏแก่ศาลในขณะพิพากษาคดีว่าผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้ และถ้าผู้ต้องโทษ ปรับยินยอม ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับก็ได้ (สุภาวดี อินแถลง, 2567) การทำงานบริการสังคมดังกล่าวนอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องโทษปรับที่ไม่มีเงินชำระค่าปรับได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตนด้วยการทำประโยชน์ให้แก่สังคมแล้ว ยังเป็นการฝึกวินัย ความรับผิดชอบ พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ต้องโทษปรับและเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษปรับอีกทั้งยังช่วยลดภาระของรัฐในการดูแลผู้ต้องโทษปรับที่ต้องถูกกักขังแทนค่าปรับลง (ศรินยา สี่มา, 2567) ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาระบบการทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งในด้านการลดความแออัดในเรือนจำ การฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และการสร้างประโยชน์ต่อสังคมและเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีดังนี้

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดมาตรการทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Alternative Measures) มุ่งหาทางเลือกอื่นแทนการลงโทษดั้งเดิมเนื่องจากตามมาตรา 30/1 ไม่ได้มีการกำหนดให้มีการสิทธิแก่ผู้ต้องโทษปรับจึงทำให้ไม่ทราบถึงมาตรการ

การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับดังกล่าว และยังสอดคล้องกับทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และชุมชน เนื่องจากการทำงานบริการสังคมเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคม

2. ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงิน สอดคล้องกับทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูเนื่องจากทฤษฎีนี้เน้นให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและเข้าสู่สังคมได้หากไม่มีการวิเคราะห์สถานะทางการเงินอย่างละเอียด การกำหนดแนวทางอาจจะไม่ตรงจุดและเกิดความไม่เสมอภาคขึ้น

3. ปัญหาด้านบุคลากร สอดคล้องกับทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยรัฐ (Rehabilitation by the official theory) โดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลมากกว่าการเน้นที่ความผิดของผู้กระทำผิดเป็นฐาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญเพื่อจัดงานบริการสังคมให้เหมาะสมกับผู้ต้องโทษปรับเพื่อให้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่เข้มแข็งและเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางสร้างหลักประกันว่าจะไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

8. ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการไม่แจ้งสิทธิในการยื่นคำร้องเพื่อขอทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 30/1 เสนอให้ตัดประโยคที่ว่า “อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นที่พิพากษาคดีเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ” ออกไปเปลี่ยนเป็น “ถ้าความปรากฏแก่ศาลขณะที่พิพากษาคดีว่าผู้ต้องโทษปรับรายใดอยู่ในเกณฑ์ที่จะทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ตามมาตรานี้ได้และถ้าผู้ต้องโทษปรับยินยอมให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ” เป็นการกำหนดหน้าที่ให้ศาลต้องแจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาและจำเลยทราบ เนื่องจากในมาตรา 30/1 ไม่ได้มีการกำหนดไว้ ดังนั้น เมื่อศาลลงโทษปรับ ศาลต้องมีการแจ้งสิทธิโดยทันที (ปกป้อง ศรีสนิท และปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2567)

2. ปัญหาการขาดระบบประเมินสถานะทางการเงินก่อนที่ศาลจะพิจารณา ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์และแบบประเมินสถานะทางการเงินที่เป็นมาตรฐาน โดยการต้องกรอกแบบฟอร์มแสดงรายได้ทรัพย์สินและภาระหนี้สินและต้องมีการตรวจสอบอย่างละเอียด

3. ปัญหาด้านบุคลากร อบรมพนักงานคุมประพฤติเฉพาะด้านการดูแลผู้กระทำความผิดที่ทำงานบริการสังคมเพื่อให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องโทษปรับได้เลือกงานบริการสังคมที่เหมาะสมแก่ตนเอง และรวมถึงควรให้อำนาจพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประเภทงานได้เพื่อให้ผู้ต้องโทษปรับสามารถทำงานได้จริง

9. เอกสารอ้างอิง

- กฤษณพงศ์ พุทธระกุล และคณะ. (2564). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในต่างประเทศ สู่โมเดลการแก้ไข
ปัญหากระบวนการยุติธรรมไทย. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2025, จาก [https://researchcafe.tsri.
or.th/judicial-process/](https://researchcafe.tsri.or.th/judicial-process/)
- ณัฐธิดา ดวงวิโรจน์. (2562). ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางเลือกในการระงับข้อพิพาทที่ ‘ยุติธรรมสำหรับ
ทุกคน. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2025, จาก <https://www.the101.world/restorative-justice-1/>
- ปกป้อง ศรีสนิทและปริญญา เทวานฤมิตร. (2567). การกักขังผู้ต้องโทษค่าปรับที่ไม่มีเงินจ่ายค่าปรับเป็น
ปัญหาอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 8 มกราคม 2025, จาก [https://thammasatlawcenter.law.tu.ac.th/f/](https://thammasatlawcenter.law.tu.ac.th/f/ประมวลกฎหมายอาญา)
ประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2559 (2559, เมษายน 7) ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 133 ตอนที่
31, ก
- ปิยวรรณ พันธวงศ์. (2563). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์ แทน
ค่าปรับของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มนสิชา บุนนาค. (2556). การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศรันยา สี่มา. (2567). การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ. (รายการร้อยเรื่องเมืองไทยสถานีวิทยุกระจาย
เสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร).
- ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา. (2566). การทำงานบริการสังคมแทนค่าปรับ. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2025,
จาก [https://atymc.coj.go.th/th/
content/category/detail/id/8/iid/388476](https://atymc.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/iid/388476)
- ศิริวุฒ ลายคราม และคณะ. (2566). มาตรการกักขังแทนค่าปรับกับความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจใน
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 6(1).
- สำนักคุมประพฤติจังหวัดชุมพร. (ม.ป.ป). งานบริการสังคม. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2025, จาก [https://
chuphonprobation.com/index.p hp/งานบริการสังคม](https://chuphonprobation.com/index.php/งานบริการสังคม)
- สุภาวดี อินแถลง. (2567). ปัญหาและแนวทางการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ แทน
ค่าปรับในคดีอาญา. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อัศศกร ไชยพงษ์. (2567). กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ บริษัท สามดี ออลล์ จำกัด.

บทความวิจัย

โอกาสของภาคเกษตรไทย กรณีศึกษาพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู
อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

Opportunities in the Thai Agricultural Sector: A Case Study of Border Market
Development at Sai Taku Checkpoint, Ban Kruat District, Buriram Province

วันที่รับบทความ (Received) : 26 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

เอกวีร์ เอกอัฐวัฒน์¹*

Akekawee Akeattawat

ดร., หัวหน้าสำนักงานกฎหมายเอกวีร์ทนายความ

Dr., Head of Akekawee Law Office

เลขที่ 55/130 หมู่ที่ 7 ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

No. 55/130, Moo 7, Lak Hok Subdistrict, Mueang District,
Pathum Thani Province 12000

E-mail: akekawee4@gmail.com

¹ ผู้นิพนธ์หลัก (first author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความท้าทายโอกาสของภาคเกษตรไทยกรณีศึกษาพื้นที่ จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 ราย ดำเนินการจัดเวทีสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ครั้ง ด้วยการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรกร ผู้นำสายการค้าทางการเกษตร เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตร และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งสิ้นจำนวน 30 ราย มาร่วมอภิปราย

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีโอกาสมากทางด้านสินค้าทางการเกษตรทุกชนิด รวมไปถึงปศุสัตว์ในการส่งออกสินค้าไปประเทศกัมพูชา นอกจากนั้น จากการที่เป็นพื้นที่ชายแดนทำให้เกษตรกรในพื้นที่ชายแดนมีโอกาสใช้แรงงานภาคการเกษตรซึ่งเป็นแรงงานต้นทุนต่ำจากประเทศกัมพูชา ดังนั้น รัฐบาลจะต้องเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ชายแดนพัฒนาศักยภาพทางการเกษตรรวมถึงการพัฒนาตลาดและพัฒนาด้านการค้าชายแดนให้เป็นด่านถาวรต่อไป

คำสำคัญ: โอกาสและความท้าทาย, ภาคเกษตรไทย, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The purpose of this research paper is to study the challenges and opportunities of the Thai agricultural sector in a case study of the Sai Tagu Trade Relief Zone Area, Ban Krat District, Buriram Province using an in-depth interview method. A group of 30 informants organized a group discussion forum once by inviting relevant people such as farmers, agricultural product vendors, farmers A total of 30 officials from the Agriculture Office and local government organizations participated in the discussion.

The results of the study show that Thailand has a lot of opportunities for all kinds of agricultural products, including livestock, to export products to Cambodia. In addition, because it is a border area, farmers in border areas have the opportunity to use agricultural labor, which is low-cost labor from Cambodia. so The government must support and encourage farmers in border areas to develop their agricultural potential, including the development of the market system, and continue to develop border trade posts into permanent checkpoints.

Keywords: Opportunities and Challenges, Thai Agriculture Sector, ASEAN Community

1. บทนำ

การค้าชายแดนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการส่งออกและการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมามีการค้าชายแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง มูลค่าการค้าชายแดนได้เพิ่มขึ้นจาก 377,457 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2547 เป็น 987,572 ล้านบาทในปี 2557 หรือขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 161.63 (กรมการค้าต่างประเทศ, 2558) สินค้าเกษตรชายแดน เป็นภาคการผลิตหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญมาโดยตลอด อาทิเช่น หนังสือพิมพ์คมชัดลึก (2558) ได้อธิบายว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้บูรณาการขับเคลื่อนโครงการเพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พร้อมพัฒนาระดับด้านตรวจสินค้าเกษตร (Thailand Agriculture Quarantine and Inspection Service; TAQIS) โดยมีเป้าหมายพัฒนาศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดนให้มีคุณภาพมาตรฐานระดับสากล

สำหรับโอกาสและความท้าทายของภาคเกษตร นโยบายที่รัฐบาลมอบให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 6 ด้าน เป็นกรอบการดำเนินงาน ได้แก่ 1) ดูแลเกษตรกรให้มีรายได้ที่เหมาะสมด้วยวิธีการต่าง ๆ 2) ปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการ 3) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศให้เป็นเอกภาพในทุกมิติ 4) สหกรณ์ของกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มบทบาทในฐานะผู้ซื้อพืชผล แปรรูป ส่งออกได้ 5) ป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในภาครัฐ และ 6) ปรับปรุงระบบบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ พร้อมทั้งเร่งรัดดำเนินการในเรื่องเร่งด่วน เช่น แก้ไขปัญหาแรงงาน ลดต้นทุนการผลิต จัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้ง การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อความยั่งยืนของภาคการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558ก) นอกจากนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังมีโครงการส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตรในจังหวัดที่มีพื้นที่ชายแดน และพัฒนาภาคการเกษตรสู่ประชาคมอาเซียนเพื่อสร้างโอกาสสินค้าเกษตรไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2558ข)

จากนโยบายของรัฐบาลการพัฒนาการค้าเกษตรชายแดนเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ เปิดขึ้นตามนโยบายตามของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีประเภทสินค้าที่จำหน่ายเช่น สินค้าอุปโภคบริโภค ของป่า เครื่องใช้ไฟฟ้า เสื้อผ้ามือสอง และสินค้าเบ็ดเตล็ด มูลค่าการค้า ในปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 15 ล้านบาท และปี พ.ศ. 2559 ประมาณ 18 ล้านบาท (ผู้จัดการออนไลน์, 2560) จากการที่รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้เล็งเห็นต่อการพัฒนาสินค้าการเกษตรและด้านการค้าชายแดน ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่าโอกาสและความท้าทายของภาคเกษตรไทยหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษาพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ จะเป็นอย่างไร และรัฐบาลจะต้องมีแนวทางในการพัฒนาต่อไปอย่างไรเพื่อรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยภาคการเกษตร เพื่อความอยู่ดีมีสุขของเกษตรกร และเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความท้าทายโอกาสของภาคเกษตรไทยกรณีศึกษาพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้กำหนดศึกษาในพื้นที่ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีการศึกษาภาคสนาม (Fieldwork survey) ด้วยการสำรวจพื้นที่ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ด้วยการสุ่มแบบเจาะจง จากกลุ่มประชากร ในพื้นที่จำนวน 30 ราย คือ เกษตรกร ผู้จำหน่ายสินค้าทางการเกษตร เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตร เจ้าหน้าที่ประจำจุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู และเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการจัดเวทีเสวนากลุ่มด้วยการเชิญกลุ่มประชากร จำนวน 30 ท่าน มาร่วมอภิปราย แล้วใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บริบทของเนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis) โดยมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จนมีความมั่นใจในความถูกต้องโดยตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้หลายวิธีการในการเก็บข้อมูล และเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมศึกษาได้ตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูล

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศกัมพูชามีความต้องการสินค้าเกษตร รวมไปถึงปศุสัตว์จากประเทศไทยเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น เกษตรกรในพื้นที่ชายแดน ยังมีโอกาสใช้แรงงานชาวกัมพูชาที่มีค่าจ้างราคาถูก (โดยเฉลี่ยค่าแรงอยู่ที่วันละ 150 บาท) การที่มีแรงงานราคาถูกจากประเทศกัมพูชาเข้ามาทำงานในภาคการเกษตรของประเทศไทยไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแรงงานไทยมากนัก เพราะจากการศึกษาในพื้นที่พบว่า เกษตรกรในพื้นที่หาแรงงานไทยเพื่อมาใช้แรงงานทางการเกษตรได้ยาก เมื่อเทียบกับอดีต เพราะแรงงานวัยหนุ่มสาวไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่

สำหรับแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรไทยในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์หลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รัฐบาลควรมีแนวทางในการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. สนับสนุนและพัฒนาสินค้าการเกษตรในพื้นที่ โดยเฉพาะผักสวนครัว เช่น หอม กระเทียม เป็นต้น ผลไม้ทุกชนิด เช่น มะม่วง กล้วย เป็นต้น รวมไปถึงปศุสัตว์ เนื่องด้วยประเทศกัมพูชายังไม่สามารถผลิตสินค้าดังกล่าวได้เพียงพอต่อการบริโภคในประเทศ การผลิตควรจะสอดคล้องกับหลักปรัชญาแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่ง อภิชาติ พันธ์เสน สรวิชัย เปรมชื่น และพิเชษฐ์ เกียรติเดชปัญญา (2546) ได้อธิบายว่า ในปี พ.ศ. 2537 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่แก่ประชาชนชาวไทยที่มีการจำแนกขั้นตอนในการพัฒนาออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นที่หนึ่ง เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก เหลือจึงขาย ส่วนขั้นที่สอง คือการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลผลิตให้เกิมูลค่าเพิ่มและสามารถอยู่ในตลาดได้นาน และขั้นที่สาม อาจจะร่วมมือกับทุนขนาดใหญ่ เพื่อเพิ่มขีด

ความสามารถทางการแข่งขัน กับธุรกิจเอกชนและธุรกิจระหว่างประเทศ เมื่อกลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็งเพียงพอแล้ว

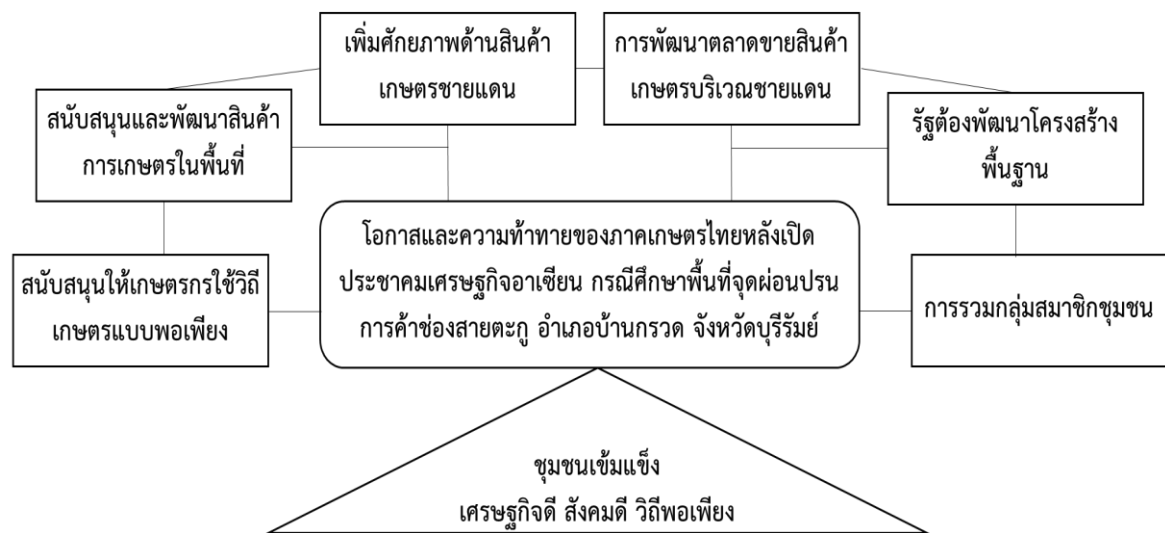
2. การพัฒนาตลาดขายสินค้าเกษตรบริเวณชายแดน เพื่อเป็นศูนย์กลางและช่องทางการค้ากับประเทศกัมพูชา และจะทำให้เกิดการสนับสนุนช่องทางการตลาดให้แก่สินค้าและผลผลิตในพื้นที่ (ผู้ผลิต) มาสู่ผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ การพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรจังหวัดชายแดนจะทำให้มีการจัดจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร จากเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ

3. สนับสนุนให้เกษตรกรใช้วิถีเกษตรแบบพอเพียง ด้วยการผลิตเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรก แล้วจึงนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือน ไปรวมกันในหมู่บ้านและส่งไปขายยังตลาดในพื้นที่เพื่อสร้างให้มีรายได้เสริม

4. จะต้องสนับสนุนการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนและในสังคมใกล้เคียง เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มแม่บ้าน เข้ามารวมกลุ่มกันเพื่อก่อให้เกิดพลังในการทำงาน และนำไปสู่การการผลิตสินค้าและบริการเพื่อบริโภคในชุมชน ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด การแปรรูปวัตถุดิบของชุมชนให้เป็นสินค้าและบริการ เพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น ด้วยการส่งออกสินค้าไปยังประเทศกัมพูชา เช่น การนำต้นกกมาแปรรูปทอ絲และมีการออกแบบให้มีมูลค่าเพิ่ม หรือการพัฒนาพืชผักผลไม้ให้อยู่ได้นานขึ้น เช่น การทำมะม่วงดอง แล้วออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามแล้วส่งออกเป็นต้น

5. เพิ่มศักยภาพด้านสินค้าเกษตรชายแดน โดยพัฒนาจุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ให้เป็นด่านถาวร และต้องพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับเจ้าหน้าที่ประจำด่านตรวจพืช ด่านตรวจสัตว์ (สัตว์น้ำ สัตว์ป่า และปศุสัตว์) นอกจากนั้นจะต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความชำนาญ ในการใช้อุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ

6. รัฐต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบถนน คมนาคม ขนส่ง ให้รองรับการขนส่งจำนวนมากในอนาคต รวมไปถึงสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ระบบไฟฟ้า ประปา และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้สมบูรณ์

ภาพที่ 1 โอกาสและความท้าทายของภาคเกษตรไทย กรณีศึกษาพื้นที่จุดผ่อนปรนการค้าชายแดน อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ที่มา : ผู้แต่ง (2567)

6. อภิปรายผลการวิจัย

ภาคการเกษตรบริเวณชายแดนไทยกัมพูชายังมีโอกาสอีกมากสำหรับเกษตรกรไทย ซึ่งเกษตรกรเพียงฝ่ายเดียวมีอาจที่จะพัฒนาได้ รัฐบาลจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน ส่งเสริมในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ภาคการเกษตรสามารถขับเคลื่อนไปได้ โดยในการพัฒนาภาคการเกษตรจะต้องไม่ทำลายสภาพความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติจนกระทั่งมีลักษณะเสื่อมโทรมไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นฐานให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตอย่างต่อเนื่องได้ ซึ่งรัฐจะต้องเน้นการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืน เช่น สนับสนุนให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีหรือปุ๋ยเคมีและทดแทนด้วยการใช้ปุ๋ยชีวภาพ เป็นต้น รัฐจะต้องพัฒนาระบบการจัดการน้ำในพื้นที่เพื่อให้รองรับต่อการขยายตัวของภาคการเกษตรเพื่อการส่งออกต่อไปในอนาคต โดยจะต้องเป็นการพัฒนาภาคการเกษตรเพื่อตอบสนองการบริโภคภายในประเทศก่อน และค่อยส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรจะต้องสร้างภูมิคุ้มกัน คือ เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งการใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 องค์ประกอบคือ ความพอประมาณ การมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันชุมชน กับ 2 เงื่อนไข ความรู้และคุณธรรม จะทำให้เกษตรกรสามารถสร้างภูมิคุ้มกันได้ ดังที่ Kroeksakul, Neal & Sakolnakorn (2012) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางเลือกหนึ่งสำหรับคนและกลุ่มคนจำนวนหนึ่งเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถปรับตัวให้สามารถอยู่รอดในสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักความจริง และเป็นกรอบสามารถประยุกต์ใช้เพื่ดำรงชีพได้ โดยมาจากการวางรากฐานของชีวิตให้มั่นคงทั้งในด้านความคิด แนวทางปฏิบัติ และการดำรงชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมเป็นอันดับแรก

และต้องรู้จักคำว่า “พอ” ในการดำรงชีวิตประจำวัน รู้จักเอื้ออาทร รู้จักช่วยเหลือเกื้อกูลต่อบุคคลรอบด้าน รู้จักใช้ความอดทน และการรอคอย เพื่อให้การทำงานกับคนในชุมชนและในสังคมประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย แล้วค่อย ๆ ขยายผลออกไปสู่คนในครอบครัว ขยายผลไปสู่เพื่อนบ้านในชุมชนและในสังคมเพื่อทำให้เกิดการรวมกลุ่มประชาชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อก่อให้เกิดพลังต่อรอง และการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายองค์กรประชาชนได้ต่อไปในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลในการพัฒนาพื้นที่ที่มีดังต่อไปนี้

1. รัฐต้องพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและการขนส่งเพื่อตอบสนองต่อการเติบโตของตลาดส่งออกสินค้าเกษตรไปยังประเทศกัมพูชา
2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร โดยเฉพาะระบบชลประทานซึ่งไม่เพียงพอและไม่ครอบคลุมในพื้นที่
3. ในการพัฒนาภาคการเกษตร จะต้องมีการพัฒนาที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรเป็นสำคัญ โดยต้องให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนที่รัฐจะดำเนินการ เพราะจะทำให้การพัฒนาของรัฐสามารถดำเนินการพัฒนาได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงตามสภาพของพื้นที่และความเป็นอยู่ของเกษตรกร
4. รัฐจะต้องดำเนินการจัดสรรพื้นที่ว่างเปล่าหรือพื้นที่ที่รัฐไม่ได้ใช้ประโยชน์ให้แก่เกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และต้องมีมาตรการหรือรูปแบบการนำที่ดินไปใช้ผลิตวัตถุประสงค์จากการเกษตรของผู้ได้รับที่ดินทำกินให้มีกฎเกณฑ์ที่เข้มข้นมากขึ้น โดยนำกรณีศึกษาปัญหาในอดีตและปัจจุบันมาปรับปรุงข้อกำหนดต่อไปในอนาคต

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าต่างประเทศ. (2558). นโยบายการพัฒนาการค้าชายแดนนำร่อง "แม่สอด-เมียวดี โมเดล".
วารสารการค้าชายแดน, 1(1), 4-7
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558ก). "รัฐมนตรีเกษตรฯ" มอบนโยบายแนวทางการดำเนินงาน
ปีงบประมาณ 2559. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2024, จาก https://www.moac.go.th/ewt_news.php?Nid=16700&filename=olan
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2558ข). ก.เกษตรฯ รุกเตรียมพร้อมภาคการเกษตรสู่ประชาคมอาเซียน
ศึกษาผลกระทบโอกาสสินค้าเกษตรไทย ตีตลาดหลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เผยมีแนวโน้มดี เป็น
ที่ยอมรับด้านคุณภาพและมาตรฐาน. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2024, จาก https://www.moac.go.th/ewt_news.php?nid=17126 &filename=

- ผู้จัดการออนไลน์. (2560). ย้อนรอย...จุดผ่อนปรนการค้าช่องสายตะกู จ.บุรีรัมย์ นโยบาย คสช. ก่อน “คนใกล้ชิดฮุนเซน-นักการเมืองไทย” เปิดกาลิโนพื้นที่ทับซ้อนไทย-กัมพูชา 7 เม.ย. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2024, จาก <http://www.manager.co.th/Politics/ViewNews.aspx?NewsID=960000028304>
- หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. (2558). เพิ่มศักยภาพด่านสินค้าเกษตรชายแดนเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2024, จาก http://thailand.prd.go.th/1700ewt/aseanthai/ewt_news.php?Nid=4302&filename=index
- อภิชัย พันธเสน, สรวิชญ์ เปรมชื่น และ พิเชษฐุ์ เกียรติเดชปัญญา. (2546). การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Kroeksakul, P., Neal, M. & Sakolnakorn, T. P. N. (2012). Sufficiency Economy as a Way of Life: A Case Study of Nam Bor Village, Nakhon Si Thammarat Province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 33(1), 43-45.

บทความวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้ซื้อในร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น
หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณในสงขลาและ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยที่สงขลา

Factors Affecting Spending Behavior of Shoppers at 7-Eleven Convenience Stores in
Front of Songkhla Rajabhat University, Thaksin University in Songkhla and
Rajamangala University of Technology Srivijaya at Songkhla

วันที่รับบทความ (Received) : 25 มกราคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 17 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

นิชาภัทร บุญรัตน์^{1*}

Nichapat Boonyarat

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Assistant Professor, Faculty of Management Science, Songkhla Rajabhat University,

เลขที่ 160 ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000

No. 160 Kanchanawanich Road, Khao Rup Chang Subdistrict,

Mueang District, Songkhla Province 90000

E-mail: nichithapa@gmail.com

¹ ผู้นิพนธ์หลัก (first author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเข้าใช้บริการร้านสะดวกซื้อ เซเว่น อีเลฟเว่น (7-Eleven) (2) เพื่อวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้ซื้อที่มีต่อสินค้าและบริการของร้าน 7-Eleven และ (3) เพื่อระบุปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อในร้าน 7-Eleven สาขาหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหารและพนักงานร้าน 3 แห่ง ๆ ละ 2 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ ผู้ซื้อในร้าน 7-Eleven จำนวน 360 คน 3 แห่ง ๆ ละ 120 คน เครื่องมือวิจัยใช้ 2 แบบ คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติวิเคราะห์คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบน

ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้ซื้อในการเข้าใช้บริการร้าน 7-Eleven ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-24 ปี อยู่ในระดับการศึกษาปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท โสด จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คน เข้าใช้บริการสัปดาห์ละ 1-2 วัน ค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการครั้งละต่ำกว่า 100 บาท ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของในร้าน ทั้ง 4 ด้านมีภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก 2) ปัจจัยค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค 3) ปัจจัยผลิตภัณฑ์ และ 4) ปัจจัยการให้บริการของพนักงาน

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ ผู้ประกอบการควรเพิ่มความสนใจด้านลักษณะทางกายภาพของร้านจะส่งผลต่อทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อร้านให้กลับมาซื้อซ้ำ และเกิดการบอกต่อในเชิงบวก

คำสำคัญ: พฤติกรรม, ค่าใช้จ่าย, ร้านสะดวกซื้อ, เซเว่นอีเลฟเว่น, มหาวิทยาลัย

Abstract

Objectives of this research are (1) to study consumer behavior in using the services of 7-Eleven convenience stores, (2) to analyze the level of buyer satisfaction with products and services of 7-Eleven stores, and (3) to identify factors affecting purchases at 7-Eleven stores in front of Songkhla Rajabhat University, Thaksin University, Songkhla Campus, and Rajamangala University of Technology Srivijaya, Songkhla. Qualitative samples were executives and employees of 3 stores, 2 people each. Quantitative samples were 360 shoppers in 7-Eleven stores, 120 people in each of the 3 stores. Two research instruments were used, an interview form and a questionnaire. Statistical analysis was performed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

Research results found that the behavior of buyers in using the services of 7-Eleven stores was mostly female, 20-24 years old, holding a bachelor's degree, and student occupation. Income less than 10,000 baht, single, number of family members 3-5 people, used the services 1-2 days a week, spent use less than 100 baht per time. Most consumers were moderately satisfied with products and services.

Factors affecting shopping in the store in all 4 aspects were at a moderate level overall, 1) environment and facilities factors, 2) consumer cost factors, 3) product factors, and 4) employee service factors. Suggestion was that entrepreneurs should increase attention to the physical appearance of the store, which will affect consumer attitudes towards the store, causing them to return to buy again and tell others in a positive way.

Keywords: Behavior, Spending, Convenience store, 7-Eleven, University

1. บทนำ

ปัจจุบันร้านสะดวกซื้อเป็นรูปแบบหนึ่งของธุรกิจค้าปลีกในการให้บริการที่ขายความสะดวกสบาย เน้นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ใช้ชีวิตเร่งรีบ รูปแบบใหม่เป็นร้านค้าปลีกที่เรียกว่า ร้านสะดวกซื้อ เปิดให้บริการ 24 ชั่วโมง จัดเป็นธุรกิจที่ต้องใส่ใจพฤติกรรมผู้บริโภคซึ่งเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงพัฒนาสินค้าและบริการใหม่เอง และร่วมกับคู่ค้านำเสนอให้หลากหลาย เพื่อสร้างทางเลือกเพิ่มให้กับผู้บริโภค และมีจำหน่ายเฉพาะที่ร้าน 7-Eleven นอกจากนี้ ยังมีลักษณะเป็นรูปแบบแฟรนไชส์ซึ่งได้รับความนิยมในประเทศไทย ขณะนี้ พฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปตลอดเวลา รวมถึงการเพิ่มขึ้นของร้านค้าออนไลน์ที่อำนวยความสะดวกต่อลูกค้าปัจจุบัน ในยุคที่ทุกอย่างต้องการความรวดเร็ว การพัฒนาความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ มุ่งเน้นการสร้างสรรคนวัตกรรมใหม่ให้สนองตอบความต้องการของผู้บริโภคที่นับวันจะเพิ่มปริมาณสูงขึ้นในสังคมยุคใหม่ การส่งเสริมให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีทันสมัย เน้นความสำคัญกับการแข่งขันที่ทวีความรุนแรง

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาร้านสะดวกซื้อ เซเว่นอีเลฟเว่น (7-Eleven) จะประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยโดยหลักการจัดการผู้ซื้อ ประกอบด้วย คู่แข่ง สภาพแวดล้อมของร้านที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ซึ่งร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven มีอัตราการเข้ามาซื้อของผู้บริโภค จึงต้องใช้จำนวนพนักงานในการให้บริการผู้บริโภคหน้ามหาวิทยาลัยที่นิยมเข้าใช้บริการร้าน 7-Eleven

2. วัตถุประสงค์

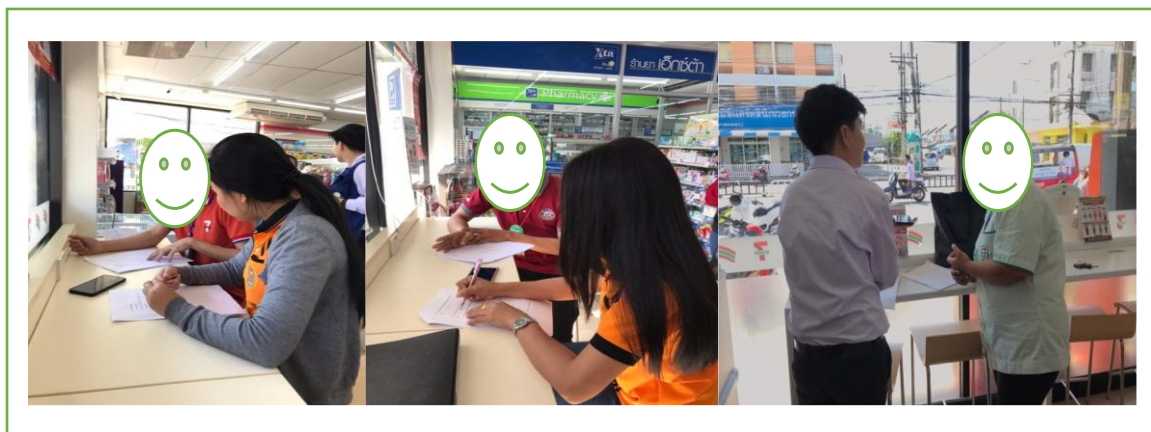
2.1 เพื่อวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อสินค้า และบริการของร้านสะดวกซื้อ เซเว่นอีเลฟเว่น หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา

2.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคที่เข้าซื้อสินค้า และใช้บริการร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven สาขา หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา

2.3 เพื่อระบุปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของในร้าน 7-Eleven หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ งานวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เบื้องต้นผู้บริหารและพนักงานในร้าน 7-Eleven หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา จำนวน 3 แห่ง ๆ ละ 2 คนรวม 6 คน

ภาพที่ 1 สัมภาษณ์ผู้จัดการ
ที่มา : ผู้เขียน (2567)

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของงานวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้บริโภคหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา จำนวน 1,400 คน มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา จำนวน 1,200 คน และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา จำนวน 1,000 คน รวมประชากร 24 ชั่วโมง 3,600 คน (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา, 2567) กำหนดขนาดตัวอย่างใช้สูตรทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973 อ้างถึงใน วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2562) ได้ 360 คน จำแนกตามสถานที่ 3 แห่ง ๆ ละ 120 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

3.2 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยใช้ 2 แบบ คือ (1) แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิดกึ่งโครงสร้าง สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้จัดการ 25 ข้อ พนักงานร้าน 7-Eleven 25 ข้อ และ (2) แบบสอบถามสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้กับผู้ซื้อที่เข้าใช้บริการร้าน 7-Eleven มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้ซื้อในร้าน 10 ข้อรวมถึงระดับความพึงพอใจต่อร้าน ส่วนที่ 2 ระดับพฤติกรรมการใช้บริการร้าน 4 ด้าน มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดวัด 6 ระดับ ตั้งแต่ 0 - 5 แต่ละประเด็น รวม 60 ข้อ ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิด

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ 3 แห่ง เพื่อสัมภาษณ์ผู้จัดการ และพนักงานร้าน ซึ่งมีอุปสรรคเล็กน้อย เพราะมีลูกค้าเข้ามาใช้บริการร้านในช่วงเวลาที่สัมภาษณ์ ดังภาพที่ 1 และ 2

ภาพที่ 2 สัมภาษณ์พนักงาน

ที่มา : ผู้เขียน (2567)

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้บริโภค ผู้ซื้อหรือลูกค้า ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี มีอุปสรรคในการทำแบบสอบถามเล็กน้อย เพราะผู้ตอบแบบถามมีความเร่งรีบ

3.4 สถิติวิเคราะห์ สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ตามส่วนของแบบสอบถาม ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปและความพึงพอใจของผู้บริโภค ใช้สถิติค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้ซื้อ ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.5 การแปลความหมาย ค่าเฉลี่ย จากผลของค่าเฉลี่ยที่คำนวณได้สามารถแปลความหมายได้ตามช่วงชั้น ดังนี้ 0.00 หมายความว่าไม่เห็นด้วย 0.01 - 1.99 หมายความว่า เห็นด้วยน้อย 2.00 - 2.99 หมายความว่า เห็นด้วยค่อนข้างน้อย 3.00 - 3.99 หมายความว่า เห็นด้วยปานกลาง 4.00 - 4.99 หมายความว่า เห็นด้วยค่อนข้างมาก 5.00 หมายความว่า เห็นด้วยมาก (สุชนันท์ ตาลเจริญธรรม, 2562; ณิชากัทร บุญรัตน์ และเนตรนภา ศรีสุข, 2567)

4. การทบทวนวรรณกรรมหรือกรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการใช้จ่ายที่ร้าน 7-Eleven หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยสงขลา ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 พฤติกรรมผู้บริโภค

กริยาอาการที่แสดงออก รวมถึงปฏิกิริยาโต้ตอบเมื่อเผชิญกับสิ่งเร้า ตลอดจนสถานการณ์ซึ่งอาจจะเคลื่อนไหวที่สังเกตวัดได้ เช่น เดิน พูด เขียน คิด การเต้นของหัวใจ เป็นต้น สิ่งเร้าที่มากกระทบและก่อให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นสิ่งเร้าภายใน และสิ่งเร้าภายนอก ก่อให้เกิดการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าหรือใช้จ่ายในการรับบริการที่ร้านเสนอ (ศดานันท์ วิกจิพิสุทธ์, 2561; อัจฉรา เนื่องจำนงค์, 2566)

4.2 การใช้จ่าย

การออกไปของเงินตราความมั่งคั่งซึ่งเป็นทรัพยากร เพื่อแลกเปลี่ยนกับการบริโภค การวางแผนใช้จ่ายเงินจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อชีวิตในระยะยาว สูตร 50 : 30 : 20 เป็นสูตรการจัดการเงินที่เหมาะสมสำหรับวัยทำงาน โดยตัวเลขของสูตรแทนด้วย ค่าใช้จ่ายจำเป็น : ค่าใช้จ่ายเพื่อความสุข: เงินออมลงทุนตามลำดับ โดยคำนวณค่าใช้จ่ายประจำ รวมถึงวิธีรับรายได้เพิ่ม หลายคนทำงานเงินเดือนออกแล้วกิน ซ้อปเที่ยว มักลืมนออมเงิน เพราะเน้นความสุขในช่วงที่ยังมีเงินจับจ่าย และความสุขจะลดลงตามเงินที่น้อยลง การวางแผนการใช้จ่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกเพศทุกวัยหมั่นฝึกเป็นนิสัย จะทำให้มีอนาคตที่มั่นคงปลอดภัย ช่วยแก้ปัญหาการเก็บเงินไม่อยู่กระทั่งไม่สามารถวางแผนในอนาคต การบริหารใช้จ่ายอย่างมีแบบแผนเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่ความมั่นคงทางการเงิน (รักษ์สุตา เหล่าคา, 2563; มุกิตา ย่องไทยสง, 2566)

4.3 ร้านเซเว่นอีเลฟเว่น

เซเว่น-อีเลฟเว่นถือส่วนแบ่งตลาดในหมวดร้านสะดวกซื้อ 70% ส่วนร้านสะดวกซื้ออื่นมีเพียง 7,000 ร้าน ได้แก่ แฟมิลีมาร์ท และร้านขนาดเล็ก 400,000 ร้าน ประเทศไทยมีจำนวนร้าน 7-Eleven มากเป็นอันดับสอง รองจากประเทศญี่ปุ่น มักเป็นที่รู้จักและมักเข้าใช้บริการกับสโลแกน “หิวเมื่อไหร่ก็แวะมา เซเว่น-อีเลฟเว่น” การจัดจำหน่ายของร้าน 7-Eleven ขายสินค้าที่ตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า และมีกลยุทธ์ทางการขายสามารถดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค กลยุทธ์ที่ครองใจผู้บริโภคมากที่สุดคือการทำของพรีเมียมที่โดนใจลูกค้า ผลประกอบการไตรมาส 1 พ.ศ. 2566 หนึ่งในบริษัทจดทะเบียนที่รายได้สูงมากเป็นอันดับต้นคือ บริษัท ซีพี ออลล์ (CPALL) จำกัด (มหาชน) ซึ่งไตรมาสแรกมีรายได้เพิ่มขึ้น 11.2% รายได้รวม 222,372 ล้านบาท รายได้ของ CPALL แบ่งเป็น 51% รายได้จากธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก สินค้าอุปโภคบริโภค ได้แก่ ธุรกิจของแม่ครัว และโลตัส ส่วนอีก 49% มาจากธุรกิจร้าน 7-Eleven และธุรกิจอื่น ๆ (สรัญญา จันทรสว่าง, 2563; ปติวลดา บวรศักดิ์, 2566)

กำไรก่อนภาษีเงินได้ก่อนหักรายการระหว่างกัน แบ่งสัดส่วนตามธุรกิจหลัก กำไรจากธุรกิจร้านสะดวกซื้อ และธุรกิจอื่น มีสัดส่วน 61% มากกว่ากำไรจากธุรกิจค้าส่ง ค้าปลีก และสินค้าอุปโภคบริโภคที่ 39% ซึ่งใกล้เคียงกับปีก่อน ผลประกอบการธุรกิจร้าน 7-Eleven มีรายได้จากการขายสินค้าและบริการรวม 94,634 ล้านบาท เพิ่มขึ้น 15.8% กำไรสุทธิ 2,758 ล้านบาทเพิ่มขึ้น 36.2% จากไตรมาสเดียวกันของปีก่อน ๆ รายได้ของ 7-Eleven มากกว่ารายได้ของห้างใหญ่ รวมถึงมากกว่าธุรกิจในกลุ่มอื่นอย่าง อสังหาริมทรัพย์หลายบริษัท ปัจจุบัน 7-Eleven ไตรมาส 1 พ.ศ. 2566 เปิดสาขาใหม่ 209 สาขา รวมทั่วประเทศ 14,047 สาขา ส่วนใหญ่ยังเป็นร้านสะดวกซื้อ ประมาณ 86% ของสาขาทั้งหมดที่เหลือเป็นร้านในสถานีน้ำมัน ปตท. ยอดขายเฉลี่ยต่อร้านต่อวัน 78,735 บาท และยอดขายเฉลี่ยของร้านสาขาเดิมเพิ่มขึ้น 8% จากช่วงเดียวกันของปีก่อน โดยมียอดขายต่อบิล 84 บาท จำนวนลูกค้าต่อสาขาต่อวันเฉลี่ย 941 คน (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566; อมรินทร์ทีวีออนไลน์, 2566)

ร้านอิมสะดวก (Convenience Food Store) ของคนไทย เป็นกลยุทธ์ที่บริษัทมุ่งเน้น โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่อย่างสม่ำเสมอ เช่น อาหารพร้อมรับประทาน กาแฟสด ผลไม้สด เป็นต้น ตอบสนองความต้องการของลูกค้าทุกมือ และทุกช่วงเวลา สรรหาสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นตอบโจทย์รูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างในแต่ละพื้นที่ พัฒนาช่องทางการซื้อสินค้าผ่านอินเทอร์เน็ต (E-Commerce) พัฒนาแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ (Mobile Application) ตลอดจนพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Digital Marketing) และวางแผนพัฒนาระบบรองรับธุรกิจรูปแบบ “ออมนิ แชนแนล” (Omni Channel) อำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้ามีช่องทางเข้าถึงสินค้าและบริการที่หลากหลาย เป็นแพลตฟอร์มของร้านสะดวกซื้อที่จัดจำหน่ายสินค้าเครื่องใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวันโดยเปิดให้บริการ 24 ชั่วโมงไม่มีวันหยุด จึงเป็นร้านสะดวกซื้อที่มีสาขาทั่วโลกมากที่สุด (สโรชา นนทรักษานุกูล, 2560; ศรีญวดี มั่งมีสกุล, 2565)

4.4 ลูกค้าผู้ซื้อบริโภคร้านสะดวกซื้อ

เมื่อไปแสวงหาสินค้าหรือบริการ เรียกว่า เป็นลูกค้า หากตัดสินใจและจ่ายจะเป็นผู้ซื้อ กลับมาจัดดำเนินการกับสินค้าหรือบริการเป็นผู้บริโภค อาจจะเป็นคนละคน ความแตกต่างนี้จะส่งผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์โดยลูกค้าจะซื้อผลิตภัณฑ์ต่อเมื่อผู้บริโภคต้องการผลิตภัณฑ์ ความพยายามในการจัดจำหน่ายจึงควรเน้นไปที่ผู้ใช้ปลายทาง ทั้งสามคำเป็นช่องทางการขาย นักช็อป คือ ผู้ที่กำลังมองหาสินค้าที่จะซื้อ ผู้ที่กำลังซื้อและความเต็มใจที่จะซื้อจะเป็นกลุ่มที่เข้าถึงได้มากที่สุด แต่ยากที่จะโน้มน้าวใจ เนื่องจากนักช็อปอาจจะไม่สนใจแบรนด์ แม้แต่ประเภทของผลิตภัณฑ์ หากผลิตภัณฑ์ถูกออกแบบมาเพื่อตลาดมวลชนหรือกลุ่มเป้าหมายยังไม่ได้ถูกกำหนดแคมเปญการตลาด หรือโฆษณาจะเน้นไปที่ประชากรทั่วไป โดยมักจะมุ่งเป้าไปที่ผู้ซื้อ (ภุณัฐ ยมกนิษฐ์, สนิทรา สุขสวัสดิ์ และจุฑิภาญจน์ สานนท์, 2565; กรกนก จันทร์ประภาส, ยาวภา ปฐมศิริกุล และบัณฑิต รัตนไตร, 2566)

หากใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การสะสมคะแนน การซื้อ/ค้นหาข้อมูลผ่านบัญชีออนไลน์ เป็นต้น สามารถแบ่งผู้บริโภคเป็นกลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มนักสะสม กลุ่มนักเล่นอดิเรก และกลุ่มมืออาชีพ ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มใดทำหายที่สุด เนื่องจากการปรับแต่งข้อเสนอและ/หรือผลิตภัณฑ์มีความสำคัญ ลูกค้าคาดหวังว่าร้านจะรู้จักลูกค้าดีพอที่จะกรองผลิตภัณฑ์ และแนะนำเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้าอาจจะชอบ การเข้าใจความแตกต่างเล็ก ๆ น้อย ๆ ของลูกค้าแต่ละราย สามารถสร้างความแตกต่างอย่างมากในการทำธุรกิจจนขายซ้ำ (ธีรวัธ รุ่งเรือง, 2558; ญัฐพงศ์ เกตุอม และศิริรักษ์ ขาวไข่มมหา, 2560)

ความต้องการและพฤติกรรมของลูกค้าได้รับผลกระทบจากปัจจัยหลายประการ เช่น เศรษฐกิจ สถานการณ์ทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ส่วนบุคคลหรือการปรากฏตัวของแบรนด์/คู่แข่งรายใหม่ในตลาด เป็นต้น การตรวจสอบอย่างต่อเนื่องถึงความต้องการของลูกค้าได้รับการตอบสนองดีเพียงใด และการติดตามความพึงพอใจของลูกค้าอย่างใกล้ชิดจึงดูสมเหตุสมผล (วสุธิดา นักเกษม และประสพชัย พสุนนท์, 2561)

4.5 มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

สถาบันอุดมศึกษาเก่าแก่แห่งหนึ่งของภาคใต้ พัฒนาการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่มีฐานะเป็นโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นมูล วิทยาลัยครูสงขลา, สถาบันราชภัฏสงขลา ถนนกาญจนวนิช ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000 ประกอบด้วยคณะวิทยาการจัดการ คณะครุศาสตร์ คณะเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผ่านมา 100 กว่าปีของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, 2561; ศุภกร หนูสม., 2565)

4.6 มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยทักษิณ เลขที่ 140 ถนนกาญจนวนิช หมู่ 4 ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000 มหาวิทยาลัยทักษิณ (มทข.) ชื่ออังกฤษ Thaksin University (TSU) เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ มี 2 วิทยาเขตในจังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง ประกอบด้วย คณะศิลปกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะวิทยาการสุขภาพและการกีฬา คณะวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมดิจิทัล คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน คณะวิทยาการสุขภาพและการกีฬา คณะศึกษาศาสตร์ เป็นต้น ก่อตั้ง พ.ศ. 2539 ต้นไม้ประจำสถาบันคือ ปาริชาติ (ทองหลาง) สีประจำสถาบันคือ เทา-ฟ้า จำนวนนักศึกษาประมาณ 11,570 คน ชื่อมหาวิทยาลัยทักษิณเป็นที่รู้จักในหมู่นักศึกษาประเทศไทยได้เพียงสิบกว่าปี แต่มหาวิทยาลัยนี้มีต้นกำเนิดเก่าแก่ถึง 40 ปีแล้ว เริ่มต้นจากขยายงานกระจายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้แก่คนในภูมิภาคได้มีโอกาสศึกษาต่อ จึงจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาสงขลาเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2511 ต่อมา พ.ศ. 2517 ได้รับการยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา และเปลี่ยนใช้ชื่อมหาวิทยาลัยทักษิณ ในวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2539 ถือเป็นวันสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งนี้ (sanook, 2553; ThaiPublica, 2555)

4.6 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตสงขลา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย (มทร.) มีเป้าหมายในการพัฒนาองค์กรและสังคมในระดับภูมิภาคและประเทศด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมภายใต้วิสัยทัศน์ “มหาวิทยาลัยนวัตกรรมเพื่อสังคม” ที่มุ่งผลิตนักปฏิบัติมืออาชีพ เพื่อเป็นกำลังแรงงานที่มีมาตรฐานก่อให้เกิดรายได้สูง สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระดับสากล ซึ่งมีความสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่และภารกิจใหม่ เลขที่ 1 ถนนราชดำเนินนอก ตำบลบ่อยาง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000 ร้ายยนต์นิยมในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยสงขลา เช่น ชูการ์ เบคแอนบรู, Akita ชานมไข่มุก, ร้านเปรี้ยวปาก ผลไม้พร้อมทาน สาขา 2, ร้านคุณยายเทคโนโลยี เป็นต้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2561; สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 2566)

4.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รฐา นาราสุริโชติ, วิไลลักษณ์ เผือกพิพัฒน์ และบัณฑิต ผังนิรันดร์ (2558) ศึกษาปัจจัยด้านการขายเชิงบูรณาการพฤติกรรมการซื้อ และความจงรักภักดีของผู้บริโภคต่อร้าน 7-Eleven ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการและเมืองชลบุรี ที่เคยซื้อสินค้าในร้าน 7-Eleven จำนวน 400 คน พบว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคส่วนใหญ่ซื้อสินค้าต่อครั้งเฉลี่ย 149.67 บาท ผู้ใช้บริการจะมาซื้อสินค้าเฉลี่ย 5.96 ครั้งต่อสัปดาห์ ประเภทของสินค้าที่ผู้บริโภคซื้อส่วนใหญ่คือ เครื่องดื่ม และ fast food ผู้บริโภคจะใช้บริการสาขาที่อยู่ใกล้กับสถานที่อาศัย (บ้าน) มากที่สุด ช่วงเวลาในการใช้บริการส่วนใหญ่คือ 18.01- 00.00 น. และบุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจในการซื้อสินค้าร้าน 7-Eleven คือ ตนเอง พฤติกรรมของผู้บริโภคในร้าน 7-Eleven ด้านการจัดจำหน่ายเชิงบูรณาการมีการรับรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92

ทศพล ภู่อานงค์ (2559) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคกรณีศึกษา ร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven กลุ่มตัวอย่าง 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 26-30 ปี ส่วนใหญ่โสด เป็นพนักงานบริษัทเอกชน/รับจ้างทั่วไป และมีรายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท พฤติกรรมการใช้บริการร้าน 7-Eleven ของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เฉลี่ย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งส่วนใหญ่ คือ 41-60 บาท สินค้าส่วนใหญ่ที่ผู้บริโภคนิยมรับประทานคือ เครื่องดื่ม เหตุผลส่วนใหญ่ที่เลือกใช้บริการร้าน 7-Eleven คือ ใกล้บ้าน ปัจจัยด้านการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้าน 7-Eleven ผู้บริโภคให้ความสำคัญด้านสถานที่ และการจัดจำหน่ายมากที่สุด เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุดต่อความสะดวกในการเดินทาง ผู้บริโภคที่ใช้บริการร้าน 7-Eleven ให้ความสำคัญมากด้านขนาดร้านที่มีขนาดใหญ่

วศินี บุญเอิบ และสารภี ชนะทัฬห (2567) วิจัยพฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้แพลตฟอร์มเข้าพระเครื่องผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกของนิติบุคคลที่มีการให้บริการเข้าพระเครื่องออนไลน์ 4 บริษัท ได้แก่ (1) บริษัทยูมูเลทคอม จำกัด (2) บริษัทการันตีพระ จำกัด (3) บริษัทพระเครื่องรางสยาม จำกัด และ (4) บริษัทท่าพระจันทร์ดอทคอม จำกัด 400 คน พบว่า 1) ส่วนใหญ่เป็นนักลงทุนสนใจเข้าพระสมเด็จเพื่อเก็งกำไร เกจิอาจารย์มีผลต่อการตัดสินใจ ช่วงเวลาในการเข้าหรือประมูลพระคือ 16.01-18.00 น. ผ่านเว็บไซต์ยูมูเลท และเลือกเข้าพระเครื่องที่มีการรับประกัน 2) ปัจจัยเว็บไซต์ (7C's) ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ตัวแปรที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านส่วนประกอบเนื้อหา รองลงมาคือ ด้านการเชื่อมโยง 3) การตัดสินใจเลือกใช้แพลตฟอร์ม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ตัวแปรที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุดคือ ด้านการตระหนักปัญหา รองลงมาคือ ด้านการประเมินทางเลือก

วัลย์ลักษณ์ ห่านทอง, สหภาพ พ่อค้าทอง และศิริพงศ์ เดียวพิพิธพร (2567) วิจัยพฤติกรรมการใช้และทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับนวัตกรรมแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ของร้านสะดวกซื้อ กลุ่มตัวอย่างมีอายุ 20 ปีขึ้นไปที่เคยใช้แอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ของร้านสะดวกซื้อ 400 คน อยู่ในกลุ่มแพลตฟอร์มเฟสบุ๊ค โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง แบบโควตา และแบบบังเอิญ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 20-30 ปี อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน การศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้ต่อเดือน 20,001-30,000 บาท เลือกใช้บริการร้าน 7-Eleven และมีการยอมรับนวัตกรรมแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ของร้านสะดวกซื้อด้านความรู้ในในระดับมากที่สุด

ชนิกานต์ ทศนกุลวงศ์ (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านเซเว่นแคตตาล็อกของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคที่เข้ามาซื้อสินค้าเซเว่นแคตตาล็อกบริเวณหน้าร้าน 7-Eleven 400 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 41 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป อาชีพพนักงานบริษัทเอกชน เจ้าของกิจการ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไป ความถี่ในการซื้อสินค้าผ่านเซเว่นแคตตาล็อกประมาณ 2 ครั้งต่อ 2 เดือน และมีมูลค่าการใช้จ่ายต่อครั้งประมาณ 985 บาท ส่วนใหญ่ซื้อสินค้าผ่านทางร้าน 7-Eleven เพราะวิธีการสั่งซื้อสะดวก 24 ชั่วโมง ประเภทสินค้าที่ซื้อบ่อยคือ เครื่องสำอาง เพราะอยากทดลองใช้สินค้า ส่วนใหญ่จะตัดสินใจซื้อด้วยตัวเองและมีแนวโน้มซื้อผ่านเซเว่นแคตตาล็อกในครั้งต่อไป ผู้บริโภคมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ในระดับดี ได้แก่ กลุ่มเครื่องสำอาง กลุ่มผลิตภัณฑ์สุขภาพ กลุ่มผลิตภัณฑ์สำหรับเด็ก และกลุ่มผลิตภัณฑ์ของใช้ภายในบ้าน

5. ผลการวิจัย

5.1 วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในการเข้าใช้บริการร้าน 7-Eleven สาขาหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา พบว่า ผู้บริโภคร้าน 7-Eleven ทั้ง 3 แห่ง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-24 การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท โสด จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คน เข้าใช้บริการ 1-2 วัน/สัปดาห์ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการร้าน 7-Eleven ต่ำกว่า 100 บาท/ครั้ง

5.2 วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อสินค้าและบริการของร้าน 7-Eleven สาขาหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา พบว่า ส่วนใหญ่พึงพอใจปานกลาง 237 คน คิดเป็นร้อยละ 65.83 รองลงมา คือ พึงพอใจมาก 119 คน คิดเป็นร้อยละ 33.06 และพึงพอใจน้อย 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.11

5.3 วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของในร้าน 7-Eleven สาขาหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยสงขลา พบว่า ทั้ง 4 ปัจจัยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ปัจจัยผลิตภัณฑ์ และปัจจัยการให้บริการของพนักงาน

5.3.1 ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.66, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ อยู่ใกล้มหาวิทยาลัย ($\bar{X}$ = 4.00), สะดวกต่อการเดินทางไปใช้บริการ ($\bar{X}$ = 3.96) หน้าร้านมีตู้กดเงิน ATM ($\bar{X}$ = 3.88) อยู่ใกล้หอพักนักศึกษา ($\bar{X}$ = 3.83) การจัดวางสินค้าเป็นระเบียบ ($\bar{X}$ = 3.82) มีช่องทางการให้บริการชำระสินค้าที่สะดวกรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 3.77) บริเวณภายในร้าน 7-Eleven มีความสะอาด ($\bar{X}$ = 3.77) บรรยากาศภายในร้าน ($\bar{X}$ = 3.73) บริเวณภายในร้านมีขนาดกว้าง ($\bar{X}$ = 3.67) และมีระบบรักษาความปลอดภัย ($\bar{X}$ = 3.49) บรรยากาศภายนอกร้าน ($\bar{X}$ = 3.46) มีลานจอดรถที่เพียงพอความสะดวกของอาคาร / สถานที่ ($\bar{X}$ = 3.28) และสุนัขบริเวณร้านรบกวนผู้บริโภค ($\bar{X}$ = 2.86)

5.3.2 ปัจจัยค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.65, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ มีป้ายบอกราคาชัดเจน ($\bar{X}$ = 3.98) สินค้ามีหลายราคาให้เลือก ($\bar{X}$ = 3.79) พึงพอใจโปรโมชั่นแลกซื้อสินค้าของทางร้าน ($\bar{X}$ = 3.76) พึงพอใจราคาสินค้าที่ไม่เป็นเศษสตางค์ ($\bar{X}$ = 3.72) พึงพอใจส่วนลดในการซื้อสินค้า ($\bar{X}$ = 3.72) พึงพอใจต่อโปรโมชั่นแถมของที่ทางร้านมีให้ ($\bar{X}$ = 3.71) ราคาค่าธรรมเนียมในการชำระค่าบริการเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.66) ความคุ้มค่าของราคาเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพสินค้า ($\bar{X}$ = 3.61) ยอดซื้อต่อบิลแต่ละครั้ง ($\bar{X}$ = 3.56) ราคาให้บริการเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า ($\bar{X}$ = 3.56) ซื้อของในร้าน 7-Eleven ในปริมาณที่เหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.53) ราคาขายสินค้าถูกกว่าร้านสะดวกซื้อที่อื่น ($\bar{X}$ = 3.14)

5.3.3 ปัจจัยผลิตภัณฑ์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.86) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ สินค้าระบุวันที่ผลิตและหมดอายุชัดเจน ($\bar{X}$ = 4.01) สินค้ามีคุณภาพได้มาตรฐาน ($\bar{X}$ = 4.00) มีบริการเสริมอื่น เช่น รับชำระค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น ($\bar{X}$ = 3.96) อาหารอุ่นพร้อมรับประทาน ($\bar{X}$ = 3.94) สินค้ามีหลากหลายประเภทหลายยี่ห้อ ($\bar{X}$ = 3.93) สินค้าทันสมัยอยู่ในระหว่างการโฆษณา ($\bar{X}$ = 3.90) มีสินค้าตามโอกาสและเทศกาลจำหน่าย ($\bar{X}$ = 3.88) สินค้าสามารถหาได้ง่าย ($\bar{X}$ = 3.85) สินค้ามีความสดใหม่ ($\bar{X}$ = 3.84) สินค้าประเภทเครื่องดื่มเพิ่มขึ้น ($\bar{X}$ = 3.84) สินค้าประเภทของใช้ ($\bar{X}$ = 3.83) สามารถหาสินค้าได้อย่างรวดเร็ว ($\bar{X}$ = 3.82) มีสินค้าประเภทเครื่องเขียน ($\bar{X}$ = 3.80) รสชาติของเครื่องดื่ม ($\bar{x}$ = 3.77) มีสินค้าเบ็ดเตล็ดเพิ่มมากขึ้น ($\bar{X}$ = 3.76) สินค้าประเภทอาหารของทานเล่น ($\bar{X}$ = 3.70) สินค้ามีอย่างไม่จำกัด ($\bar{X}$ = 3.69) และมีสินค้าที่ต้องการ ไม่ขาดสต็อก ($\bar{X}$ = 3.44)

5.3.4 ปัจจัยการให้บริการของพนักงาน ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.93) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ มีความซื่อสัตย์สุจริต ($\bar{X}$ = 3.94) พนักงานแต่งกายเหมาะสม ($\bar{X}$ = 3.93) การให้บริการมีความถูกต้อง ($\bar{X}$ = 3.76) การให้บริการมีความเสมอภาคตามลำดับก่อน-หลัง ($\bar{X}$ = 3.75) แนะนำสินค้าใหม่ ๆ ($\bar{X}$ = 3.74) ได้รับใบเสร็จรับเงิน

ถูกต้อง และรวดเร็ว ($\bar{X} = 3.74$) พนักงานทำงานอย่างเป็นระบบ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.73$) แนะนำโปรโมชั่น ส่วนลด สิทธิแลกซื้อ ($\bar{X} = 3.72$) ระยะเวลารอคอยในการรับบริการ ($\bar{X} = 3.71$) ความสัมพันธ์ที่ดีต่อลูกค้า ($\bar{X} = 3.68$) ความสุภาพในการให้บริการของพนักงาน ($\bar{X} = 3.67$) มีช่องทางในการใช้บริการได้หลากหลาย รูปแบบ ($\bar{X} = 3.66$) การให้บริการสะดวกรวดเร็ว ($\bar{X} = 3.64$) บริการด้วยความสุภาพเรียบร้อย และเป็นกันเอง ($\bar{X} = 3.64$) ดูแล เอาใจใส่ เต็มใจให้บริการ ($\bar{X} = 3.62$) เอาใจใส่ กระตือรือร้นในการให้บริการ ($\bar{X} = 3.60$) และให้คำแนะนำ หรือตอบข้อซักถามเป็นอย่างดี ($\bar{X} = 3.55$)

6. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้บริโภคร้าน 7-Eleven ทั้ง 3 แห่งหน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-24 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท โสด มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-5 คน เข้าใช้บริการ 1-2 วัน/สัปดาห์ พึงพอใจในการเข้าใช้บริการระดับปานกลาง ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการร้าน 7-Eleven ต่ำกว่า 100 บาท/ครั้ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจิรภัทร มิชันหมาก, นิสารัตน์ โสตามุก, ปณิสรา ตันติกุลชาติ และนลินภัทร์ บำเพ็ญเพียร (2564) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีประสบการณ์ใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตังในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 400 คน พบว่า 3 ตัวแปรต้นคือ สภาพแวดล้อมในการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง ประโยชน์จากการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง และความยากง่ายในการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง ร่วมกันอธิบายความผันแปรของการตัดสินใจยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตังได้ร้อยละ 54.0

ความพึงพอใจของผู้ซื้อที่มีต่อสินค้า และบริการของร้าน 7-Eleven หน้ามหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่ง พบว่า ส่วนใหญ่พึงพอใจปานกลาง จำนวน 237 คน คิดเป็นร้อยละ 65.83 รองลงมาคือ พึงพอใจมาก จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 33.06 และพึงพอใจน้อย จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.11 สอดคล้องกับงานวิจัยของพิมานมาศ ลีเลิศวงศ์ภักดี (2552) ศึกษาความพึงพอใจ และพฤติกรรมการบริโภคของลูกค้าที่มีความสัมพันธ์กับแนวโน้มการใช้บริการร้าน Sorbet & Sherbet โกลเด้น เฟลซ กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกค้าที่มาใช้บริการร้าน Sorbet & Sherbet โกลเด้น เฟลซ 285 คน พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 32 ปี อาชีพพนักงานเอกชน โสด การศึกษาปริญญาตรี ลูกค้ามีระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการขาย ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ ด้านราคา และด้านบุคลากรอยู่ในระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อในร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven พบว่า ทั้ง 4 ปัจจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางคือ ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ปัจจัยผลิตภัณฑ์ และปัจจัยการให้บริการของพนักงาน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของณัฏฐา พิพัฒนานนท์,

นภัสร ศิริรักษ์, ศิริวิภา ไตรณรงค์, สมภรณ์ นวลสุทธิ และสุจินดา พรหมขำ (2567) ประเมินประสิทธิภาพผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์กระเป๋าคะปี้รีร้อนหนาว วัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการ และผู้ให้บริการร้านสะดวกซื้อร้าน 7-Eleven สาขาหน้าราชภัฏนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ให้บริการ 15 คนและผู้รับบริการ 400 คน พบว่า 1) ข้อมูลจากแบบบันทึกเวลาการจัดสินค้าตามคำสั่งซื้อ บันทึกเวลาก่อนทำและหลังทำ จากการใช้เวลา 20 นาที ลดได้เหลือ 10 นาที 2) ความพึงพอใจของผู้รับบริการ อยู่ที่ค่าเฉลี่ย 4.45 และ 3) ความพึงพอใจของผู้ให้บริการอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 4.41

ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ อยู่ใกล้มหาวิทยาลัย สะดวกต่อการเดินทางไปใช้บริการ หน้าร้านมีตู้กดเงิน ATM มีสุนัขบริเวณร้านรบกวนผู้บริโภคมักรบกวนอยู่ใกล้หอพักนักศึกษา การจัดวางสินค้าเป็นระเบียบ มีช่องทางการให้บริการชำระสินค้าที่สะดวกรวดเร็ว บริเวณภายในร้านมีความสะอาด และมีระบบรักษาความปลอดภัย บรรยากาศภายนอกมีลานจอดรถที่เพียงพอ ความสะอาดของอาคาร/สถานที่ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของธนพัฒน์ อินทวิ (2564) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกสถาบันศึกษาเพื่อเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน พบว่า องค์ประกอบการตัดสินใจเลือกสถาบันศึกษาทั้ง 6 ด้านดังนี้ ด้านอิทธิพลชักจูงจากบุคคลอื่น ด้านผลผลิตและคุณภาพ ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านความน่าเชื่อถือของสถาบัน ด้านค่าใช้จ่ายตลอดหลักสูตร และด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ พึงพอใจต่อโปรโมชั่นที่ทางร้านมีให้ ความคุ้มค่าของราคาเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพสินค้า ยอดซื้อต่อบิลแต่ละครั้ง และราคาขายสินค้าถูกกว่าร้านสะดวกซื้อที่อื่น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ และรุ่งศักดิ์ วิลามาศ (2564) ศึกษาปัจจัยการขายที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อข้าวกล้องของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคที่มีภูมิลำเนาในเมืองมหาสารคาม 399 คน พบว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ซื้อข้าวกล้องโดยไม่สนใจตราหือเพราะรับประทานเป็นประจำ เนื่องจากมีคุณภาพตรงตามความต้องการ ลักษณะของข้าวกล้องที่นิยมเลือกซื้อคือความหอม สถานที่ซื้อข้าวกล้องคือซูเปอร์มาร์เก็ต สื่อที่ทำให้ทราบข้อมูลข้าวกล้องคือ โทรทัศน์ บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อข้าวกล้องคือญาติ ความถี่ในการซื้อข้าวกล้อง 2-3 ครั้งต่อเดือน ปริมาณการซื้อข้าวกล้อง 2 กิโลกรัมต่อครั้ง และโอกาสในการซื้อข้าวกล้องเมื่อมีปัญหาสุขภาพ

ปัจจัยผลิตภัณฑ์ ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาองค์ประกอบเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ สินค้าระบุวันที่ผลิต และหมดอายุชัดเจน สินค้ามีคุณภาพได้มาตรฐาน มีบริการเสริมอื่น ๆ เช่น รับชำระค่าน้ำ ค่าไฟ เป็นต้น อาหารอุ่นพร้อมรับประทาน สินค้ามีหลากหลายประเภทหลายยี่ห้อ สินค้ามีความทันสมัยอยู่ในระหว่างการโฆษณา มีสินค้าตามโอกาส และเทศกาลจำหน่าย สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ นิมิตร ไชยวงศ์ (2559) ศึกษาอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อรถยนต์กระบะของผู้บริโภค ลำปาง กลุ่มตัวอย่างคือ

ผู้บริโภคในจังหวัดลำปางที่ตัดสินใจซื้อรถยนต์กระบะ 346 คน พบว่า รถยนต์กระบะส่วนใหญ่ที่ใช้คือ ยี่ห้อ อีซูซุ-ดีแม็กซ์ ระดับราคาที่ซื้อคือ 700,001-800,000 บาท ผู้บริโภคซื้อรถกระบะ 4 ประตู ด้วยเหตุผลเน้นประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก เลือกซื้อตามคำแนะนำของศูนย์บริการ โดยค้นหาข้อมูลตามสื่อโฆษณาทางโทรทัศน์เป็นส่วนสนับสนุนการตัดสินใจ และเลือกซื้อด้วยตนเอง

7. สรุป

พฤติกรรมผู้บริโภคในการเข้าใช้บริการร้านสะดวกซื้อ 7-Eleven หน้ามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัยสงขลา พบว่า ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-24 ปี การศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ส่วนใหญ่โสด จำนวนสมาชิกในครอบครัวมี 3-5 คน เข้าใช้บริการสัปดาห์ละ 1-2 วัน ความพึงพอใจในการเข้าใช้บริการ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าใช้จ่ายในการเข้าใช้บริการครั้งละไม่ถึง 100 บาท ปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อของในร้าน ทั้ง 4 ปัจจัยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางคือ (1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก (2) ปัจจัยค่าใช้จ่ายของผู้บริโภค (3) ปัจจัยผลิตภัณฑ์และ (4) ปัจจัยการให้บริการของพนักงาน

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

8.1.1 ผู้ประกอบการควรปรับปรุงร้านด้านลักษณะทางกายภาพส่งผลถึงทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อร้าน ผู้ซื้อกลับมาใช้บริการซ้ำ และเกิดการบอกต่อในด้านบวก นอกจากนี้ ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่นำมาจำหน่าย รวมถึงเป็นสินค้าที่มีคุณภาพตามสมัยอยู่เสมอ สามารถตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคได้ ควรจัดส่งเสริมการขายที่ดึงดูดใจอย่างสม่ำเสมอ

8.1.4 สถานที่ตั้งของร้านควรมีที่จอดรถไว้สำหรับบริการลูกค้า เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการเข้าใช้บริการ และควรเลือกสถานที่ตั้งร้านค้าที่ผู้ซื้อสามารถเดินทางมาใช้บริการได้สะดวก

8.1.5 ควรจัดอบรมอย่างสม่ำเสมอให้แก่พนักงานที่ให้บริการให้มีความรู้ความสามารถและความชำนาญในการให้บริการ อีกทั้งควรคัดเลือกพนักงานที่มีใจรักงานบริการ สุภาพ และมีมนุษยสัมพันธ์ดี เพื่อที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ

8.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาถึงผลกระทบของร้านสะดวกซื้อที่มีผลกระทบต่อกันโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้านสะดวกซื้อที่มีการเปิดสาขาใกล้เคียงกันได้รับผลกระทบมากน้อยเพียงใด เพื่อให้สามารถแข่งขัน และมีกลยุทธ์ทางการจัดจำหน่ายที่สอดคล้องเฉพาะด้านของธุรกิจ

9. เอกสารอ้างอิง

- กรกนก จันทร์ประภาส, เยาวภา ปฐมศิริกุล และบัณฑิต รัตนไทร. (2566). การตัดสินใจทางการตลาดสำหรับการประกอบธุรกิจเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ. *วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 5(4), 71-82.
- จิรภัทร มิซันหมาก, นิสารัตน์ โสตามุก, ปณิสรา ตันติกุลชาติ และณลินภัทร์ บำเพ็ญเพียร. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับการใช้งานแอปพลิเคชันเป่าตัง. *วารสารสืบเนื่องงานประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ครั้งที่ 4. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*.
- ชนิกานต์ ทศนกุลวงศ์. (2555). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าผ่านเซเว่นแคตตาล็อก ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. *สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- ณัฐญา พิพัฒนานนท์, ณัฏกร ศิริรักษ์, ศิริวิภา ไตรณรงค์, สมภารณ์ นวลสุทธิ และสุจินดา พรหมขำ. (2567). ประสิทธิภาพผลงานสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ กระเป๋าดेलิเวอรี่ร้อนหนาว. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 9(5), 457-474.
- ณิชภัทร บุญรัตน์ และเนตรนภา ศรีสุข. (2567). บุพปัจจัยราคาของพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อส่งผลกระทบต่อรายได้ของผู้ประกอบการตลาดน้ำคลองแหในหาดใหญ่. *เอกสารวิชาการประกอบการประชุมและสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ ด้านการศึกษาทางการบัญชี ปีที่ 5 (2567). สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. Accounting Education Conference: AccEC 2024. 25-26*
- ณัฐพงศ์ เกตุเอม และศิริรักษ์ ขาวไชยมหา. (2560). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อจักรยานเสือหมอบของผู้บริโภค ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ มข.* 10(1), 84-95.
- ทศพล ภู่อานงค์. (2559). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคกรณีศึกษา ร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่น. *การค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ธนวัฒน์ อินทวิ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกสถาบันศึกษาเพื่อเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*. 5(1), 1-14.
- ธีรวัธ รุ่งเรือง. (2558). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการซื้อจักรยานปั่นเพื่อสุขภาพในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี*.
- นิมิตร ไชยวงศ์. (2559). อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อรถยนต์กระบะของผู้บริโภคจังหวัดลำปาง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*. 5(2), 95-115.

- ปติวอลดา บวรศักดิ์. (2566). เปิดเส้นทางเซเว่น อีเลฟเว่น ร้านสะดวกซื้อเล็ก ๆ ที่พัฒนาพุ่งสูง 10,000 กว่าสาขาทั่วประเทศ. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2566. จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_114646.
- พิมานมาศ ลีเลิศวงศ์ภักดี. (2552). ความพึงพอใจ และพฤติกรรมการบริโภคของลูกค้าที่มีความสัมพันธ์กับแนวโน้มการใช้บริการร้าน Sorbet & Sherbet โกลเด้น เฟลซ. สารนิพนธ์ส่วนหนึ่งของหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภูริณัฐ ยมกนิษฐ์, สนิทรา สุขสวัสดิ์ และรุจิภาณุญ์ สานนท์. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับกระบวนการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภคในเขตจังหวัดปทุมธานี. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ. 8(2), 34-49.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (2561). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ระยะยาว 20 ปี พ.ศ.2561-2580. กองนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- มุกิตา ย่องไทยสง. (2566). การพัฒนาความฉลาดรู้การเงินโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์เป็นฐานของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รฐา นาราสุโรชิต, วิไลลักษณ์ เผือกพิพัฒน์ และบัณฑิต ผังนิรันดร์. (2558). ปัจจัยด้านการตลาดเชิงบูรณาการพฤติกรรมการซื้อและความจงรักภักดีของผู้บริโภคต่อร้านเซเว่นอีเลฟเว่นในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดชลบุรี. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 7(3), 107-120.
- รักษ์สุตา เหล่าคา. (2563). การวางแผนทางการเงินส่วนบุคคลของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงวิทยาลัยอาชีวศึกษาเทคนิคบริหารธุรกิจกรุงเทพ. การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วงศ์พัฒนา ศรีประเสริฐ และรุ่งศักดิ์ วิลามาศ. (2564). ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อและบริโภคซ้ำของลูกค้าของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 5(3), 137-151.
- วลัยลักษณ์ ทานทอง, สหภาพ พ่อคำทอง และศิริพงศ์ เดียวพิพิตร. (2567). พฤติกรรมการใช้ และทัศนคติที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับนวัตกรรมแอปพลิเคชันเดลิเวอรี่ของร้านสะดวกซื้อ. วารสารบัญชีปริทัศน์. 9(2), 39-56.
- วศินี บุญเอิบ และสารภี ชนะทัฬ. (2567). พฤติกรรมและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้แพลตฟอร์มเช่าพระเครื่องผ่านเว็บไซต์พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล. วารสารบัญชีปริทัศน์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 9(2), 155-182.

- วสุธิดา นักเกษม และประสพชัย พสุนนท์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของผู้ประกอบการธุรกิจบริการในเขตกรุงเทพมหานคร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. 11(1), 2148-2167.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. (2562). การหาขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย: มาจากสถิติในการใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ และเครทซ์-มอร์. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*. 8(1), 11-28.
- ศดานันท์ วิกิจพิสุทธ์. (2561). พฤติกรรมผู้บริโภคและปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสั่งอาหารออนไลน์ (Food Delivery) ผ่านแอปพลิเคชัน (Application) ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตรมหา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีญาดุฒิ มั่งมีสกุล. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดในมุมมองของลูกค้า (7C's) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอท็อป) ประเภทอาหาร ผ่านการตลาดแบบผสมผสานช่องทางของผู้บริโภคกลุ่มเจนเนอเรชันวายภายใต้ยุคปกติใหม่. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศุภกร หนูสม. (2565). คู่มือปฏิบัติงานการเขียนหนังสือราชการ. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. (2566). แผนยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2566-2570. สำนักการจัดการนวัตกรรมและถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. (2561). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565).
- สโรชา นนท์รักษานุกุล. (2560). การส่งเสริมการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ CP EASY SNACK ในร้านสะดวกซื้อเซเว่นอีเลฟเว่นในจังหวัดนนทบุรี. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- สรัญญา จันทรสว่าง. (2563). เซเว่นฯ ลุย ออกลอนไลน์ รับมือโลกเปลี่ยน. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2566. จาก <https://www.bangkokbiznews.com/business/895810>.
- สุชานันท์ ตาลเจริญธรรม. (2562). การศึกษาพฤติกรรมมีส่วนร่วมในโครงการบริหารจัดการสำนักงานสีเขียวของพนักงานวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. *Veridian E-Journal, Silpakorn University. Humanities, Social Sciences and Arts*. 12(6), 803-815.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2566). รายงานสถานการณ์ MSME ปี 2566. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2566 จาก <https://bds.sme.go.th/Files/f5e20d92-138e-48f2-a29f-5a6c3a37cfd0.pdf>.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสงขลา. (2567). แผนปฏิบัติราชการ ปีงบประมาณ 2567.

- อมรินทร์ทีวีออนไลน์. (2566). สำนักร้าน 7- Eleven ร้านสะดวกซื้อที่ทำรายได้ทะลุแสนล้านใน 3 เดือน. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.amarintv.com/spotlight/business-marketing/>.
- อจธรา เนื่องจำนงค์. (2566). พฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์จากพืช. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Sanook. (2553). มหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2566 จาก <https://www.sanook.com/campus/924947/>.
- ThaiPublica. (2555). มหาวิทยาลัยนอกระบบ (4): ปัญหาของมหาวิทยาลัยทักษิณ. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2566 จาก <https://thaipublica.org/2012/11/autonomous-university-thaksin/>.

บทความวิชาการ
การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤต:
บทเรียนจากนโยบายสาธารณะในสถานการณ์ฉุกเฉิน
Integrating Governance Principles Into Crisis Management:
Lessons From Public Policy In Emergency Situations

วันที่รับบทความ (Received) : 20 กุมภาพันธ์ 2568
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 มีนาคม 2568
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

ปรินทร ศิริเอี้ยวพิกุล ¹ *

Parinthorn Sirieawphikul

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

เลขที่ 13/60 ถนนกาญจนาภิเษก แขวงบางแค เขตบางแค กรุงเทพมหานคร 10160

No. 13/60, Kanchanaphisek Road, Bang Khae Subdistrict,
Bang Khae District, Bangkok 10160.

E-mail: parinthorn@hitechthai.com

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

* ผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตผ่านกรณีศึกษานโยบายสาธารณะในสถานการณ์ฉุกเฉินของประเทศไทย โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19 และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาประยุกต์ใช้ในการจัดการภาวะวิกฤตนำไปสู่ประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับหลักนิติธรรม การพัฒนาระบบข้อมูลและการสื่อสารที่โปร่งใส การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การกระจายอำนาจและทรัพยากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤต

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การจัดการภาวะวิกฤต, นโยบายสาธารณะ, สถานการณ์ฉุกเฉิน, โควิด-19

Abstract

This academic article aims to study the integration of good governance principles with crisis management through case studies of public policies in emergency situations in Thailand, particularly during the COVID-19 pandemic and natural disasters that have occurred in the past 5 years.

The study found that the application of the 6 principles of good governance, namely the rule of law, morality, transparency, participation, accountability, and cost-effectiveness, in crisis management leads to efficiency and sustainability in problem-solving.

The author's recommendations are as follows: improving relevant laws and regulations to comply with the rule of law, developing transparent data and communication systems, promoting the participation of all sectors, decentralizing power and resources to local administrative organizations, developing effective monitoring and evaluation systems, and promoting research and development of knowledge on the integration of good governance principles with crisis management.

Keywords: Governance, Crisis Management, Public Policy, Emergency Situation, COVID-19

1. บทนำ

การจัดการภาวะวิกฤตถือเป็นความท้าทายสำคัญของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตการณ์หลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อุทกภัย ภัยแล้ง และวิกฤตการณ์อื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและความเป็นอยู่ของประชาชน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2020) การจัดการกับภาวะวิกฤตดังกล่าวไม่เพียงต้องอาศัยความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการตอบสนอง แต่ยังต้องคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาลซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการบริหารจัดการที่ดี

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักคุณธรรม (Ethics) หลักความโปร่งใส (Transparency) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) และหลักความคุ้มค่า (Value for Money) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2021) ซึ่งหลักการเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

อย่างไรก็ตาม การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตมักประสบกับความท้าทายหลายประการ เนื่องจากในสถานการณ์ฉุกเฉิน รัฐบาลมักต้องตัดสินใจอย่างเร่งด่วนและใช้อำนาจพิเศษในการจัดการกับปัญหา ซึ่งอาจนำไปสู่ข้อกังวลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนและการขาดความโปร่งใสในการดำเนินงาน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2021) ดังนั้น การศึกษาถึงแนวทางการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการในสถานการณ์ฉุกเฉินให้มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคม

2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ในประเทศไทย หลักธรรมาภิบาลได้รับการบัญญัติไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลไว้ 6 ประการ (วิชัย รูปขำดี และคณะ, 2020)

ทัศนีย์ สติมัน (2021) ได้อธิบายว่าหลักนิติธรรมเกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ หลักคุณธรรมเน้นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงามของผู้ปฏิบัติงาน หลักความโปร่งใสให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลและการตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ หลักความรับผิดชอบมุ่งเน้นการยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง และหลักความคุ้มค่าเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จากงานวิจัยของ ธัญญาภรณ์ จันทร์เวช และพฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ (2022) พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐไม่เพียงช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน แต่ยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสำเร็จของนโยบายสาธารณะ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภาวะวิกฤต

การจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) หมายถึง กระบวนการเตรียมการและการดำเนินการเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและส่งผลกระทบรุนแรงต่อความมั่นคงและความเป็นอยู่ของประชาชน (ศิริวัช พงษ์เพียจันทร์, 2020) โดยวงจรการจัดการภาวะวิกฤตประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การเตรียมความพร้อม (Preparedness) การตอบสนอง (Response) และการฟื้นฟู (Recovery) (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2023)

วรเดช จันทร์ศร (2021) ได้เสนอว่า การจัดการภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งการวางแผนอย่างเป็นระบบและการตัดสินใจที่รวดเร็วบนพื้นฐานของข้อมูลที่ต้องการ ในขณะที่ สกนธ์ วรัญญูวัฒนา (2022) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวในการจัดการภาวะวิกฤตมักเกิดจากการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤต

การจัดการภาวะวิกฤต (Crisis Management) หมายถึง กระบวนการเตรียมการและการดำเนินการเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและส่งผลกระทบรุนแรงต่อความมั่นคงและความเป็นอยู่ของประชาชน (ศิริวัช พงษ์เพียจันทร์, 2020) โดยวงจรการจัดการภาวะวิกฤตประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การป้องกัน (Prevention) การเตรียมความพร้อม (Preparedness) การตอบสนอง (Response) และการฟื้นฟู (Recovery) (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2023)

วรเดช จันทร์ศร (2021) ได้เสนอว่า การจัดการภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการทรัพยากรและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งการวางแผนอย่างเป็นระบบและการตัดสินใจที่รวดเร็วบนพื้นฐานของข้อมูลที่ต้องการ ในขณะที่ สกนธ์ วรัญญูวัฒนา (2022) ได้ชี้ให้เห็นว่า ความล้มเหลวในการจัดการภาวะวิกฤตมักเกิดจากการขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. กรณีศึกษาการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตในประเทศไทย

3.1 การจัดการวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ถือเป็นวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี 2563 จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดและบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในหลายมิติ

ด้านหลักนิติธรรม รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อให้อำนาจในการควบคุมการแพร่ระบาด อย่างไรก็ตาม มีข้อวิจารณ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน (ศุภชัย ศรีสุชาติ, 2021) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายในการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพในการควบคุมโรคกับการเคารพหลักนิติธรรม

ด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม รัฐบาลได้จัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและสื่อสารข้อมูลกับประชาชน มีการรายงานสถานการณ์ประจำวันผ่านสื่อต่างๆ และเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและร้องเรียนปัญหา (กระทรวงสาธารณสุข, 2022) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาของ วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ (2022) พบว่า ยังมีข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบาง

ด้านความรับผิดชอบและความคุ้มค่า รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณจำนวนมากเพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ เช่น โครงการเราไม่ทิ้งกัน โครงการคนละครึ่ง และโครงการเราชนะ ซึ่งช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนในระยะสั้น (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2022) แต่ก็มีข้อกังวลเกี่ยวกับความคุ้มค่าและความยั่งยืนของมาตรการดังกล่าวในระยะยาว (เสาวลักษณ์ ชายทวีป และคณะ, 2023)

ตารางที่ 1 แสดงการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ในประเทศไทย

หลักธรรมาภิบาล	การประยุกต์ใช้ในการจัดการวิกฤตโควิด-19	ความท้าทาย
หลักนิติธรรม	- การประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน - การออกข้อกำหนดและมาตรการควบคุมโรค	- การใช้อำนาจที่อาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ - ความสมดุลระหว่างความมั่นคงและเสรีภาพ
หลักความโปร่งใส	- การจัดตั้ง ศบค. เป็นศูนย์กลางข้อมูล - การรายงานสถานการณ์ประจำวัน	- ความน่าเชื่อถือของข้อมูล - การเข้าถึงข้อมูลของกลุ่มเปราะบาง
หลักการมีส่วนร่วม	- การรับฟังความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ - การส่งเสริมอาสาสมัครสาธารณสุข	- การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบาย - การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
หลักความรับผิดชอบ	- มาตรการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ - การจัดหาวัคซีนให้ประชาชน	- ความทั่วถึงของมาตรการเยียวยา - การติดตามและประเมินผล
หลักความคุ้มค่า	- การบริหารทรัพยากรทางการแพทย์ - การใช้งบประมาณในโครงการต่าง ๆ	- ความยั่งยืนของมาตรการทางการเงิน - การทุจริตคอร์รัปชัน

ที่มา : สังเคราะห์จากข้อมูลของ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2022) และ วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ (2022)

3.2 การจัดการอุทกภัยและภัยแล้ง

ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาอุทกภัยและภัยแล้งอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในหลายมิติเช่นกัน

จากการศึกษาของ อนันต์ เกตุวงศ์ และคณะ (2021) พบว่า การจัดการอุทกภัยในประเทศไทยมีการพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้าและการจัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย ซึ่งสอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการบูรณาการระหว่างหน่วยงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ณัฐวิทย์ พิมพะกรณ์ (2022) ได้วิเคราะห์การจัดการภัยแล้งในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และพบว่า การขาดความโปร่งใสในการจัดสรรน้ำและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคครัวเรือน

อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างความสำเร็จในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภัยพิบัติในระดับท้องถิ่น เช่น โครงการจัดการอุทกภัยโดยชุมชนเป็นฐานในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนของการจัดการภัยพิบัติ ตั้งแต่การประเมินความเสี่ยง การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล ส่งผลให้เกิดความตระหนักและการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (วิไลวรรณ แสนชัย และคณะ, 2022)

3.3 การบริหารจัดการวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม

นอกจากวิกฤตด้านสาธารณสุขและภัยพิบัติทางธรรมชาติแล้ว ประเทศไทยยังเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ การบริหารจัดการวิกฤตเศรษฐกิจและสังคมเหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมาภิบาลอย่างใกล้ชิด

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า (2023) รายงานว่า ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านโครงการต่างๆ เช่น โครงการคนละครึ่ง โครงการเราเที่ยวด้วยกัน และโครงการช้อปดีมีคืน ซึ่งช่วยกระตุ้นการบริโภคและสนับสนุนผู้ประกอบการในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม แต่จากการศึกษาของ พชรินทร์ สิริสุนทร และคณะ (2023) พบว่า มาตรการเหล่านี้ยังมีข้อจำกัดในด้านความยั่งยืนและครอบคลุม โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานนอกระบบและผู้ประกอบการรายย่อยซึ่งได้รับผลกระทบรุนแรงจากวิกฤตเศรษฐกิจ

ในมิติของวิกฤตสังคม โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางการเมือง การศึกษาของ นภเรณู สัจจรักษ์ และศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2020) ชี้ให้เห็นว่า การขาดธรรมาภิบาลในการบริหาร

จัดการ โดยเฉพาะในด้านความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งและความไม่ไว้วางใจในสังคม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤต

4. ความท้าทายในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤต

4.1 ความท้าทายด้านการบังคับใช้กฎหมาย

หนึ่งในความท้าทายสำคัญของการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตคือการบังคับใช้กฎหมายในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งมักเกิดความขัดแย้งระหว่างประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหากับการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน

อมรา พงศาพิชญ์ (2022) วิเคราะห์ว่าในสถานการณ์ฉุกเฉิน รัฐบาลมักใช้อำนาจพิเศษในการจัดการกับปัญหา เช่น การประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ซึ่งให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการออกมาตรการต่างๆ โดยอาจไม่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบตามปกติ สิ่งนี้อาจนำไปสู่การละเมิดหลักนิติธรรมและการใช้อำนาจโดยมิชอบหากขาดกลไกการถ่วงดุลที่เหมาะสม

อีกประเด็นที่สำคัญคือการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เท่าเทียมกันในสถานการณ์ฉุกเฉิน จากการศึกษาของ วิภาวี เอี่ยมวรเมธ (2021) พบว่า ในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 มีการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐ

4.2 ความท้าทายด้านความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูล

ในภาวะวิกฤต การเข้าถึงข้อมูลที่ถูกต้องและทันต่อสถานการณ์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของทั้งภาครัฐและประชาชน อย่างไรก็ตาม มักเกิดความท้าทายในการสร้างความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลในหลายมิติ

ประสพสุข ฤทธิเดช (2021) ชี้ให้เห็นว่า ในช่วงวิกฤตโควิด-19 ข้อมูลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดและการดำเนินมาตรการของรัฐบาลมีความซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้ประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุและผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล มีข้อจำกัดในการเข้าถึงและทำความเข้าใจข้อมูล

นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายในการสื่อสารข้อมูลที่ถูกต้องในยุคมองข้ามและข้อมูลบิดเบือน วิทยา ชินบุตร (2023) เสนอว่าในภาวะวิกฤต การแพร่กระจายของข้อมูลที่ไม่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดความตื่นตระหนกและความสับสนในสังคม ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการจัดการภาวะวิกฤตอย่างมีประสิทธิภาพ

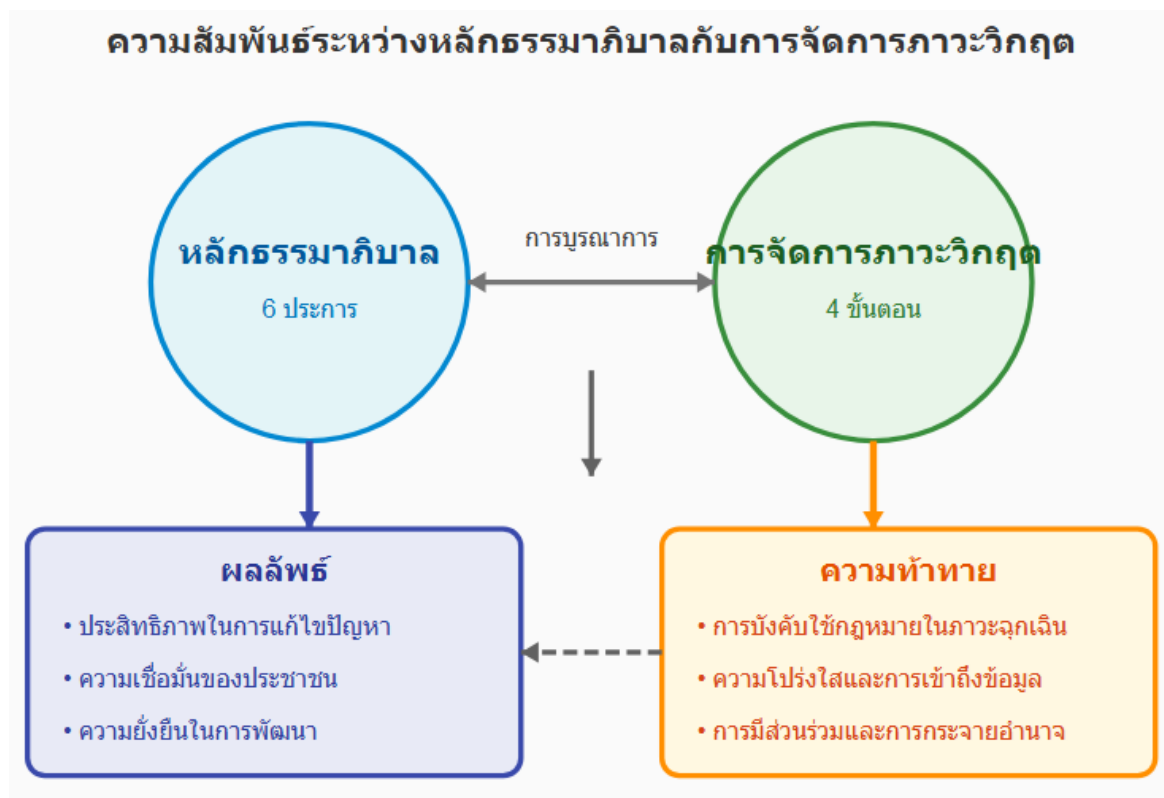
4.3 ความท้าทายด้านการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ

การมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่างๆ ในการจัดการภาวะวิกฤตเป็นหลักการสำคัญของธรรมาภิบาล อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่ต้องการการตัดสินใจที่รวดเร็ว การสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงมักเป็นเรื่องที่ท้าทาย

ธนศ วงศ์ยานนาวา (2022) วิเคราะห์ว่า ในการจัดการวิกฤตโควิด-19 ของประเทศไทย การตัดสินใจส่วนใหญ่ถูกรวมศูนย์อยู่ที่รัฐบาลกลางและหน่วยงานระดับชาติ เช่น ศบค. ซึ่งมีข้อดีในแง่ของความ

รวดเร็วและความเป็นเอกภาพ แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านการตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

การศึกษาของ นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ (2023) ยังพบว่า การกระจายอำนาจในการจัดการภาวะวิกฤตให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตและความท้าทายที่เกี่ยวข้อง
ที่มา : สังเคราะห์จากข้อมูลของ ธเนศ วงศ์ยานนาวา (2022) และนันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ (2023)

5. แนวทางการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1 การพัฒนากลไกและโครงสร้างการจัดการภาวะวิกฤตที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล

การจัดการภาวะวิกฤตอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนจำเป็นต้องมีกลไกและโครงสร้างที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งครอบคลุมทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

ชาญชัย แสวงศักดิ์ (2023) เสนอแนวทางการพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภาวะวิกฤตให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยควรกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉิน กลไกการตรวจสอบถ่วงดุล และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบและสร้างความเชื่อมั่นของสังคม

นอกจากนี้ การจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานเฉพาะที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการภาวะวิกฤตประเภทต่างๆ และมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการจัดการภาวะวิกฤต (ปิยะนุช เงินคล้าย, 2021) โดยองค์กรดังกล่าวควรมีโครงสร้างที่เอื้อต่อการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

5.2 การส่งเสริมความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลในภาวะวิกฤต

ความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือของประชาชนในการจัดการภาวะวิกฤต การพัฒนาระบบข้อมูลและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น

จากการศึกษาของ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2022) พบว่า การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤตและการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างตรงไปตรงมาและทันต่อเหตุการณ์ ช่วยลดความกังวลและความตื่นตระหนกของประชาชน รวมทั้งส่งเสริมความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการต่างๆ

นวนน้อย ตรีรัตน์ (2021) เสนอแนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลแบบเปิด (Open Data) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญในภาวะวิกฤต ควบคู่กับการสร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางด้านเทคโนโลยี ภาษา และวัฒนธรรมของประชาชนกลุ่มต่างๆ

5.3 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจในการจัดการภาวะวิกฤต

การมีส่วนร่วมของประชาชนและการกระจายอำนาจในการจัดการภาวะวิกฤตเป็นหลักการสำคัญของธรรมาภิบาลที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา

วสันต์ เหลืองประภัสร์ (2022) เสนอแนวทางการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนของการจัดการภาวะวิกฤต ตั้งแต่การประเมินความเสี่ยง การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล โดยคำนึงถึงความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการเข้าถึงของกลุ่มเปราะบาง

การศึกษาของ สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ (2023) ชี้ให้เห็นว่า การกระจายอำนาจและทรัพยากรในการจัดการภาวะวิกฤตให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและการตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะพื้นที่ โดยควรมีการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นและชุมชนในด้านการจัดการภาวะวิกฤตอย่างต่อเนื่อง

5.4 การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการจัดการภาวะวิกฤต

การติดตามและประเมินผลการจัดการภาวะวิกฤตเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความรับผิดชอบและการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในด้านความรับผิดชอบและความคุ้มค่า

จากการศึกษาของ เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ (2022) พบว่า การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการจัดการภาวะวิกฤตที่มีประสิทธิภาพ ควรครอบคลุมทั้งมิติของกระบวนการ (Process) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของวิกฤตการณ์

นอกจากนี้ ระบบการติดตามและประเมินผลควรเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆ โดยเฉพาะภาคประชาสังคมและสถาบันวิชาการ เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อสร้างความโปร่งใสและความเป็นกลางในการประเมิน (ศุภชัย ยาวะประภาฯ, 2023)

ตารางที่ 2 แสดงแนวทางการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตในมิติต่างๆ

มิติของการจัดการภาวะวิกฤต	แนวทางการบูรณาการหลักธรรมาภิบาล	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
การวางแผนและการเตรียมพร้อม	- การประเมินความเสี่ยงแบบมีส่วนร่วม - การจัดทำแผนรองรับภาวะวิกฤตที่โปร่งใส - การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	- แผนที่ตอบสนองต่อความต้องการของทุกภาคส่วน - การยอมรับและความร่วมมือจากประชาชน - ความพร้อมในการรับมือกับวิกฤตการณ์
การตอบสนองต่อภาวะวิกฤต	- การใช้อำนาจตามหลักนิติธรรม - การสื่อสารที่โปร่งใสและทันต่อเหตุการณ์ - การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน	- การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน - การลดความตื่นตระหนกและสร้างความเชื่อมั่น - การตอบสนองต่อปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ
การฟื้นฟูและการเรียนรู้	- การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูผลกระทบ - การประเมินผลการดำเนินงานอย่างโปร่งใส - การถอดบทเรียนและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	- การฟื้นฟูที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ได้รับผลกระทบ - การสร้างความรับผิดชอบและการปรับปรุง - การเพิ่มขีดความสามารถในการรับมือกับวิกฤตในอนาคต

ที่มา : สังเคราะห์จากข้อมูลของ เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ (2022) และศุภชัย ยาวะประภาฯ (2023)

6. สรุป

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินต่างๆ จากการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์กรณีศึกษาในประเทศไทย พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาประยุกต์ใช้ในการจัดการภาวะวิกฤตช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน ลดความขัดแย้งในสังคม และเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ตาม การบูรณาการดังกล่าวยังเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างประสิทธิภาพในการตอบสนองกับการเคารพหลักธรรมาภิบาล ข้อจำกัดในด้านการเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งการขาดกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลที่เหมาะสมในสถานการณ์ฉุกเฉิน

7. ข้อเสนอแนะ

การบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤตในประเทศไทยต้องมีการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบให้ชัดเจนและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม โดยควรกำหนดขอบเขตการใช้อำนาจในสถานการณ์ฉุกเฉินและกลไกตรวจสอบที่เหมาะสม นอกจากนี้ ควรพัฒนาระบบข้อมูลที่โปร่งใสและเข้าถึงได้ง่าย รวมถึงส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการวางแผนและติดตามผล ควรกระจายอำนาจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาขีดความสามารถในการรับมือกับวิกฤต และสร้างระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพเพื่อความโปร่งใส สุดท้าย ควรส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างนวัตกรรมในการรับมือกับวิกฤตในอนาคต

8. เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2023). รายงานผลการดำเนินโครงการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมจากผลกระทบของโควิด-19. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2022). รายงานผลการดำเนินงานของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.). ประจำปี 2564. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2020). การบริหารจัดการวิกฤตในยุค New Normal: บทเรียนและทางออกสำหรับประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 18(2), 1-25.
- เกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์. (2022). การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการจัดการภาวะวิกฤต: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 48(1), 124-149.

- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2023). หลักนิติธรรมกับการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน. *วารสารนิติศาสตร์*, 52(2), 45-68.
- ณัฐวิทย์ พิมพ์กรรม. (2022). การจัดการภัยแล้งตามหลักธรรมาภิบาลในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 15(2), 123-140.
- ทัศนีย์ สติมัน. (2021). หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานภาครัฐในยุคดิจิทัล. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(1), 78-102.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2022). การรวมศูนย์อำนาจในการจัดการวิกฤตโควิด-19: ข้อดีและข้อจำกัด. *วารสารสังคมศาสตร์*, 22(1), 56-83.
- ธัญญาภรณ์ จันทระเวช และพฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์. (2022). ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการบริหารงานภาครัฐ: กรณีศึกษาหน่วยงานด้านสาธารณสุขในสถานการณ์โควิด-19. *วารสารการบริหารการปกครอง*, 11(1), 29-53.
- นภเรณู สัจจรักษ์ และศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2020). ความขัดแย้งทางการเมืองกับการบริหารจัดการวิกฤตในประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 46(2), 56-82.
- นวลน้อย ตรีรัตน์. (2021). ความโปร่งใสและการเข้าถึงข้อมูลในภาวะวิกฤต: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 12(2), 89-114.
- นันทวัฒน์ บรมานันท์ และคณะ. (2023). การกระจายอำนาจในการจัดการภาวะวิกฤต: ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 16(1), 34-59.
- ประสพสุข ฤทธิเดช. (2021). การสื่อสารข้อมูลในภาวะวิกฤตโควิด-19: ปัญหาและแนวทางการพัฒนา. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 39(2), 67-91.
- ปิยะนุช เงินคล้าย. (2021). โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมสำหรับการจัดการภาวะวิกฤตในประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(2), 45-72.
- ปิยากร หวังมหาพร และธนวรรธ ศรีวะรมย์. (2023). ความท้าทายในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลกับการจัดการภาวะวิกฤต: บทเรียนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารการบริหารการปกครอง*, 12(1), 78-103.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร และคณะ. (2023). ผลกระทบของมาตรการเฝ้าระวังทางเศรษฐกิจในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ต่อความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย. *วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์*, 63(1), 156-179.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2023). การจัดการภาวะวิกฤตกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: แนวคิดและแนวทางปฏิบัติ. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 21(1), 1-28.
- วรเดช จันทรศร. (2021). ทฤษฎีและหลักการจัดการภาวะวิกฤตสมัยใหม่. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(1), 1-27.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2022). การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการภาวะวิกฤต: กรณีศึกษาอุทกภัยในภาคใต้ของประเทศไทย. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 15(1), 70-95.

- วิชัย รูปขำดี และคณะ. (2020). การประเมินธรรมาภิบาลในหน่วยงานภาครัฐของไทย: กรอบแนวคิดและเครื่องมือ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 16(1), 85-112.
- วิไลวรรณ แสนชัย และคณะ. (2022). ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการอุทกภัยโดยชุมชนเป็นฐานในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 15(3), 165-190.
- วิทยา ชินบุตร. (2023). ข้าวปลอมและข้อมูลบิดเบือนในภาวะวิกฤต: ความท้าทายและแนวทางการจัดการ. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 41(1), 34-58.
- วิภาวี เอี่ยมวรเมธ. (2021). ความเท่าเทียมในการบังคับใช้มาตรการควบคุมโรคในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารนิติศาสตร์*, 50(2), 112-138.
- วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ. (2022). การเข้าถึงข้อมูลและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 13(1), 45-72.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. (2022). ความโปร่งใสในการสื่อสารกับความร่วมมือของประชาชนในภาวะวิกฤต: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(1), 123-148.
- ศิวัช พงษ์เพียจันทร์. (2020). หลักการและแนวทางการจัดการภาวะวิกฤตในบริบทของประเทศไทย. *วารสารการบริหารการปกครอง*, 9(2), 15-40.
- ศุภชัย ยาวะประภาษ. (2023). การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลนโยบายสาธารณะในภาวะวิกฤต. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 21(1), 89-116.
- ศุภชัย ศรีสุชาติ. (2021). การใช้อำนาจตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ในการควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19: ข้อพิจารณาทางกฎหมายและหลักสิทธิมนุษยชน. *วารสารนิติศาสตร์*, 50(1), 45-72.
- สกนธ์ วรรณวิวัฒนา. (2022). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความล้มเหลวในการจัดการภาวะวิกฤต: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 20(1), 56-83.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ. (2023). การกระจายอำนาจกับการจัดการภาวะวิกฤต: กรณีศึกษาการจัดการโควิด-19 ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ. *วารสารการปกครองท้องถิ่น*, 16(1), 1-31.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2021). ธรรมาภิบาลกับการบริหารภาวะวิกฤตในประเทศไทย. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 19(2), 1-34.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2021). คู่มือการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการภาครัฐในภาวะวิกฤต. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2022). รายงานการประเมินผลมาตรการเยียวยาและฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมจากผลกระทบของโควิด-19. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

- เสาวลักษณ์ ขายทวีป และคณะ. (2023). ความคุ้มค่าและความยั่งยืนของมาตรการเยียวยาทางเศรษฐกิจในช่วงวิกฤตโควิด-19. *วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์*, 30(1), 34-59.
- อนันต์ เกตุวงศ์ และคณะ. (2021). การจัดการอุทกภัยในประเทศไทย: ระบบเตือนภัยและการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 17(1), 78-103.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2022). อำนาจและการตรวจสอบถ่วงดุลในสถานการณ์ฉุกเฉิน: กรณีศึกษาการแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารรัฐศาสตร์*, 43(1), 1-28.
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2022). ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมาภิบาลกับประสิทธิภาพในการจัดการภาวะวิกฤตของหน่วยงานภาครัฐ. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 20(2), 78-105.

บทความวิชาการ
ความไม่ได้สัดส่วนในการกำหนดโทษของกฎหมายประมงไทย
การวิเคราะห์เชิงกฎหมาย สังคม และหลักพระพุทธศาสนา
Disproportionality in the Penalty of Thai Fisheries Laws A Legal,
Social and Buddhist Analysis

วันที่รับบทความ (Received) : 20 มกราคม 2568
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 มีนาคม 2568
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

นิรมล ยินดี¹ *

Niramol Yindee

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Assistant Professor Dr., Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University
เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล
อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100
No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,
Mueang District, Suratthani Province 84100
E-mail: jju5940@gmail.com

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

* ผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ถูกตราขึ้นเพื่อควบคุมการทำประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (Illegal, Unreported, and Unregulated Fishing: IUU Fishing) อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวกลับก่อให้เกิดปัญหาความไม่ยุติธรรมของโทษ ส่งผลกระทบต่อชุมชนประมงพื้นบ้านที่ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เข้มงวดได้ การศึกษานี้วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและผลกระทบทางสังคม พร้อมเชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสนา เช่น หลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) หลักเมตตาธรรม และหลักปัญญา เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้มีความสมดุลมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า พระราชกำหนดประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 123 ไม่ได้แยกแยะประเภทของการทำประมงระหว่างประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้าน จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ดังนั้น จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติมาตรา 123 ให้มีความชัดเจนระหว่างประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านกรณีที่มีความผิดและการบังคับใช้กฎหมายที่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา และหลักนิติธรรมจะช่วยให้เกิดความเป็นธรรมและความยั่งยืนของทรัพยากรทางทะเล

คำสำคัญ : กฎหมายประมง, ความยุติธรรม, หลักพุทธศาสนา, นิติธรรม, ความยั่งยืน

Abstract

The Royal Ordinance on Fisheries B.E. 2558 (2015) was enacted to regulate Illegal, Unreported, and Unregulated (IUU) Fishing. However, this law has led to disproportionate penalties, adversely affecting small-scale fishing communities that struggle to comply with stringent requirements. This study analyzes the legal issues and social impacts of the ordinance, linking them to Buddhist principles such as the Middle Way (*Majjhimāpaṭipadā*), the principle of loving-kindness (*Mettā*), and the principle of wisdom (*Paññā*) to propose legal amendments that ensure greater balance.

The findings indicate that Section 123 of the Royal Ordinance on Fisheries B.E. 2558 does not distinguish between commercial and small-scale fisheries, resulting in negative consequences for small-scale fishers. Therefore, amendments to Section 123 are necessary to clearly differentiate between commercial and small-scale fishing in cases of legal violations. Aligning law enforcement with Buddhist principles and the rule of law will promote fairness and the sustainability of marine resources.

Keywords: Fisheries Law, Proportionality, Buddhist Principles, Rule of Law, Sustainability

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทะเลที่มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามัน (จิรวัดน์ จันทรสวาง, 2554) การประมงจึงถือเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจ และความมั่นคงทางอาหาร (พลพิศศิลป์ สุวรรณชัย, ม.ป.ป.) และมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนตามแนวชายฝั่ง โดยพบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมทางทะเลที่สำคัญแห่งหนึ่งของเอเชีย ปัจจุบันประเทศไทยมีเรือประมงมากถึง 61,832 ลำ แบ่งเป็นเรือประมงพาณิชย์ 10,595 ลำ และเรือประมงพื้นบ้าน 51,237 ลำ (Atirut Duereh and Wijanee Sendang , 2023) โดยเฉพาะประมงพื้นบ้านนั้นถือเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดมาอย่างยาวนานของชุมชนชายฝั่งทะเลไทยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง นอกจากจะเป็นแหล่งอาหารและรายได้สำคัญแล้ว การประมงพื้นบ้านยังมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ด้วยวิธีการจับสัตว์น้ำที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การเลือกจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล และการดูแลรักษาระบบนิเวศชายฝั่ง ชาวประมงพื้นบ้านจึงเป็นทั้งผู้ใช้และผู้พิทักษ์ท้องทะเลไทย (paradise-kohyao, n.d.) ซึ่งหากพิจารณาตามหลักกฎหมายจะเห็นได้ว่าประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการประมง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ “ประมงพาณิชย์” หมายความว่า การทำการประมงโดยใช้เรือประมงที่มีขนาดตั้งแต่สิบตันกรอสขึ้นไป หรือที่ใช้เครื่องยนต์มีกำลังแรงม้าถึงขนาดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด หรือใช้เรือประมงโดยมีหรือ ใช้เครื่องมือทำการประมงตามประเภท วิธี จำนวน แรงงานที่ใช้ หรือลักษณะการทำการประมงตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และให้หมายความรวมถึงการใช้เรือประมงดังกล่าวทำการแปรรูปสัตว์น้ำไม่ว่าจะมีการทำการประมงด้วยหรือไม่ก็ตาม” ส่วน “ประมงพื้นบ้าน” หมายความว่า การทำการประมงในเขตทะเลชายฝั่งไม่ว่าจะใช้ เรือประมง หรือใช้เครื่องมือโดยไม่ใช่เรือประมง ทั้งนี้ที่มีใช้เป็นประมงพาณิชย์ เมื่อพิจารณาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านมีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นลักษณะของเรือ เครื่องมือที่ใช้ พื้นที่การทำประมง ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ จุดประสงค์ของการประมง รวมถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการประมง ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการประมง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ฉบับแก้ไข ได้นิยามถึงความหมายของประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านแยกออกจากกัน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายและการใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัด เนื่องจากขาดการควบคุมปริมาณการลงแรงประมงซึ่งเกิดการขยายตัวทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนเรือประมง และการรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ในการทำการประมงซึ่งไม่สอดคล้องกับกำลังการผลิตของทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยโครงสร้างของกฎหมายดังกล่าวกลับส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่สามารถปฏิบัติตามกฎหมายได้เนื่องจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและเป็นการไปเพิ่มภาระที่ไม่จำเป็นให้แก่ชาวบ้าน เมื่อพิจารณาจากบทกำหนดโทษของพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ซึ่งถูกตราขึ้นตามข้อกำหนดของสหภาพยุโรป (European Commission, 2022) หมวด 11 บทกำหนดโทษ มาตรา 121 ซึ่งบทบัญญัติในหมวดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดโทษทางอาญาให้ เหมาะสมและได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ และ

ป้องปรามการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมาย ไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่ใด รวมทั้งการป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดตามพระราชกำหนดนี้ แต่จากการพิจารณาตามบทกำหนดโทษไม่ได้พิจารณาความผิดของประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านแยกออกจากกัน ด้วยเหตุนี้จึงไม่ได้สัดส่วนของโทษที่เหมาะสมตามที่ได้กล่าวไว้ในบทบัญญัติมาตรา 121 เนื่องจากบทกำหนดโทษนั้นมีความรุนแรงมากเกินไปไม่เหมาะสมกับประมงพื้นบ้าน อย่างเช่น

มาตรา 123 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 10 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือปรับจำนวนสามเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมงแล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ใช้เรือขนาดตั้งแต่สิบตันกรอสขึ้นไปแต่ไม่ถึงยี่สิบตันกรอส ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสองแสนบาท หรือปรับจำนวนห้าเท่าของมูลค่า สัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ใช้เรือขนาดตั้งแต่ยี่สิบตันกรอสขึ้นไปแต่ไม่ถึงหก สิบตันกรอส ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหกแสนบาท หรือปรับจำนวนห้าเท่าของมูลค่า สัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ใช้เรือขนาดตั้งแต่หกสิบตันกรอสขึ้นไปแต่ไม่ถึง หนึ่งร้อยห้า สิบตันกรอส ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่หกแสนบาทถึงห้าล้านบาท หรือปรับจำนวนห้าเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

ถ้าผู้กระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ใช้เรือขนาดตั้งแต่หนึ่งร้อยห้าสิบตันกรอสขึ้นไป ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่ห้าล้านบาทถึงสามสิบล้านบาท หรือปรับจำนวนห้าเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมง แล้วแต่จำนวนใดจะสูงกว่า

มาตรา 10 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้เรือไร้สัญชาติทำการประมง

มาตรา 114 การกระทำความผิดต่อไปนี้ให้ถือว่าเป็นการทำการประมงโดยฝ่าฝืน กฎหมายอย่างร้ายแรงตามมาตรา 113

(1) ใช้เรือไร้สัญชาติทำการประมงตามมาตรา 10

(4) จัดทำบันทึกการทำการประมงหรือรายงานการทำการประมงโดยใช้เอกสารอันเป็นเท็จ หรือทำลายเอกสารหรือหลักฐานในการกระทำความผิด

รายงานของศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเล กรมประมง อธิบายว่าการห้ามใช้เรือไร้สัญชาติทำการประมงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้มีการระบุตัวตนของเรือประมงทุกลำที่ทำการประมงในน่านน้ำไทย สร้างระบบการติดตาม ควบคุม และเฝ้าระวัง (Monitoring, Control and Surveillance: MCS) การทำประมงที่มีประสิทธิภาพให้สามารถกำหนดความรับผิดชอบของเจ้าของเรือและผู้ควบคุมเรือได้อย่างชัดเจน (ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเล, 2560)

ผลกระทบของบทบัญญัติ การห้ามใช้เรือไร้สัญชาติทำการประมงมีผลกระทบหลายด้าน

1. ผลกระทบต่อการทำประมง IUU

รายงานของกรมประมงระบุว่า หลังจากการบังคับใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 สามารถลดจำนวนเรือประมงไร้สัญชาติที่ทำการประมงในน่านน้ำไทยลงได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่มักเกี่ยวข้องกับการทำประมง IUU (กรมประมง, 2562)

2. ผลกระทบต่อประมงพื้นบ้าน

ขณะที่บทบัญญัตินี้มีประสิทธิภาพในการควบคุมเรือประมงพาณิชย์ แต่ก็ส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือขนาดเล็กซึ่งไม่ได้จดทะเบียนเนื่องจากข้อจำกัดด้านการเข้าถึงระบบราชการและความซับซ้อนของกระบวนการจดทะเบียน รายงานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพบว่า ชาวประมงพื้นบ้านจำนวนมากไม่สามารถจดทะเบียนเรือได้ด้วยเหตุผลต่างๆ เช่น เรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางเทคนิคของกรมเจ้าท่า ขาดเอกสารยืนยันแหล่งที่มาของไม้ที่ใช้ต่อเรือ ไม่มีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการจดทะเบียน (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2561)

3. การตีความและการบังคับใช้กฎหมาย

รายงานของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ชี้ให้เห็นว่า การตีความคำว่า "เรือไร้สัญชาติ" อย่างเคร่งครัดโดยเจ้าหน้าที่บางส่วน ทำให้เรือประมงพื้นบ้านที่ไม่ได้จดทะเบียนถูกจัดว่าเป็นเรือไร้สัญชาติ ทั้งที่เรือเหล่านี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นเรือไร้สัญชาติตามความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศ เนื่องจากไม่ได้ทำการประมงนอกน่านน้ำและมีเจ้าของเป็นคนไทย (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2560)

กฎหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงเกินไปตามมาตรา 123 กล่าวคือ ตามมาตรา 123 นั้นเป็นบทกำหนดโทษของชาวประมงที่กระทำการฝ่าฝืนตามมาตรา 10 คือ การใช้เรือที่ไร้สัญชาติในการทำการประมงหรือเป็นการที่ไม่ได้นำเรือประมงมาจดทะเบียนในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นการกระทำความผิดร้ายแรงตามมาตรา 114 รวมถึงการที่มีการปรับจำนวนห้าเท่าของมูลค่าสัตว์น้ำที่ได้จากการทำการประมงซึ่งมีเป้าหมายเพื่อป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดกฎหมายแต่การคำนวณมูลค่าสัตว์น้ำไม่มีมาตรฐานที่ชัดเจน กฎหมายไม่ได้มีการระบุว่าการคำนวณมูลค่าของสัตว์น้ำที่จับได้จะใช้หลักเกณฑ์ใด หากคำนวณจากราคาตลาดอาจมีความคลาดเคลื่อนเนื่องจากราคาดสัตว์น้ำมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาซึ่งส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการบังคับใช้กฎหมายต่อชาวประมงพื้นบ้าน

2. เนื้อเรื่อง

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นหากพิจารณาหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญในกฎหมายอาญาที่กำหนดว่าบทลงโทษควรมีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิดที่กระทำ (Abdul Rahman et al., 2023) ในกฎหมายไทย บทลงโทษของพระราชกำหนดการประมงอาจไม่สอดคล้องกับหลักการนี้ ส่งผลให้เกิดการลงโทษที่รุนแรงเกินสมควร ปัญหา

ความไม่ได้สัดส่วนในพระราชกำหนดการประมง 2558 จากการใช้กฎหมายที่มีบทลงโทษที่รุนแรงเกินไปสำหรับความผิดบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของชาวประมงพื้นบ้านตามที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นถึงกฎหมายที่ไม่ได้มีบทกำหนดโทษที่มีความรุนแรงมากเกินไป ส่งผลกระทบสร้างภาระทางการเงินที่หนักเกินไปสำหรับชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งอาจนำไปสู่การจำคุกที่ยาวนานเกินควรสำหรับความผิดที่ไม่ร้ายแรงมาก ส่งผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชนประมงอย่างรุนแรง โดยเมื่อนำหลักความได้สัดส่วนมาพิจารณาพบว่า หลักความได้สัดส่วนมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เป็นหลักความเหมาะสมกับมาตรการ กล่าวคือ มาตรการที่อาจทำให้บรรลुวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในมาตรการไม่ว่าจะเป็นมาตรการที่ไม่เหมาะสม หากมาตรการนั้นไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายได้หรือการบรรลุวัตถุประสงค์ไปด้วยความยากลำบากหรือสภาพการณ์ซึ่งรัฐได้ทำการแทรกแซงและสภาพการณ์ภายในรัฐจะต้องคำนึงการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยมาตรการนั้นวางอยู่บนสมมติฐานที่ได้รับการยอมรับหรือเป็นมาตรการที่ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีความเป็นไปได้ที่บรรลุวัตถุประสงค์ ในกรณีนี้จึงถือว่ามาตรการนั้นมีความเหมาะสม

ประการที่สอง เป็นหลักที่พิจารณามาตรการที่เหมาะสมก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดเท่านั้นหรือเป็นหลักความจำเป็นที่ต้องคำนึงถึงมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานน้อยที่สุด

ประการที่สาม เป็นเรื่องวัตถุประสงค์และวิธีการ มาตรการนั้นต้องอยู่ภายใต้ความเหมาะสมระหว่างวิธีการกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและหลักความได้สัดส่วน สรุปได้ว่าประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินมาตรการนั้นต้องมีน้ำหนักมากกว่าผลเสียที่เกิดจากมาตรการ (กิตติมา แก้วนะรา, 2559)

หากพิจารณาบทกำหนดโทษในพระราชกำหนดประมงกับหลักความได้สัดส่วนที่ไม่ได้แบ่งแยกโทษไว้สำหรับประมงพื้นบ้านไว้โดยเฉพาะ อย่างในกรณีดังกล่าว เรื่องการจดทะเบียนขึ้นสัญชาติเรือ โดยตามมาตรา 123 มุ่งเป้าไปที่เรือพาณิชย์ที่อาจลักลอบทำการประมงโดยไม่ได้มีการจดทะเบียน ซึ่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเล แม้กฎหมายนี้จะมุ่งเป้าไปยังเรือประมงพาณิชย์แต่ก็มีปัญหาที่ส่งผลกระทบกับประมงพื้นบ้าน โทษปรับที่สูงเกินไปสำหรับเรือประมงพื้นบ้านที่มีขนาดเล็ก ซึ่งโทษปรับตามมาตราดังกล่าวสูงสุดถึง 30 ล้านบาท ซึ่งไม่ได้สัดส่วนกับชาวประมงพื้นบ้านที่มีรายได้น้อย ซึ่งในความเป็นจริงแล้วประมงพื้นบ้านมีความจำเป็นมากน้อยขนาดไหนที่ต้องนำเรือไปจดทะเบียน เนื่องจากจะเป็นการไปเพิ่มภาระให้แก่ชาวบ้าน เมื่อพิจารณาตามประการที่สองของหลักความได้สัดส่วนนั้น การนำเรือประมงพื้นบ้านไปจดทะเบียนขึ้นสัญชาติเป็นการกระทบถึงสิทธิของชาวบ้านเนื่องจากการทำประมงพื้นบ้านกับประมงพาณิชย์วัตถุประสงค์ที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ชาวบ้านด้วยโทษปรับมีจำนวนเงินที่สูงมากไม่เหมาะสมกับประมงพื้นบ้าน อีกทั้งยังเป็นกระทบต่อสิทธิของชาวประมงพื้นบ้าน

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศเรื่องหลักความได้สัดส่วน อาทิ สหรัฐอเมริกา พระราชบัญญัติการอนุรักษ์และจัดการการประมง (Magnuson-Stevens Act (MSA)) อนุญาตให้มีการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรการประมงที่พบในเขตเศรษฐกิจพิเศษของสหรัฐอเมริกา รวมถึงสายพันธุ์ที่อพยพขึ้นสู่ทะเล ผ่านสภาการจัดการการประมงระดับภูมิภาค 8 แห่ง กำหนดให้กรมฯ เป็นสมาชิกที่ไม่มีสิทธิออกเสียงในสภา

(U.S. Fish & Wildlife Service, n.d.) ซึ่งการลงโทษกำหนดให้ขึ้นอยู่กับเรือและผลกระทบที่เกิดขึ้น ตามมาตรา 311

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักทางสายกลางในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นวิถีทางสายกลางในการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นการดำเนินอยู่บนความพอดีไม่มากเกินไป และไม่น้อยเกินไป ทางสายกลางจึงมิใช่เป็นประโยชน์เฉพาะบุคคลที่จะพ้นทุกข์เท่านั้น แต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดระบบกฎหมายอันเป็นประโยชน์ของมหาชนทั้งสังคมที่จะปลดทุกข์แก่สมาชิกร่วมกันได้ แม้ว่าสมาชิกในสังคมจะไม่สามารถเข้าถึงพระนิพพานได้หมด แต่ก็ย่อมสามารถช่วยให้ผู้คนจำนวนมากในสังคมเข้าใจถึงความอยู่ดีกินดีและมีความสุขโดยทั่วถึงกันยิ่งขึ้นซึ่งในมิติทางด้านการปฏิบัติ ทางสายกลาง คือการปฏิบัติไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่งของทัศนะหรือ ทางเลือกที่เป็นคู่ตรงข้าม เป็นการจัดระบบการใช้ปัญญาและการปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม (Thanet Ketsin, 2561) ซึ่งจากการศึกษาพระราชกำหนดประมงดังกล่าวบทกำหนดโทษทางกฎหมายกับความเป็นจริงทางสังคมไม่มีความสมดุลกันเนื่องจากการกำหนดโทษที่รุนแรงไม่เหมาะสมซึ่งเป็นการกำหนดโทษที่ไม่มีความพอดีไม่เป็นกลางโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติตามของชาวประมงพื้นบ้านขัดแย้งกับหลักการนี้ ทำให้ส่งผลกับชาวประมงพื้นบ้าน และอีกหลักหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการจัดการระบบกฎหมายให้มีความเหมาะสม คือ หลักเมตตาธรรม (Compassion) หรือ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าหลักแห่งความรักที่พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นมีความเหมือนกันในการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เน้นความเมตตา กรุณาและความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย โดยเฉพาะกลุ่มที่อ่อนแอหรือเสียเปรียบในสังคม หลักดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการออกแบบและบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้กฎหมายมีความเป็นธรรมและไม่สร้างภาระแก่ประชาชนซึ่งเป็นการสร้างสันติให้เกิดขึ้นในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ที่เป็นชุมชนขนาดเล็กไปจนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ที่สามารถจะทำให้สังคมโลกมีความสงบได้อย่างยั่งยืน (Kittipong Aphadharo (Laithaisong), Somdet Namket, Phrakrujiradhammathat, 2564) จากที่ได้กล่าวไว้ว่ากฎหมายประมงที่ไม่ได้สัดส่วนอาจขัดกับหลักเมตตาธรรมและความเห็นอกเห็นใจ ดังนั้นการนำหลักเมตตาธรรมมาปรับใช้กับกฎหมายประมงนั้นควรพิจารณาคำนึงถึงผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านไม่ใช้มาตรการที่มีบทกำหนดโทษที่รุนแรงจนกระทบต่อการดำรงชีวิต ใช้ความยืดหยุ่นและเป็นธรรมแยกแยะโทษระหว่างประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้าน เพื่อให้เกิดการทำประมงที่ยั่งยืนไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านซึ่งจะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกฎหมายให้มีความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิของชาวประมงพื้นบ้านมากขึ้น

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นผู้เขียนได้ตระหนักถึงปัญหาที่ประมงพื้นบ้านได้รับผลกระทบจากบทกำหนดโทษที่มีความไม่เหมาะสมจึงเห็นว่าต้องมีการศึกษาและวิเคราะห์ถึงการพัฒนากฎหมายตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และพระราชกำหนดการประมง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะและนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาประกอบกับหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายประมงที่สอดคล้องกับวิถีประมงพื้นบ้านต่อไป

3. สรุป

จากความพยายามในการแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายเนื่องจากขาดการรายงาน และไร้การควบคุม (IUU Fishing) และการตอบสนองต่อแรงกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป ส่งผลให้ในปัจจุบันกฎหมายที่บังคับใช้กับการประมงจึงมีบทลงโทษที่รุนแรงและไม่เหมาะสม แต่อย่างไรก็ตามจากหลักความไม่ได้สัดส่วนในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายให้มีความยุติธรรมและเหมาะสมมากขึ้น โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนประมงและความยั่งยืนของอุตสาหกรรมประมงไทย

กฎหมายประมงไทยที่ไม่ได้สัดส่วนสะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการปรับใช้หลักนิติธรรมอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ที่เน้นความพอเหมาะพอดี และหลักเมตตาธรรมที่คำนึงถึงผู้อ่อนแอกว่าในสังคม

การปฏิรูปกฎหมายประมงตามหลักนิติธรรมที่แท้จริงควรคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล การป้องกันการทำประมงผิดกฎหมาย และการคุ้มครองวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน โดยการกำหนดบทลงโทษที่ได้สัดส่วนและเหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำผิดและลักษณะของผู้กระทำผิด

การนำหลักนิติธรรมมาบูรณาการร่วมกับหลักพระพุทธศาสนาจะช่วยสร้างระบบกฎหมายที่มีความสมดุลและเป็นธรรมยิ่งขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาการประมงที่ยั่งยืนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผู้เขียนศึกษาปัญหาและนำเสนอแนวทางแก้ไขบนหลักความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) หลักการภายใต้หลักนิติธรรม โดยนำมากำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับประมงพื้นบ้านที่ได้รับผลกระทบจากบทกำหนดโทษที่มีอัตราสูงจนกลายเป็นการสร้างภาระให้แก่ประมงพื้นบ้าน มากกว่าแก้ไขปัญหา แนวทางแก้ไขที่ต้องมีการพิจารณาถึงบทกำหนดโทษตามหลักความได้สัดส่วนในทุกมิติ และควรเริ่มตั้งแต่กระบวนการบัญญัติกฎหมายไปจนกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะเมื่อได้คำนึงถึงบทบาทและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประมงพื้นบ้านมากขึ้นซึ่งผู้เขียนเห็นว่าจะตรงตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อกำหนดโทษเรือประมงพื้นบ้านนั้นมีความรุนแรงมากเกินไปผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางเพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายแก่ประมงพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสมและสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสนับสนุนการทำประมงพื้นบ้านอย่างยั่งยืนต่อไป

4. ข้อเสนอแนะ

1. ทบทวนและปรับปรุงบทลงโทษให้มีความเหมาะสมมากขึ้น หนึ่งปัญหาสำคัญที่กล่าวถึงของกฎหมายประมงคือการใช้มาตรฐานเดียวกันในประมงพาณิชย์และประมงพื้นบ้านซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมซึ่งชาวประมงพื้นบ้านมักใช้เรือขนาดเล็กและเครื่องมือวิธีการจับปลาที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าประมงพาณิชย์แต่ต้องเผชิญกับข้อจำกัดที่เข้มงวดและโทษปรับทางกฎหมายที่รุนแรงไม่เหมาะสม

เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้านจึงควรปรับปรุงโทษโดยการลดโทษปรับซึ่งเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการป้องกันการทำประมงผิดกฎหมายและการคุ้มครองสิทธิของชาวประมงพื้นบ้าน

2. ปรับปรุงบทลงโทษให้เหมาะสมกับลักษณะของการกระทำความผิดและคำนึงถึงขนาดของกิจการประมง ปัจจุบันบทลงโทษในกฎหมายประมงบางข้อถือว่ามีความรุนแรงเกินไปสำหรับประมงพื้นบ้านที่อาจกระทำความผิดโดยไม่มีเจตนาหรือเพราะความไม่รู้ของกฎหมายซึ่งควรปรับบทลงโทษให้มีความเป็นสัดส่วน

3. พิจารณาใช้มาตรการทางเลือกอื่น ๆ นอกเหนือจากการจำคุกและปรับเงิน โดยใช้แนวทางที่เน้นการส่งเสริมมากกว่าการลงโทษ แทนที่จะใช้แนวทางการควบคุมและลงโทษเพียงอย่างเดียว ควรพิจารณาจูงใจให้ชาวประมงปรับตัวไปสู่การทำประมงที่ยั่งยืน อย่างเช่น การให้เงินสนับสนุนหรืออุดหนุนสำหรับชาวประมงพื้นบ้านที่มีการปรับเปลี่ยนมาใช้เครื่องมือที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากชาวประมงพื้นบ้านส่วนใหญ่ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการจับปลาตามฤดูกาลและชนิดของสัตว์น้ำ เครื่องมือที่ใช้มักเป็นอวนขนาดเล็ก เบ็ดราว หรือลอบ ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยกว่าการประมงเชิงพาณิชย์

5. เอกสารอ้างอิง

- กรมประมง. (2562). รายงานผลการดำเนินงานตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ระหว่างปี 2558-2562. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กิตติมา แก้วนะรา. (2559). หลักความได้สัดส่วนกับบทกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรมให้โทษ: ศึกษากรณีแอมเฟตามีน.
- จิรวัดน์ จันทร์สว่าง. (2554). ประมงพื้นบ้าน. *Veridian E-Journal SU*, 4(1), 261-274.
- พลพิศศิลป์ สุวรรณชัย. (ม.ป.ป.). การบริหารจัดการทรัพยากรประมงทะเลภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในศตวรรษที่ 21. กองประมงต่างประเทศ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- พระกิตติพงษ์ อาภาโร (ไลโอสงศ์), สมเดช นามเกตุ, & พระครูจิตรธรรมธัช. (2564). การประยุกต์ใช้หลักเมตตธรรมเพื่อลดความรุนแรงในชุมชนบ้านสร้างก่อ ตำบลสร้างก่อ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี. *วารสารปัญญาภิธาน*, 6(1), 201-214.
- ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเล. (2560). รายงานสถานการณ์การทำประมง IUU ในประเทศไทย ปี 2560. กรมประมง.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2560). การประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการปฏิรูปการประมงของประเทศไทย. TDRI.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2561). รายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนกรณีผลกระทบจากการบังคับใช้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ต่อชาวประมงพื้นบ้าน.
- Abdul Rahman, M. F., Hashimee, N. B., Ibrahim, N. A., & Jaffar, F. H. F. (2023). Principle of proportionality in criminal law. *International Journal of Law, Government and Communication*, 8(33), 22-30.

- Duereh, A., & Sendang, W. (2023, April 21). Trawling, a silent threat to the future of Thai seas. Find answers in the latest EIJF trawling industry report. <https://www.sdgmovement.com/2023/04/21/trawls-sea-thailand/>
- European Commission. (2022). Illegal fishing (IUU). https://oceans-and-fisheries.ec.europa.eu/fisheries/rules/illegal-fishing_en
- Ketsin, T. (2018). The Middle Way for Coexistence of Social and Reduction Exploiting Nature in Integration. *Journal of Philosophical Vision*, 23(1), 82-95.
- U.S. Fish & Wildlife Service. (n.d.). Magnuson-Stevens Fishery Conservation and Management Act. <https://www.fws.gov/law/magnuson-stevens-fishery-conservation-and-management-act>

บทความวิชาการ

อาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรม :

กับการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

Promoting access to justice with Justice-integrated Buildings

วันที่รับบทความ (Received) : 18 กุมภาพันธ์ 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 มีนาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

พงษ์ธร ธัญญสิริ ^{1 *}

Phongthon Thanyasiri

พันตำรวจโท ดร., ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการยุติธรรม

Police Lieutenant Colonel (Pol. Lt. Col.) Dr., Director of the Office of Justice Affairs

สำนักงานกิจการยุติธรรม เลขที่ 120 หมู่ที่ 3 อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 9

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

Office of Justice Affairs No. 120, Moo 3, 9th Floor, Ratthaprasasanabhakti Building,

Government Complex Commemorating His Majesty the King's 80th Birthday Anniversary,

Chaeng Watthana Road, Thung Song Hong Subdistrict,

Lak Si District, Bangkok 10210

E-mail: Phongthon44@gmail.com

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

* ผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา อาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการรวมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมไว้ในอาคารเดียวกัน เพื่อทำให้เกิดความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชนและรวมถึงการลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางของประชาชน อีกทั้งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่มีความจำเป็นต้องมีการทำงานที่สอดคล้องประสานงานกันอยู่ตลอดเวลาอย่างเป็นระบบ รวมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลในลักษณะที่เป็นลักษณะดิจิทัลและไม่เป็นลักษณะดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า อาคารบูรณาการจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อประชาชน เจ้าหน้าที่และประเทศ เนื่องจากการใช้พื้นที่ของราชพัสดุหรือที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งมีจำนวนจำกัดได้อย่างคุ้มค่ามีประโยชน์สูงสุดในการสร้างอาคารบูรณาการขึ้น ประหยัดงบประมาณในการก่อสร้าง ตลอดจนประหยัดงบประมาณในการดำเนินการดูแลสถานที่ การรักษาความปลอดภัยและการบริหารจัดการอาคารบูรณาการในมิติต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์และอำนวยความสะดวกกับทุกฝ่าย

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ แนวคิดอาคารบูรณาการในกระบวนการยุติธรรมควรนำมาใช้ในปัจจุบันสำหรับจังหวัดที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังเป็นอาคารเช่าเอกชนหรือยังไม่มีอาคารหรือพื้นที่ของตนเอง อีกทั้งสามารถนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในบางจังหวัดที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีอาคารถาวรอยู่แล้ว และเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นที่ไม่มีอาคารสำนักงานถาวรมาใช้พื้นที่ในอาคารร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการให้บริการประชาชนที่เป็นการบริการแบบเบ็ดเสร็จของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในอาคารเดียวกันต่อไป

คำสำคัญ: อาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรม, การเข้าถึงความยุติธรรม

Abstract

The objective for this article is to study the “Justice-Integrated Buildings” stressing upon the idea to gather justice related agencies situated into one common building. This is more convenient for providing services and reduce transportation costs for the people. Also this create better efficiency for officers working in justice related agencies to be able to always work closely together in a more systematic ways. Such idea could link to a more compatible information or data in both digital file and document form.

The results had shown that Justice-Integrated Buildings prove to be very beneficial towards people, officers and the country. This is due to the fact that it is the utmost use of “the ratchaphatsadu land or state owned property” for the people. The state owned property is limited in numbers so it is important to make most advantages out of it. Building the “Justice-Integrated Buildings” save construction cost, as well save budget in various dimension relating to administration, security and management. This benefits and ease all parties.

As the author of this article, I recommend that the concept of “Justice-Integrated Buildings” should be use nowadays for those provinces where justice agencies that do not have their own building or those renting private-owned building. Further, the concept can also be adapted to provinces with permanent buildings and allow others justice related agencies to be able use the building for common purpose. This is for the benefits in providing a one-stop justice services to the people in one common building.

Keywords: Justice-integrated Buildings, access to justice

1. บทนำ

สภาพปัญหาในปัจจุบันของกระบวนการยุติธรรม ประการหนึ่งที่สำคัญ คือ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อทั้งประชาชนและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ปัญหาเหล่านี้สามารถจำแนกออกเป็นปัญหาที่สำคัญได้หลายประการ เช่น **ปัญหาการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในเชิงเนื้อหา** อาทิ การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของกลุ่มเปราะบาง อาทิ ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้ด้อยโอกาส หรือกลุ่มที่มีข้อจำกัดทางกายภาพมักประสบปัญหาในการเข้าถึงบริการยุติธรรม ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการได้รับสิทธิทางกฎหมาย **รวมถึงการบริหารจัดการด้านธุรการและด้านคดีในกระบวนการยุติธรรม** ใช้เวลายาวนาน เนื่องจากข้อจำกัดด้านบุคลากร ข้อกฎหมายที่ซับซ้อน และระบบบริหารจัดการอาจจะขาดประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความล่าช้าในกระบวนการทั้งระบบ ส่งผลให้ประชาชนต้องรอคอยความยุติธรรมเป็นระยะเวลานาน (ธีระ สนิเตชรักษ์ และคณะ, 2562) อาจจะสอดคล้องกับหลักการของพระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 ที่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ กำหนดให้มีการกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า สมควรกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดระยะเวลา ดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรมขึ้น เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบได้ว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม จะพิจารณาเรื่องที่อยู่ระหว่างการดำเนินงานเสร็จสิ้นเมื่อใด รวมทั้งตรวจสอบความคืบหน้าได้ อันจะยังประโยชน์ให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมโดยสะดวกและรวดเร็ว อันเป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 258 ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม (1) ที่ได้บัญญัติให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการเข้าถึงความยุติธรรมทางด้านกายภาพ ที่มีพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับประชาชนที่อาจจะไม่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบันสถานที่ราชการหลายแห่งอาจจะไม่ได้ออกแบบให้เหมาะสมสำหรับทุกกลุ่มประชากร อาทิ ผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือผู้ที่มีข้อจำกัดด้านการเดินทาง ทำให้เกิดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการของกลุ่มดังกล่าว โดยอาคารของหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมหลายแห่งอาจจะขาดการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มดังกล่าว และไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับประชาชนที่มาใช้บริการ **รวมถึงไม่ได้ออกแบบให้รองรับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้นและขาดระบบการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม** ซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อนของข้อมูล อาจจะมีผลผิดพลาด และความไม่ต่อเนื่องในการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม อันเป็นไปตามหลักการของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 อีกทั้ง การจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในส่วนภูมิภาคหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหลายหน่วยงานในแต่ละจังหวัดในหลายจังหวัดมีการกระจายตัวอยู่ห่างกัน ทั้งที่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องมีการทำงานสอดประสานงานด้วยกันอย่างใกล้ชิด อาจจะทำให้เกิดการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายของประชาชน

ผู้เสียหาย รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาหรือจำเลยในการเดินทางไปติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ในแต่ละขั้นตอนและในแต่ละหน่วยงาน ซึ่งหน่วยงานบางหน่วยงานไม่มีสถานที่ตั้งของสำนักงานเป็นของตนเอง เช่น หน่วยงานหลายหน่วยงานต้องทำการเช่าอาคารของเอกชน ซึ่งมีพื้นที่จำกัดและสถานที่ตั้งบางแห่งไม่เป็นสัดส่วนหรือไม่เหมาะสม นอกจากนี้หากเจ้าของอาคารมีความจำเป็นต้องใช้พื้นที่ของอาคารดังกล่าว ก็จะต้องย้ายสำนักงานโดยไปเช่าที่อื่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของที่ตั้งสำนักงานบ่อยครั้ง ส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการทำงาน และการติดต่อประสานงาน รวมทั้งเป็นปัญหาที่สำคัญต่อประชาชนในการติดต่อราชการ ทั้งนี้ หากจัดให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในสถานที่เดียวกันจะเกิดประโยชน์เป็นอย่างมาก ในเรื่องการให้บริการประชาชนที่ประหยัดระยะเวลาในการติดต่อประสานงานและประหยัดค่าใช้จ่ายที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน และสามารถอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อีกด้วย

การคลี่คลายข้อจำกัดในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน คณะรัฐมนตรีได้มีการวางหลักการไว้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2547 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัดหัวหินที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. โดยคณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติตามมติคณะกรรมการกลั่นกรองเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี คณะที่ 8 ที่มีมติอนุมัติหลักการตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัดที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พ.ศ. โดยมีสาระสำคัญคือ จัดตั้งศาลจังหวัดที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยให้มีเขตตลอดท้องที่อำเภอปราณบุรี อำเภอหัวหิน และกิ่งอำเภอสามร้อยยอด และให้ส่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา แล้วส่งให้คณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาก่อนเสนอสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาต่อไป รวมทั้งเห็นชอบตามความเห็นของกระทรวงยุติธรรม และประเด็นอภิปรายของ คณะกรรมการคณะที่ 8 ที่ให้สำนักงบประมาณ กระทรวงยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสำนักงานศาลยุติธรรม มีการบูรณาการให้ศาลและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมควรมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่เดียวกันหรือรวมอยู่ในอาคารเดียวกัน โดยให้สำนักงบประมาณรับไปดำเนินการต่อไป ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีได้คำนึงถึงการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการติดต่อราชการ ประหยัดงบประมาณ รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการเชื่อมโยงข้อมูลด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในอนาคต จากมติคณะคณะกรรมการกลั่นกรองและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม ในฐานะหน่วยงานกลางของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 ได้ดำเนินการประสานความร่วมมือ ในการจัดทำแผนประสานความร่วมมือ การก่อสร้างอาคารบูรณาการและการใช้พื้นที่ร่วมกันของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมส่วนภูมิภาคขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการจัดสรรทรัพยากรระหว่างหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่จำกัด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นการอำนวยความสะดวกและความสะดวกให้แก่ประชาชนได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน แต่อย่างไรก็ตามแนวทางดังกล่าวตามมติคณะรัฐมนตรียังมีความจำเป็นที่ต้องขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในปัจจุบันต่อไป

2. การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในมิติเชิงกายภาพ : อาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรม

2.1 การเข้าถึงความยุติธรรม

การเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice) หมายถึง ความสามารถของประชาชนทุกคนในการใช้สิทธิทางกฎหมายและได้รับความคุ้มครองภายใต้กระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียม โดยหมายรวมถึง การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง อาญา และปกครอง ซึ่งต้องมีความโปร่งใส เป็นธรรม และมีประสิทธิภาพองค์การ (ประพิณ นุชเปี่ยม, 2564) สหประชาชาติเน้นว่าการเข้าถึงความยุติธรรมเป็นรากฐานของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG 16) ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ทั้งนี้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงความยุติธรรม ประการที่สำคัญ คือ ความล่าช้าของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งกระบวนการยุติธรรมที่ใช้เวลานานเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการได้รับความยุติธรรม ซึ่งส่งผลให้ผู้เสียหายและจำเลยต้องรอคอยเป็นเวลานานเกินสมควร (พันธุ์ทิพย์ นวนุช และ พวงผกา มุ่งดี, 2567) ทั้งนี้ การเข้าถึงความยุติธรรมเป็นหลักการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ดังคำกล่าวว่า “สิทธิของประชาชนจะปราศจากความหมาย หากขาดไว้ซึ่งกลไกในการเข้าถึงความยุติธรรม” (The Public Right is Meaningless Without Mechanism for Access to Justice) (ชลธิชา เกียรติสุข, 2554)

2.2 หลักกฎหมายและแนวคิดการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

2.2.1 หลักสากลในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่งซึ่งถูกรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ของสหประชาชาติ ลงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ข้อ 8 (Universal Declaration of Human Rights) ได้กำหนดว่า “บุคคลมีสิทธิได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลของประเทศที่มีเขตอำนาจในกรณีที่มีการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้กำหนดโดยรัฐธรรมนูญหรือโดยกฎหมาย” และกติการะหว่างประเทศว่าด้วย สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ลงวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2509 ในส่วนที่ 3 (International Covenant on Civil and Political Rights) ได้กำหนดว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกัน” (อภิป จันทน์โรจน์, 2561)

2.2.2 หลักกฎหมายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68 วรรคหนึ่ง “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร”

2.2 อาคารบูรณาการในกระบวนการยุติธรรม

2.2.1 หลักการของอาคารบูรณาการที่เหมาะสม

การใช้พื้นที่ส่วนกลางต้องมีการใช้งานร่วมกันได้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการใช้พื้นที่ร่วมกันเช่นห้องประชุมใหญ่ ห้องอเนกประสงค์ ห้องน้ำ ห้องขายทอดตลาด เป็นต้น ทั้งนี้ การจัดพื้นที่

ภายในหน่วยงานของอาคารบูรณาการก็จะมีการจัดแบ่งส่วนพื้นที่ใช้สอยให้ชัดเจนอาจจะเป็นในรูปแบบของแนวดิ่ง เช่น อาคารบูรณาการจังหวัดอุดรธานี เพราะมีการแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่ใช้สอยอย่างชัดเจน การแบ่งพื้นที่ส่วนทำงานควรจะแบ่งแยกจากกันจากพื้นที่ส่วนกลาง โดยอาจจะมีทางเดินเชื่อมกัน ค่าใช้จ่ายส่วนกลางก็จะให้หน่วยงานกลางที่ดูแลอาคารเป็นผู้รับผิดชอบและมีการแบ่งที่จอดรถของประชาชนอย่างเป็นสัดส่วนกัน ทั้งนี้ แนวคิดการบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอาจจะต้องมีการพิจารณาถึงการเชื่อมโยงของการบริหารระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นการและบูรณาการเชิงประโยชน์ใช้สอยจะส่งผลในเรื่องของการใช้ประโยชน์ในเรื่องของการประหยัดพื้นที่ใช้สอยและงบประมาณรวมถึงการบริหารจัดการร่วมกันโดยมีกติกาที่ชัดเจนเป็นการกำหนดเชิงนโยบายลงไปว่าพื้นที่ใดเป็นของหน่วยงานใดอย่างชัดเจน เป็นต้น

ประโยชน์ด้านสถาปัตยกรรมของอาคารบูรณาการมีหลายประการ อาทิ

(1) การออกแบบเพื่อการเข้าถึงของทุกกลุ่มประชากรและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของกระบวนการยุติธรรม อาคารควรคำนึงถึงหลักการออกแบบเพื่อทุกคน (Universal Design) โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และประชาชนทั่วไป โดยช่วยให้ทุกคนสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวก มีการออกแบบทางเดินลาด ลิฟต์โดยสารที่รองรับรถเข็น และระบบสื่อสารสำหรับผู้มีข้อจำกัดด้านการได้ยิน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการ รวมถึงอาคารที่ได้รับการออกแบบอย่างดียังสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชน และแสดงถึงความทันสมัย โปร่งใส และมีประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม

(2) การจัดสรรพื้นที่อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พื้นที่ภายในอาคารสามารถออกแบบให้มีสัดส่วนที่เหมาะสมกับการใช้งานของแต่ละหน่วยงาน ลดความแออัดและเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ โดยคำนึงถึงหลักการออกแบบภายใน (Interior Architecture) ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ รวมถึงการวางแผนและออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานของหน่วยงานแต่ละแห่ง ทำให้สามารถลดพื้นที่ที่ไม่จำเป็น และเพิ่มพื้นที่ใช้สอยที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งอาคารควรได้รับการออกแบบให้สามารถปรับเปลี่ยนหรือขยายเพิ่มเติมได้ง่ายตามความต้องการของหน่วยงานที่ใช้พื้นที่

(3) การออกแบบที่ยั่งยืนและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน อาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมสามารถออกแบบให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุที่ช่วยประหยัดพลังงาน การจัดแสงธรรมชาติ ระบบหมุนเวียนอากาศ และมีระบบจัดการทรัพยากรน้ำและไฟฟ้าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำแนวคิดอาคารสีเขียว (Green Building) มาใช้ในการออกแบบและก่อสร้าง

(4) การบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม ระบบอาคารอัจฉริยะ (Smart Building) ที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการควบคุมและติดตามการใช้ทรัพยากรในอาคาร ช่วยลดต้นทุน การดำเนินงานในระยะยาว มีระบบควบคุมแสงสว่างอัตโนมัติ ระบบระบายอากาศที่ปรับตามความต้องการใช้งาน และระบบรักษาความปลอดภัยแบบไบโอเมตริกส์ รวมถึงระบบควบคุมอุณหภูมิอัตโนมัติ ระบบจัดการพลังงาน เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

(5) การออกแบบที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมและบริบทเมือง อาคารได้มีการออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและบริบทของเมืองโดยรอบ เช่น การใช้พืชพรรณในการช่วยลดความร้อน การออกแบบให้มีพื้นที่สีเขียว และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาวะของผู้ใช้อาคาร

(6) การเพิ่มประสิทธิภาพของระบบรักษาความปลอดภัย การออกแบบโครงสร้างอาคารที่ช่วยเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัย เช่น ระบบควบคุมการเข้าออก พื้นที่ควบคุมเฉพาะเจ้าหน้าที่ และระบบตรวจจับอันตรายที่สามารถป้องกันภัยคุกคามทางกายภาพและดิจิทัล

ทั้งนี้ ยังมีประโยชน์ในการเชื่อมโยงข้อมูลและระบบสารสนเทศ ในการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงาน โดยระบบสารสนเทศที่บูรณาการช่วยให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสามารถแบ่งปันข้อมูลกันได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย ลดความซ้ำซ้อนในการบันทึกข้อมูลและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้วย ประกอบกับในจังหวัดต่าง ๆ ได้มีอาคารบูรณาการของจังหวัดต่าง ๆ ที่เป็นศูนย์ราชการในแต่ละจังหวัด เป็นตัวอย่างที่ดีอย่างยิ่งในแต่ละจังหวัด ที่เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อประชาชนเจ้าหน้าที่และประเทศชาติเนื่องจากการใช้พื้นที่ของราชพัสดุซึ่งมีจำนวนจำกัดได้อย่างคุ้มค่าในการสร้างอาคารสำนักงานมาตรฐานขึ้น ประหยัดงบประมาณในการก่อสร้าง ตลอดจนประหยัดงบประมาณในการดำเนินการดูแลสถานที่และการบริหารจัดการอาคารบูรณาการในเรื่องต่างๆให้เกิดประโยชน์และอำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่าย นับได้ว่า เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกันที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติและอาคารบูรณาการดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนารูปแบบการให้บริการต่อประชาชนแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จหรือ One Stop Service ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่และผู้บริหารแต่ละส่วนมีความคล่องตัวในการบริหารงาน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างหน่วยงาน ปฏิบัติงานร่วมกัน เกื้อกูลกันในหลายๆ ด้าน และสะดวกต่อการประสานงาน อีกทั้งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาติดต่อราชการ

2.2.2 แนวทางการก่อสร้าง และการบริหารจัดการอาคารบูรณาการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ในพื้นที่ต่างจังหวัดในจังหวัดต่าง ๆ ได้มีแนวทางการก่อสร้างและการบริหารจัดการศูนย์ราชการ ที่เป็นตัวอย่างของหน่วยงานภาครัฐที่เป็นกรณีศึกษาตัวอย่างในการก่อสร้าง รวมทั้งการบริหารจัดการอาคารบูรณาการ หลักการและแนวนโยบายการก่อสร้างอาคารบูรณาการของภาครัฐ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการก่อสร้างและการบริหารจัดการอาคารบูรณาการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีความพยายามที่จะรวมหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเข้ามาอยู่ในอาคารบูรณาการเดียวกันในลักษณะ หน่วยงานหลายหน่วยงานอยู่ในอาคารเดียวกัน (Complex Building) โดยไม่ใช่เป็นในลักษณะหน่วยงานหลายหน่วยงานอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน (Compound Buildings) ที่เป็นลักษณะอาคารของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่ควรมีที่ตั้งของอาคารตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันในรัศมีไม่เกิน 5 กิโลเมตร ประกอบกับการก่อสร้างอาคารใช้แนวทางการแปลงสินทรัพย์เป็นหลักทรัพย์ แทนการทำแผนของงบประมาณ โดยอาจจะระดมทุนด้วยการออกตราสารหนี้ หรือหน่วยลงทุนและให้มีสัญญาเช่าระยะยาวจากภาครัฐเป็นหลักประกัน (ที่ประชุมคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรม

แห่งชาติ ครั้งที่ 2/2549, 19 กรกฎาคม 2549) เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเดินทางเพื่อติดต่อราชการ

แนวทางการดำเนินงานการสร้างอาคารของกระบวนการยุติธรรมในระดับภูมิภาคในจังหวัดนั้นๆ อาจจะมีลักษณะประกอบด้วย 6 หน่วยงาน เช่น ศาลจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัด สำนัก งานคุมประพฤติจังหวัด สำนักงานบังคับคดีจังหวัด สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานประสานงานกลาง หรือในแต่ละจังหวัดอาจจะมีการลดหลั่นหน่วยงานกันไป ตามความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยรูปแบบการก่อสร้างอาคารบูรณาการของกระทรวงยุติธรรมในส่วนภูมิภาค จะดำเนินการก่อสร้างรูปแบบของตัวอาคารเป็นรูปตัว L (ตัวแอล) โดยแนวทางการดำเนินงานเป็นการคำนึงถึงภารกิจของแต่ละหน่วยงานเป็นหลัก ซึ่ง “อาคารบูรณาการรูปตัว L” หมายถึง อาคารที่มีลักษณะตัวอาคารแบบผสมผสานทั้งอาคารลักษณะแนวดิ่ง และแนวนอนเข้าด้วยกัน โดยมีทางเชื่อมอาคาร และการใช้ทรัพยากรที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนของอาคารระหว่างกันร่วมกัน ทั้งนี้ “อาคารลักษณะแนวดิ่ง” หมายถึง อาคารบูรณาการที่มีลักษณะตั้งตรง เป็นแนวดิ่ง (อาจจะมีจำนวนชั้นตามหน่วยงานในพื้นที่) และ “อาคารลักษณะแนวนอน” หมายถึง อาคารบูรณาการที่มีลักษณะแนวนอน ซึ่งการก่อสร้างอาคารลักษณะนี้จะเป็นอาคารที่มีจำนวน 3 ชั้น และ 1 ห้องโถงชั้นล่าง (ธีระ สนิเตชารักษ์ และคณะ, 2562)

รูปแบบการก่อสร้างอาคารบูรณาการที่แบ่งตามขนาดของพื้นที่แต่ละจังหวัด สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ โดยรูปแบบของการก่อสร้างควรจะต้องมีแนวทางหรือแผนการขยายพื้นที่อาคารบูรณาการในอีก 5 ปี ข้างหน้า เป็นการรองรับการขยายตัวของประชากรในอนาคต อัตรากำลัง และภารกิจที่เพิ่มขึ้นในอนาคตอีกด้วย ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะมาอยู่ในอาคารบูรณาการ ควรมีรูปแบบดังนี้ (ที่ประชุมคณะอนุกรรมการการจัดตั้งหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมในภูมิภาค ครั้งที่ 3/2547, 22 ธันวาคม 2547)

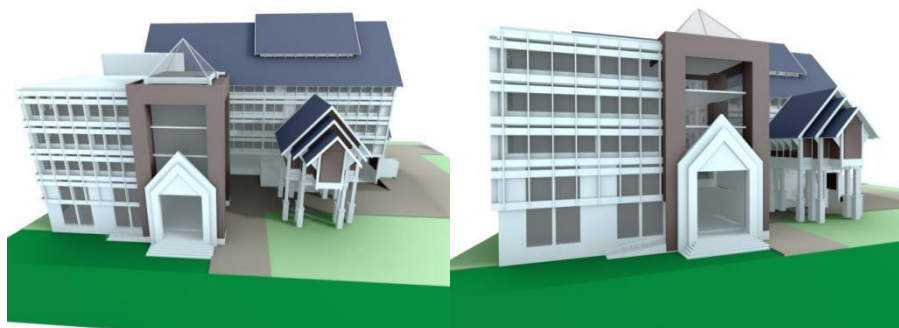
รูปแบบที่หนึ่ง การก่อสร้างในพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นพื้นที่ 7 ไร่ ขนาดพื้นที่ใช้สอยประมาณ 8,430 ตารางเมตร

รูปแบบที่สอง การก่อสร้างในพื้นที่ขนาดกลาง เป็นพื้นที่ 5 ไร่ ขนาดพื้นที่ใช้สอยประมาณ 4,000 ตารางเมตร

รูปแบบที่สาม การก่อสร้างในพื้นที่ขนาดเล็ก เป็นพื้นที่ 3 ไร่ ขนาดพื้นที่ใช้สอยประมาณ 1,870 ตารางเมตร

ทั้งนี้ ได้มีแนวทางการบูรณาการอาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมที่เป็นรูปธรรมในขั้นต้น กล่าวคือ เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2547 ในสมัยของนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ปลัดกระทรวงยุติธรรม (ในสมัยนั้น) และ ศาสตราจารย์พิเศษเรวัต ฉ่ำเฉลิม อัยการสูงสุด (ในสมัยนั้น) ทางกระทรวงยุติธรรมและสำนักงานอัยการสูงสุดได้มีการลงนามในบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ที่ราชนาวิสิมสร เพื่อดำเนินการก่อสร้างอาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมร่วมกันระหว่างสองหน่วยงานระหว่างสำนักงานอัยการสูงสุดและ

กระทรวงยุติธรรมในส่วนภูมิภาคที่จังหวัดอุดรธานี ในลักษณะอาคารบูรณาการรูปตัวแอล แต่ยังมีข้อขัดข้องบางประการในข้อตกลงในรายละเอียดของการจัดการด้านงบประมาณและการปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันของหน่วยงานทั้งสองยังอาจจะมีรายละเอียดในการปฏิบัติที่อาจจะมีหลักการที่แตกต่างกันจึงยังไม่ได้มีการดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 (ร่าง) รูปแบบอาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมจังหวัดอุดรธานี
ที่มา : กองออกแบบและก่อสร้าง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม (2547)

ภาพที่ 2 การลงดูพื้นที่เพื่อเตรียมการการก่อสร้างอาคารบูรณาการหน่วยงาน
ในกระบวนการยุติธรรมจังหวัดอุดรธานี
ที่มา : สำนักงานกิจการยุติธรรม (2547)

3. บทวิเคราะห์และบทสรุป

การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน ยังมีข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ เช่น ค่าธรรมเนียมที่สูง ความล่าช้าของกระบวนการพิจารณาคดี และความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทนายความ ซึ่งแนวทางแก้ไขที่สำคัญ ได้แก่ การลดต้นทุนทางกฎหมาย การส่งเสริมเทคโนโลยีในกระบวนการยุติธรรม และการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน เป็นศูนย์รวมในการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพ โดยนำแนวทางการบริหารแบบบูรณาการ (Integration) มาใช้อย่างเหมาะสมด้วยการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในมิติเชิงกายภาพหรืออาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรม

การบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในมิติของอาคารที่แต่ละหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอยู่ในอาคารเดียวกันนั้น ในเรื่องงบประมาณไม่มีข้อจำกัดมากนักเนื่องจากอาคารบูรณาการระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่จังหวัดอุดรธานีระหว่างสำนักงานอัยการสูงสุดและกระทรวงยุติธรรม เป็นการลงทุนของกระทรวงยุติธรรมทั้งหมดที่จะเป็นโครงการนำร่องการก่อสร้างอาคารบูรณาการระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของหน่วยงานอื่น ๆ อีก ซึ่งอาจจะเป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานสำนักงานศาลยุติธรรม สภาพนายความ ที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค เป็นต้น แต่ยังมีข้อจำกัดในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในรายละเอียดที่อาจจะมีขั้นตอนและหลักการที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ รวมถึงการบริหารจัดการในรายละเอียดของค่าใช้จ่ายในการจัดการของอาคารและค่าใช้จ่ายในด้านสาธารณูปโภค

การจัดการอาคารบูรณาการในมิติของการเข้าถึงความยุติธรรมต้องมีการพิจารณาถึงประโยชน์ของประชาชนที่จะได้รับในด้านการบริการต่าง ๆ ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องสำคัญ เพราะแต่ละหน่วยงานของกระบวนการยุติธรรมได้มีเป้าหมายในการให้บริการและอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้ประชาชนเป็นหลัก อันเป็นการสอดคล้องกับ หลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 68 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร” ซึ่งหลักการดังกล่าวหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต้องจัดการให้มีความชัดเจนของความเชื่อมโยงในหน่วยงานของตน ในเรื่องการบริหารหน่วยงาน การบริการทรัพยากรร่วมกัน การบริการประโยชน์ใช้สอยร่วมกันซึ่งจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างหน่วยงานในอาคารบูรณาการซึ่งจะเป็นการประหยัดพื้นที่ใช้สอยและงบประมาณร่วมกัน ดังนั้น หน่วยงานจะต้องมีกติกาให้ชัดเจนมีได้ไปกำหนดไว้ชัดเจนเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นในลักษณะภารกิจของหน่วยงานที่มีความหลากหลาย โดยเป็นไปตามหลักการของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ และแผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2549 อีกทั้ง การจัดตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในส่วนภูมิภาคหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมหลายหน่วยงานในหลายจังหวัดมีการกระจายตัวอยู่ห่างกัน ทั้งที่หน่วยงานต่าง ๆ ต้องมีทำงานสอดประสานด้วยกันอย่างใกล้ชิด เพื่อประโยชน์ของประชาชน

ทั้งนี้ ปัจจุบันกระทรวงยุติธรรมได้ปรับแนวคิดเรื่องอาคารบูรณาการจากการบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นการบูรณาการหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรมในหลายจังหวัด ที่เป็นการบูรณาการของหน่วยงานสังกัดกระทรวงยุติธรรม เช่น สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด สำนักงานบังคับคดีจังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัด อนึ่ง ในระหว่างการพัฒนาต่อยอดแนวคิดอาคารบูรณาการในกระบวนการยุติธรรมให้มีความเป็นไปได้ต่อไปนั้น ทางสำนักงานกิจการยุติธรรมในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติที่จัดตั้งตาม

พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2545 อยู่ระหว่างการศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาที่จะเป็นแนวทางการจัดตั้งอาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมที่มีความสมบูรณ์ในทุกมิติ เช่น การให้บริการประชาชนที่เชื่อมโยงผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การให้บริการประชาชนของกระบวนการยุติธรรมแบบรวมศูนย์ และการประหยัดงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น ในอนาคตต่อไป

ภาพที่ 3 การออกแบบอาคารบูรณาการกระทรวงยุติธรรมในภูมิภาค
ที่มา : กองออกแบบและก่อสร้าง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม (2547)

ภาพที่ 4 อาคารบูรณาการกระทรวงยุติธรรมในภูมิภาค
ที่มา : กองออกแบบและก่อสร้าง สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม (2547)

4. ข้อเสนอแนะ

อาคารบูรณาการหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเป็นการนำแนวทางของการมีอาคารบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดมาเป็นศูนย์ราชการในแต่ละจังหวัด ในลักษณะที่เป็นบูรณาการอยู่ในอาคารเดียวกัน และในลักษณะที่เป็นบูรณาการหน่วยงานต่าง ๆ มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน อันที่เป็นตัวอย่างที่ดีอย่างยิ่งในแต่ละจังหวัดที่มีการดำเนินการมาเป็นระยะเวลานาน มาประยุกต์ใช้ที่เป็นการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในจังหวัดต่าง ๆ ที่ประกอบด้วย ศาลจังหวัด สำนักงานอัยการจังหวัด สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด สถานีพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด สำนักงานบังคับคดีจังหวัด และสำนักงานยุติธรรมจังหวัดเป็นหน่วยงานประสานงานกลาง อันจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อประชาชนและเจ้าหน้าที่ของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ

1. เป็นการรวมศูนย์การให้บริการด้านกระบวนการยุติธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่เดียวกัน เพื่อความสะดวกในการเดินทางและการติดต่อราชการของประชาชน

2. เป็นการใช้พื้นที่ของราชพัสดุหรือพื้นที่ที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งมีพื้นที่จำนวนจำกัดได้อย่างคุ้มค่า และใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดในการก่อสร้างอาคารบูรณาการ ประหยัดงบประมาณในการก่อสร้างของทางราชการ

3. เป็นการประหยัดงบประมาณในการก่อสร้าง เนื่องจากหน่วยงานในแต่ละหน่วยงานอยู่ในอาคารเดียวกัน และประหยัดงบประมาณในค่าสาธารณูปโภคของหน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงการดูแลและการรักษาความปลอดภัยของสถานที่ที่สามารถดำเนินการได้อย่างเบ็ดเสร็จ

4. การบริหารจัดการอาคารบูรณาการในเรื่องต่าง ๆ ทางด้านทางธุรการระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ที่จะอำนวยความสะดวกในการประสานงานและการเดินทางของทุกฝ่าย อันเป็นประหยัดทรัพยากรร่วมกันอันเป็นการก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของประเทศ

ทั้งนี้ การนำแนวคิดอาคารบูรณาการกระบวนการยุติธรรมมาใช้ในปัจจุบันสำหรับจังหวัดที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมยังเป็นอาคารเช่าเอกชนหรือยังไม่มีพื้นที่ของตนเอง อีกทั้งสามารถนำแนวทางดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในบางจังหวัดที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมมีอาคารถาวรอยู่แล้ว และเปิดพื้นที่ให้หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นมาใช้พื้นที่ร่วมกัน เพื่อประโยชน์ในการให้บริการประชาชนที่เป็นการบริการแบบเบ็ดเสร็จของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในสถานที่เดียวกันต่อไป

5. เอกสารอ้างอิง

- กวีพงษ์ เลิศวัชร และ จิตมา ทองอุไร. (2551). *โครงการพัฒนารูปแบบแนวทางก่อสร้างและการบริหารจัดการบูรณาการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ส่วนภูมิภาค* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ. (2549). *การประชุมคณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ. สำนักงานกิจการยุติธรรม.*
- คณะอนุกรรมการการจัดตั้งหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมในภูมิภาค. (2547). *การประชุมคณะอนุกรรมการการจัดตั้งหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมในภูมิภาค. สำนักงานกิจการยุติธรรม.*
- ธีระ สนิเตจรักษ์ และคณะ. (2562). *การศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ และบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมไทย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประพิน นุชเปี่ยม. (2564). *การเข้าถึงความยุติธรรมและหลักธรรมาภิบาล*. คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2566 - 2569. (7 เมษายน 2566) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 140 ตอนพิเศษ 83 ง หน้า 22.

แผนแม่บทเทคโนโลยีสารสนเทศกระบวนการยุติธรรม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2566 - 2570. (15 ธันวาคม 2567)
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 141 ตอนพิเศษ 348 ง หน้า 24.
พระราชบัญญัติกำหนดระยะเวลาดำเนินงานในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2565 (25 ตุลาคม 2565) ราช
กิจจานุเบกษา. เล่ม 139 ตอน 66 ก หน้า 1-5.
พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2549. (15 มกราคม 2549). ราชกิจจา
นุเบกษา. เล่ม 123 ตอน 26 ก หน้า 6-14.
พันธุ์ทิพย์ นवानุช และ พวงผกา มั่งดี. (2567). มาตรการทางกฎหมายเพื่อนำไปสู่ความเท่าเทียมในการ
เข้าถึงความยุติธรรมตามเป้าหมายที่ 16 การพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ.
วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, 10(1), 134-143.
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (6 เมษายน 2560) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอน 40 ก หน้า 1-90.
สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. (2557). การประเมินผลโครงการอาคาร
บูรณาการกระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ. พี พรินท์มาร์ท.
อธิป จันทน์โรจน์. (2561). อุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ,
28(1), 31-44.

บทความวิชาการ
ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทย
Interaction between Buddhism and Thai Society

วันที่รับบทความ (Received) : 27 มกราคม 2568
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 มีนาคม 2568
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2568

วันชัย เจือบุญ ¹

Wanchai Chuaboon

อาจารย์, คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Lecturer, Faculty of Management Science, Silpakorn University

เลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

No. 1, Village No. 3, Sam Phraya Subdistrict, Cha-am District, Phetchaburi Province 76120

E-mail: wanchai.c@ms.su.ac.th

ธันธกานต์ ปิ่นแก้ว ^{2 *}

Tantakan Pinkaew

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Assistant Professor Dr., Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University

เลขที่ 272 หมู่ที่ 9 ถนนสุราษฎร์-นาสาร ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

No. 272 Moo 9, Suratthani-Nasan Road, Khunthale Subdistrict,

Mueang District, Suratthani Province 84100

E-mail: wara-pinkaew@hotmail.com

¹ ผู้เขียนหลัก (first author)

² ผู้เขียนร่วม (co-author)

* ผู้ประสานงาน (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทย และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการพัฒนาคนและการพัฒนาสังคม การศึกษานี้มุ่งเน้นความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการพัฒนามนุษย์ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกาย ศีลธรรม จิตใจ ปัญญา และอาชีพ วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยเกิดจากการผสมผสานระหว่างศาสนาและกสิกรรม ส่งผลให้มีความเรียบง่าย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสัมพันธ์อันดีกับธรรมชาติ พุทธศาสนาในประเทศไทยมีเอกลักษณ์จากการผสมผสานความเชื่อจาก 3 ส่วนสำคัญ คือ ลัทธิผีสงเวทดา ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา พระสงฆ์และพุทธบริษัท 4 มีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาสังคม เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาสังคมตามแนวพุทธศาสนา คือ การอยู่ร่วมกันโดยสงบสุข ซึ่งหมายถึง การที่สมาชิกในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีศีลธรรม มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีปัญญา และสามารถพึ่งพาตนเองได้ สังคมที่พัฒนาตามแนวพุทธศาสนาจึงเป็นสังคมที่มีดุลยภาพระหว่างการพัฒนาทางวัตถุและการพัฒนาทางจิตใจ อันนำไปสู่ความสงบสุขและความยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธศาสนา, ปฏิสัมพันธ์, สังคมไทย

Abstract

This academic article aims to explain the relationship between Buddhism and Thai society and to examine the interaction between religion, human development, and social development. The study focuses on the relationship between Buddhism and the development of Thai society.

The findings reveal that Buddhism plays a crucial role in human development in five aspects: physical, moral, mental, intellectual, and occupational. The traditional Thai way of life emerges from the integration of religion and agriculture, resulting in simplicity, generosity, and a harmonious relationship with nature. Buddhism in Thailand is characterized by the fusion of three major belief systems: animism, Brahmanism, and Buddhism.

Monks and the fourfold Buddhist community play a significant role in applying Buddhist principles to social development. The ultimate goal of social development in line with Buddhist teachings is peaceful coexistence, where members of society enjoy a good quality of life, uphold moral values, possess strong minds, cultivate wisdom, and achieve self-reliance. A society developed according to Buddhist principles maintains a balance between material and spiritual progress, leading to peace and sustainability.

Keywords: Buddhism, Interaction, Thai Society

1. บทนำ

ศาสนาพุทธเป็นหนึ่งในศาสนาที่ใหญ่ที่สุดในโลกและมีต้นกำเนิดเมื่อ 2,500 ปีที่แล้วในอินเดีย ชาวพุทธเชื่อว่าชีวิตมนุษย์เป็นทุกข์อย่างหนึ่ง การทำสมาธิ การฝึกจิตและกาย และการประพฤติดีเป็นหนทางสู่การตรัสรู้หรือนิพพาน (National Geographic, 2023) ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ไม่ใช่เทวนิยม (ไม่มีความเชื่อในพระเจ้าผู้สร้าง) เป็นปรัชญาและวินัยทางศีลธรรม มีต้นกำเนิดในอินเดียในศตวรรษที่ 5 และ 6 ก่อนคริสตศักราช ก่อตั้งขึ้นโดยปราชญ์พระสิทธัตถะ (Siddhartha Gautama) (พระพุทธเจ้า 563 - 483 BC ปีก่อนพุทธศักราช) ซึ่งตามตำนานเคยเป็นเจ้าชายในศาสนาฮินดู ก่อนละทิ้งตำแหน่งและทรัพย์สมบัติเพื่อมาเป็นนักพรตทางจิตวิญญาณ สิทธัตถะใช้ชีวิตอย่างสุขสบายในฐานะขุนนางกับภรรยาและครอบครัว แต่เมื่อเขารับรู้ถึงความทุกข์ยากของมนุษย์ เขารู้สึกว่าเขาต้องหาทางบรรเทาความเจ็บปวดของผู้คน เขาปฏิบัติตามระเบียบวินัยทางจิตวิญญาณที่เคร่งครัดเพื่อเป็นผู้รู้แจ้งซึ่งสอนผู้อื่นถึงวิธีการที่พวกเขาสามารถหลุดพ้นจากสังสารวัฏ วัฏจักรแห่งความทุกข์ การเกิดใหม่ และการตาย (Mark, 2020)

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีมาอย่างยาวนาน เพื่อลงรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 3 ช่วงเวลาสำคัญ ซึ่งทั้งหมดนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อศาสนานี้และผู้ก่อตั้งทางจิตวิญญาณ สิทธัตถะ พุทธะ ทั้งสามช่วงเวลาที่เราจะดู ได้แก่ เกรวาทจากสมัยอโศก สมัยมหายาน และสุดท้ายคือ เกรวาทจากศรีลังกา ชีวิตของสิทธัตถะโคตมะเกี่ยวข้องกับการค้นพบชีวิตของเขา กฎของสงฆ์ที่ปฏิบัติ และเส้นทางสู่การตรัสรู้ ซึ่งตามมาด้วยชาวพุทธในปัจจุบันพระพุทธศาสนาเริ่มเข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกในสมัยเกรวาทจากอโศก พระพุทธศาสนาได้รับการแนะนำและสถาปนาโดยพระเจ้าอโศกในเมืองปาตลิบุตรในช่วงพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกทรงส่งพระสงฆ์ออกไปนอกประเทศเพื่อติดตามศึกษาพระธรรมของพระพุทธเจ้า และยังมีพระสงฆ์ในประเทศไทยเพื่อสั่งสอนผู้คน ซึ่งในช่วงเวลานี้ สัญญาณของพระพุทธศาสนาปรากฏขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยและแพร่หลายมากในช่วงพระเจ้าอโศกมหาราช ในช่วงปี พ.ศ. 218-260 (Dahle & Caesar, 2011)

สมัยเกรวาทจากศรีลังกาก็เป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมไทยเช่นกัน พุทธศาสนาที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน แม้จะผ่านความท้าทายมาบ้าง แต่ก็สามารถกลับมายืนได้ทุกครั้ง พระพุทธศาสนานิกายเกรวาทในประเทศไทยปัจจุบันรู้จักกันในชื่อลังกาวัมสา (Lankavamsa) ทั้งนี้ เนื่องจากเมื่อ 700 ปีที่แล้ว พ่อขุนรามคำแหงได้โปรดให้พระผู้ใหญ่จากประเทศศรีลังกามาสอนทศนะเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา อันเป็นที่มาของลัทธิลังกาวงศ์ในประเทศไทย (Dahle & Caesar, 2011) นับตั้งแต่มีศาสนาพุทธเข้ามาในประเทศไทย ก็สังเกตเห็นได้ว่าความเชื่อเหล่านี้เริ่มแพร่หลายไปยังพื้นที่อื่น ๆ ของเอเชีย

ในช่วงสมัยมหายาน พระเจ้ากนิษกะมหาราช (ครองราชย์ ปี พ.ศ. 621) ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้าให้กว้างไกลกว่าอาณาจักรของพระองค์ เขาเริ่มส่งกลุ่มพระสงฆ์ไปทั่วเอเชียกลางเพื่อช่วยกระจายข่าว เมื่อศาสนาพุทธนิกายมหายานเข้ามาในประเทศไทยแล้ว ก็เป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างกว้างขวาง พระพุทธศาสนานิกายมหายานเผยแผ่จากภาคใต้ขึ้นเหนือผ่านภาคกลางของประเทศ สิ่งนี้ทำให้เกิดสังคมพุทธวัฒนธรรมขนาดใหญ่ที่มีภาษาถิ่นต่าง ๆ ที่ยังคงใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน

การเผยแพร่ความเชื่อของพระพุทธศาสนาได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการในประเทศไทย (Dahle & Caesar, 2011) ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธในประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทประมาณ 95 เปอร์เซ็นต์ และยังมีบทบาทสำคัญอย่างมากในสังคมและวัฒนธรรมไทย อาทิ ธรรมเนียมที่ผู้ชายไทยทุกคนต้องบวชเป็นพระสงฆ์ในช่วงหนึ่งของชีวิต แม้จะเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ ก็ตาม เพราะถือกันว่าประเพณีนี้นำมาซึ่งกรรมดีและบุญกุศลทั้งต่อตนเอง ครอบครัว และผู้มีพระคุณ (The Sarojin, 2020)

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน แม้ชาวไทยเราส่วนใหญ่จะเป็นพุทธศาสนิกชน แต่ส่วนใหญ่มักเป็นกันตามจารีตประเพณี ไม่ค่อยได้มีโอกาสเรียนรู้หรือศึกษาพระพุทธศาสนาได้เท่าที่ควร อย่างไรก็ตาม พุทธศาสนายังมีความสำคัญต่อสังคมไทย คือ เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน เป็นสถาบันที่สำคัญของสังคมไทย (สถาบันศาสนา) เป็นรากฐานทางวัฒนธรรม (Larsson, 2018) จากที่กล่าวมานั้น วิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ยังผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแยกไม่ออกตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น มีลูกแรกเกิด พ่อแม่ชาวไทยพุทธมักจะไปหาพระที่นับถือเพื่อขอชื่อที่เป็นมงคล ตั้งแต่เยาว์วัยยังสอนให้สวดมนต์ไหว้พระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าศาสนาพุทธมีส่วนทำให้คนไทยเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปว่าเป็นคนใจดี มีเมตตา มีขันติธรรม และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บทความนี้เป็น การอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยว่ามีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างไร โดยอยู่ในกรอบคิดว่า ศาสนากับการพัฒนาคน และศาสนากับพัฒนาสังคม โดยเริ่มจากการพัฒนาคนให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์ และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยการพัฒนาสังคมต้องเริ่มจากการพัฒนาคนก่อนเพื่อนำไปสู่สังคมที่เข้มแข็ง

2. พุทธศาสนากับสังคมไทย

ศาสนาพุทธมีบทบาทอย่างมากในสังคมไทยในหลายด้าน เนื่องจากประชากรคนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ทำให้วัดพุทธและพระพุทธรูปทองคำปรากฏอยู่ทั่วประเทศไทย การปฏิบัติทางศาสนานี้มีรากฐานมาจากจิตวิญญาณแห่งขันติธรรม ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นที่สุดประการหนึ่งของคำสอนของพระพุทธเจ้า จิตวิญญาณของศาสนาสามารถเห็นได้ในรัฐบาลเนื่องจากเสรีภาพในการนับถือศาสนาที่ตนเลือกนั้นได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตาม การดำรงอยู่ของพุทธศาสนาหลังจากที่พระพุทธเจ้าดับขันธปรินิพพานแล้วก็คือ การกระทำของพุทธบริษัท 4 (คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา) โดยมีการถ่ายทอดความรู้ทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธตามจารีตประเพณี หรือเป็นพุทธศาสนิกชนตามสำมะโนครัว อย่างไรก็ตาม ศาสนาพุทธยังมีความสำคัญต่อสังคมหลากหลายประการทำให้เกิดการดำรงอยู่และสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้ อาทิเช่น วัดและพุทธศาสนายังเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นรากฐานทางวัฒนธรรมของประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ เป็นสถาบันหลักของสังคมไทย และครอบครัวให้การถ่ายทอดพุทธศาสนาจากรุ่นสู่รุ่นผ่านประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรม (Phrakhrukosolthammanusith et al., 2019)

ในอดีตพุทธศาสนา เป็นศาสนาของชนชั้นปกครอง และเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการขยายอำนาจทางการเมืองออกสู่ประชาชนในอาณาเขตของตนเอง การเผยแพร่แนวคิดทางศาสนาจักรจึงเกิดขึ้นพร้อมกับการขยายอำนาจของราชอาณาจักร การนับถือพุทธศาสนาของประชาชนระดับชาวบ้านจึงเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองเท่านั้น การนับถือพุทธศาสนาของชาวบ้านจึงเป็นการรับเอาอานิสงส์ทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลในยุครวบรวมอาณาจักร จนถึงยุคสร้างชาติ (Phra Palad Mathee Khemapanyo & Kulpa, 2020)

ตามประเพณีไทยแต่โบราณตั้งแต่เด็กคนไทยถูกเลี้ยงดูมาด้วยการไหว้ผู้ใหญ่ รู้จักเคารพ รู้จักกตัญญู เชื่อฟังผู้มีพระคุณ ซึ่งมีการสันนิษฐานว่า ประเพณีนี้น่าจะมีรากฐานมาจากที่ชาวพุทธในฐานะพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนานับถือกันตามปีแห่งการบวช วิถีไทยโบราณจึงดำเนินไปตามพุทธประเพณีสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นอกจากนี้ เยาวชนยังได้รับการฝึกฝนไม่ให้ตะตองเหนือศีรษะของผู้อาวุโส เอกลักษณะของมารยาทไทยดูสุภาพอ่อนโยน คนไทยโดยธรรมชาติแล้วมีจิตใจโอบอ้อมอารี โอบอ้อมอารี เปี่ยมด้วยความเมตตา และชอบประเมินความสามารถและกำลังของตนเอง ควรกล่าวได้ว่า พวกเขาได้รับอานิสงส์อย่างใหญ่หลวงจากพุทธจริยศาสตร์ที่ให้ธรรมะอันจำเป็นแก่สังคมในทุกด้าน (Kuppako, 2014)

นอกจากนี้ วัดเป็นแหล่งสร้างสุขของชุมชนในสังคมไทย วัดในพุทธศาสนาเป็นสถานที่เชื่อมต่อกับชีวิต การดำรงชีวิตและชีวิตประจำวันของคนในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่น่าสังเกตอีกอย่างก็คือว่าวัดมีบทบาทในการหล่อเลี้ยงศีลธรรม ปลุกฝังจริยธรรม พัฒนาจิตใจ สร้างสรรค์ ทศนคติและค่านิยมที่ดีให้กับคนในชุมชนนั้นให้เป็นพลเมืองดีตลอดไป วัดเป็นที่อบรมสั่งสอนคนให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบควบคุมกาย วาจา และใจของตนให้ดี (Sangkhamanee, Waewsriand & Chaiha, 2021) พุทธศาสนากับสังคมได้แปรเปลี่ยนไปตามระยะเวลา พื้นที่ภาคใต้พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเป็นจำนวนมากมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี ศรีวิชัย สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ วิถีชีวิตของชาวใต้ คือ ศาสนาและความเชื่อ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และความเชื่อพื้นถิ่นที่เกี่ยวกับไสยศาสตร์ โดยช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 - 12 พุทธศาสนานิกายมหาสังฆิกะได้เข้ามามีบทบาทเพิ่มขึ้นในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังพบหลักฐานของศาสนาพุทธนิกายเจติยวาท ซึ่งเป็นนิกายที่แยกออกมาจากนิกายมหาสังฆิกะ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-16 ศาสนาพุทธมหายาน ต้นตระกูลรุ่งเรืองอยู่บนคาบสมุทรมลายู ภายใต้การอุปถัมภ์จากรัฐศรีวิชัยที่มีอำนาจอยู่ในช่วงเวลานั้น และประมาณพุทธศตวรรษที่ 16-19 มีหลักฐานชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธเถรวาท นิกายลังกาวงศ์ที่มีข้อปฏิบัติแตกต่างจากศาสนาพุทธมหายาน (Dharmānanda, 2006) ในพื้นที่ภาคเหนือ พระพุทธศาสนาเถรวาทเข้ามาเผยแพร่ในอาณาจักรล้านนามากกว่า 400 ปี โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เชียงใหม่ (Chanraeng, 2019) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พุทธศาสนาธรรมยุติกนิกายได้รับการเผยแพร่เข้ามาภายใต้การส่งเสริมจากรัฐ (ในสมัยนั้น) เพื่อปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมทางความเชื่อจากความเชื่ออีสานแบบลัทธิขางให้กลายเป็นการรับวัฒนธรรมไทยที่มาจากศูนย์กลาง (Meethaisong, 2019)

3. พุทธศาสนากับสังคมไทยสมัยใหม่

นับตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม โดยมุ่งการพัฒนาที่เน้นวัตถุดิบตามแบบอย่างตะวันตก พระพุทธศาสนาก็เริ่มสูญเสียบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต เนื่องจากสังคมไทยให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมตะวันตกและระบบสังคมเศรษฐกิจแบบตะวันตกทำให้สังคมไทยเริ่มมีปัญหามากยิ่งขึ้น การรับเอาวัฒนธรรมดังกล่าวนั้น ไม่สอดคล้องกับภูมิหลังของสังคมไทย เพราะคนไทยมักจะรับในเข้ามาในแง่ของการเสพบริโภค หรือรับเอาแต่สิ่งที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมของตะวันตก และนำไปสู่วัฒนธรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ คือ การพึ่งพาสิ่งภายนอก โดยที่ไม่ต้องลงมือทำ สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่ร่อนคล้อยลงตามกาลเวลา พึ่งพาอำนาจภายนอกต่าง ๆ สังคมไทยจึงตกอยู่ในสภาพความอ่อนแอ ขาดความเข้มแข็งที่จะไปพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะสังคมไทยไม่ได้มีภูมิหลังและรากฐานความเจริญทางสังคมอุตสาหกรรม และไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรมแบบตะวันตก (Phrakhrukosolthammanusith et al., 2019)

อย่างไรก็ตาม วัดยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนไทยทุกชนชั้น ทั้งในด้านศาสนา สังคม และการศึกษา ตลอดหลายศตวรรษที่ผ่านมา แม้ว่าวัดในปัจจุบันจะไม่ใช่อำนาจสำหรับการศึกษาอีกต่อไปแล้ว แต่คนไทยยุคใหม่ยังคงไปวัดเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานบวช งานศพ และคนไทยรุ่นต่าง ๆ รวมไปถึงชาวต่างชาติที่มาประเทศไทย ก็ยังมีการทำบุญใส่บาตรและไหว้พระด้วยธูปเทียนและดอกไม้ และจากงานประเพณีต่าง ๆ ก็ยังทำให้คนไทยรุ่นใหม่และชาวต่างชาติอาจมีโอกาสดูเห็นพิธีกรรมพิเศษอื่น ๆ เช่น การแห่เทียนพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ วัดยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการชมสถาปัตยกรรมและจิตรกรรมฝาผนังที่งดงาม (Pafan, 2016)

พระสงฆ์ไทยในพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญมาก ในภารกิจหลักของคณะสงฆ์ไทย คือ บทบาทด้านงานปกครองคณะสงฆ์ งานศาสนศึกษา งานศึกษาสงเคราะห์ งานเผยแผ่ศาสนาธรรม งานสาธารณูปการ และงานสาธารณสงเคราะห์ นอกเหนือตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยแล้วในการพัฒนาสังคมไทยนั้น พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญ ในฐานะเป็นผู้ที่พุทธศาสนิกชน ให้ความเคารพนับถือ เพราะสังคมไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตายจะมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ตลอด เช่น งานแต่งงานก็ต้องนิมนต์พระสงฆ์มาในงานแต่งด้วย พอเกิดก็ต้องนิมนต์พระมาในงานวันเกิด หรือใส่บาตรทำบุญวันเกิด เจ็บป่วยก็ไปหาพระเพื่อทำบุญ และบางแห่งพระอาจเป็นหมอกกลางบ้านเป็นเจ้าของตำราหมอยาพื้นบ้านตามภูมิปัญญาชาวบ้าน นอกจากนี้ พระสงฆ์มีการปรับตัวโดยพยายามที่จะผลักดันบทบาทของพระสงฆ์ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและให้สังคมมองเห็นประโยชน์นั้นเด่นชัดมากขึ้น (Phra Maha Wichien Wachirathammo, 2021)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีมาแต่โบราณ แต่ในประเทศไทยค่านิยมยังคงเกี่ยวข้องกับชีวิตสมัยใหม่ หลักการทำงานหนัก ความพอประมาณ และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมทำให้ประเทศมีความเข้มแข็งทั้งในยามดีและยามร้าย ในสังคมไทยยุคใหม่ของประเทศไทยมีสภาพสังคมสูงสุดในประเทศไทย ปกครองคณะสงฆ์ทั่วประเทศ ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงไปของสังคมที่ทันสมัยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมากมายเกี่ยวกับบทบาทที่ถูกต้องหรือ “เหมาะสม” ที่พระสงฆ์หรือโดยทั่วไปควรมีบทบาทภายในสังคม

และสิ่งนี้อาจถือว่าเป็นระดับที่เหมาะสมสำหรับสังคมอย่างไร แม้จะมีปัญหาเรื่องการปฏิบัติที่ผิดไปจากพระธรรมคำสอน แต่ศาสนาพุทธก็ยังมีส่วนสำคัญสำหรับประชาชนในการดำรงชีวิตในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ดังคำกล่าวของ Parnwell and Seeger (2008) ที่อธิบายไว้ว่า “ถ้าพระสงฆ์เป็นที่เชื่อถือ เชื่อสัตย์ มีคุณธรรม เป็นที่นับถือ สามารถให้ความเป็นผู้นำทางศีลธรรมแล้ว ในสังคมร่วมสมัย วัดยังมีความสำคัญทางสังคมหน้าที่ และสัญลักษณ์ที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย”

4. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคม

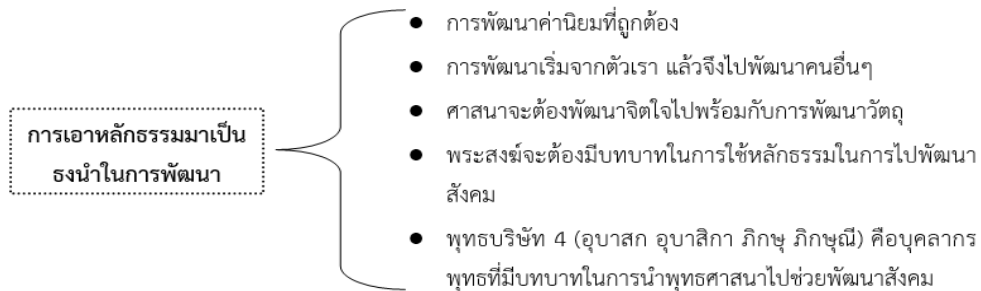
วัดเป็นที่พึ่งทางจิตใจทางสังคมมาตั้งแต่อดีต ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยเกิดจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและก่อให้เกิดความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพระสงฆ์และชุมชน นอกจากนี้ ในหลายพื้นที่วัดกลายเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เกิดจากการจัดสรรพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามาดำเนินกิจกรรมค้าขาย และจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน (Ya-in & Sin-ampol, 2018)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมภายใต้มุมมองของศาสนากับการพัฒนา คือ การปรับปรุงคุณภาพมนุษย์ให้สมบูรณ์ โดยพื้นฐานของศาสนาพุทธมี 5 ด้าน คือ พัฒนาด้านกาย พัฒนาศีลธรรม พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา และพัฒนาอาชีพ โดยมีเป้าหมายให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (Puntarigivat, 1998; Parnwell & Seeger, 2008; Chanklum, 2022; Phar Kittakorn Jutakiat & Lapthananon, 2021; Lapthananon et al., 2021) ดังแสดงในภาพที่ 1

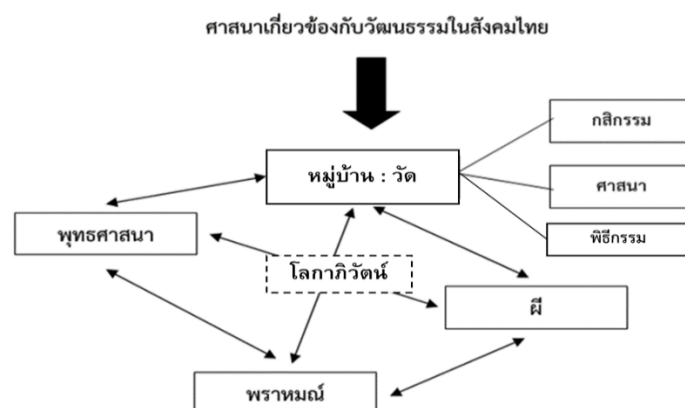
ภาพที่ 1 การปรับปรุงคุณภาพมนุษย์ให้สมบูรณ์
ที่มา : ผู้เขียน (2566)

โดยทั้งหมดนี้ คือ การมุ่งปรับปรุงคุณภาพมนุษย์ โดยมีเป้าหมายให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ซึ่งต้องมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาสังคม คือ การเอาหลักธรรมมาเป็นธงนำในการพัฒนา ประกอบไปด้วย การพัฒนาค่านิยมที่ถูกต้อง การพัฒนาเริ่มจากตัวเรา แล้วจึงไปพัฒนาคนอื่น ๆ ศาสนาจะต้องพัฒนาจิตใจไปพร้อมกับการพัฒนาวัตถุ พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการใช้หลักธรรมในการไปพัฒนาสังคม และพุทธบริษัท 4 (อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ ภิกษุณี) คือบุคลากรพุทธที่มีบทบาทในการนำพุทธศาสนาไปช่วยพัฒนาสังคม

ภาพที่ 2 เป้าหมายให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสันติสุข ซึ่งต้องมีการนำหลักธรรมมาพัฒนาสังคม
ที่มา : ผู้เขียน (2566)

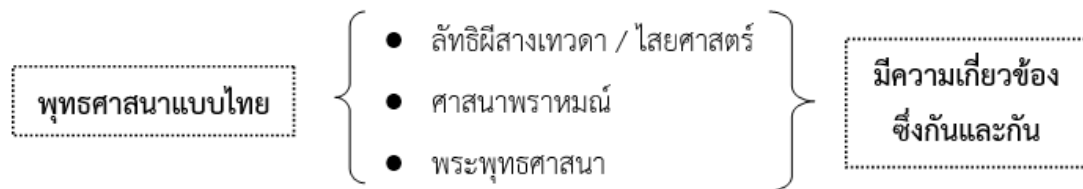
ในส่วนของวิถีปฏิบัติของชาวพุทธ ศาสนาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต เพราะสังคมเริ่มต้นจากความเชื่อผีสางเทวดาซึ่งเป็นศาสนาแต่โบราณ แล้วจึงพัฒนามาเป็นศาสนาต่าง ๆ ซึ่งศาสนาเกิดจากการพยายามอธิบายสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ นอกจากนี้ ตามมุมมองทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาเกี่ยวกับความเข้าใจการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน พบว่า พุทธศาสนาเป็นมุมมองที่มีต่อการพิจารณาสิ่งแวดล้อมรอบตัวไปตามกระบวนการแห่งปัญญา มีศีลเป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติทั้งกาย วาจา ใจ อันจะสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้โดยไม่หวั่นไหว มีความสุขกายใจและพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ ดังนั้นการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการรอบและแนวทางของพุทธศาสนาเป็นจุดยืนทางความคิด เพื่อจะได้ไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง พุทธศาสนาจึงเสมือนเครื่องมือที่สำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมการดำเนินชีวิตให้มีความสุขได้อีกประการหนึ่ง เพราะพุทธศาสนาสอนให้คิดตามเหตุปัจจัยพิจารณาถึงแง่บวกและแง่ลบ ส่งผลให้เข้าใจและสามารถดำเนินชีวิตไปในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข และได้เกื้อกูลสังคมรอบตัวเราให้มีความสุขและอยู่ร่วมกันอย่างมั่นคงในสังคมทุกระดับเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและกัน

ภาพที่ 3 ศาสนาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในสังคมไทย

ที่มา : ผู้เขียน (2567)

เมื่อมีความเกี่ยวข้องกันทุกอย่างจึงถูกสร้างเป็นความเชื่อขึ้นมา ซึ่งเกิดจากวิถีชีวิตของคนไทยดั้งเดิมผ่านการผสมผสานระหว่างศาสนาและกลีกรรม ซึ่งพระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ลัทธิผีสงเทวดา ศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคม

ที่มา : ผู้เขียน (2567)

5. สรุป

พุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญของชาตินิยมไทยและเอกลักษณ์ของชาติไทยมาช้านาน ซึ่งประกอบขึ้นด้วยสามเสาหลัก คือ ชาติ ศาสนา (ซึ่งไม่ได้หมายความว่าถึงพุทธศาสนาอย่างชัดแจ้ง) และพระมหากษัตริย์ชาวไทยประมาณร้อยละ 95 นับถือศาสนาพุทธ โดยมีชาวมุสลิมซึ่งเป็นกลุ่มศาสนาที่ใหญ่ที่สุดรองลงมา ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมด ศาสนาพุทธแพร่หลายมากในสังคมไทย โดยมีคนไทยน้อยกว่า 1 เปอร์เซ็นต์ระบุว่าเป็นอเทวนิยม (Kurzydowski, 2022) ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยได้ลดน้อย (ถดถอย) ลงไป ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น อิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของคนรุ่นใหม่ หรือภาพของพระภิกษุที่กอบโกยผลประโยชน์และสะสมความมั่งคั่งซึ่งไม่เป็นไปตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนา (Ya-in & Sin-ampol, 2018; Phra Roem Khaitakhop et al., 2017) อย่างไรก็ตาม ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับสังคมไทยไม่ได้ลดน้อยถอยลงในทุกพื้นที่ของประเทศไทยแต่ในหลากหลายพื้นที่กลับพบว่ามีความเติบโตและชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กับวัด บทบาทของพระสงฆ์เพิ่มมากขึ้นในหลายบริบท เช่น การที่วัดและพระสงฆ์ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมและหรือมีวิถีปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสังคม (Ya-in & Sin-ampol, 2018)

พุทธศาสนาในเชิงปฏิบัติ คือ วิถีปฏิบัติของชาวพุทธในสังคมไทยรวมไปถึงพระสงฆ์ เช่น ทำบุญ ตักบาตร งานบุญต่าง ๆ เป็นต้น ในส่วนพระสงฆ์นักพัฒนา คือ พระสงฆ์ท้องถิ่นที่ทำงานใกล้ชิดกับชาวบ้าน กระตุ้นส่งเสริมให้ชาวบ้านดำเนินกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยตนเอง เพื่อมุ่งเน้นการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี และยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิต ซึ่งก็คือพระสงฆ์ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิด สำหรับการทำงานของพระสงฆ์นักพัฒนา มีอยู่หลัก ๆ 5 ประการ คือ 1. พระสงฆ์พบเห็นปัญหาความทุกข์ของ

ชาวบ้านในชุมชน ดังนั้น สิ่งที่ท่านพบเห็นมาตลอดตั้งแต่เด็กก็คือปัญหาของชาวบ้านในชุมชน เมื่อพระสงฆ์เข้าใจความทุกข์ของชาวบ้าน จึงดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำจิตวิญญาณผู้นำชุมชนคนหนึ่ง และใช้โอกาสดังนี้เข้ามาแก้ปัญหาและช่วยเหลือชุมชน 2. พระสงฆ์มีบทบาทที่ต้องการฟื้นฟูพุทธศาสนา เนื่องจากพระสงฆ์ในระยะปัจจุบันถูกมองในทางเสื่อมมากขึ้นเรื่อย ๆ 3. พระสงฆ์มีบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับพุทธศาสนิกชนและชุมชน เพราะพระสงฆ์ต้องอยู่ร่วมกับพุทธศาสนิกชน ต้องรับบิณฑบาตอาหาร ถ้าพุทธศาสนิกชนยากลำบาก พระสงฆ์ก็จะลำบากด้วยเช่นกัน 4. พระสงฆ์จะนำความรู้ความสามารถไปใช้ประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาของชุมชนและสังคม เพราะในบางบริบทพระสงฆ์ถูกมองว่าเป็นผู้นำทางปัญญา มีความรู้ความสามารถในหลาย ๆ มิติที่มากกว่าชาวบ้าน เพราะฉะนั้น พระสงฆ์มันจะถูกคาดหวังจากชุมชน พระสงฆ์จึงต้องทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนให้มาก และ 5. พระสงฆ์ทำงานพัฒนาเพื่ออุทิศตนเองตอบแทนสังคม เพราะปัจจัย 4 ทุกอย่างมาจากพุทธศาสนิกชน ดังนั้น สิ่งที่ท่านพัฒนามาก็คือการตอบแทนชุมชน

6. เอกสารอ้างอิง

- Chanklum, S. (2022). The Worldly Vicissitude and Understanding of Life in Modern Society, *Journal of Philosophical Vision*, 27(2), 249-260.
- Chanraeng, T. (2019). History of Buddhism in Lanna: an analysis data from manuscripts and archeological sources. *Journal of Buddhist Studies*, 10(1), 39-50.
- Dahle, J. & Caesar, R. (2011). History of Buddhism in Thailand. <https://maytermthailand.org/2011/04/30/history-of-buddhism-in-thailand-by-rob-caesar-and-jane-dahle/>
- Dharmânanda, W. (2006). Buddhism in three southern border provinces before the 13th century: the Study from archaeological evidences. https://soreda.oas.psu.ac.th/show_detail.php?research_id=398
- Kuppako, D. (2014). The Buddhist cultures in Thai society: Happy and harmonious society. *Journal of MCU Social Science Review*, 3(3), 92-119.
- Kurzydowski, C. (2022). Is Thailand's Buddhist sangha undergoing a political sea change. <https://thedi diplomat.com/2022/02/is-thailands-buddhist-sangha-undergoing-a-political-sea-change/>
- Lapthananon, P., Panyachit, S. & Wanitchanon, P. (2021). Sociology of Socially Engaged Buddhism: The Analytical Study for Social Welfare of Thai Sangha. *Journal of MCU Social Science Review*, 10(2), 25-38.

- Larsson, T. (2018). Buddhist bureaucracy and religious freedom in Thailand. *Journal of Law and Religion*, 33(2), 197 – 211.
- Mark, J. J. (2020). Buddhism. <https://www.worldhistory.org/buddhism/>
- Meethaisong, T. (2019). The adaptation of Isan Buddhism in the midst of propagation of the concept of forest Monks in Dhammayuttikanikaya. *Journal of Language, Religion and Culture*, 8(1), 156-175.
- National Geographic. (2023). Buddhism. <https://education.nationalgeographic.org/resource/buddhism>
- Pafan, K. (2016). The role of temples in Thai society. <https://learnthaistyle.com/the-role-of-temples-in-thai-society/>
- Parnwell, M. & Seeger, M. (2008). The relocalization of Buddhism in Thailand. *Journal of Buddhist Ethics*, 13, 79-176.
- Phrakhru Kosolthammanusith, Phrakhru Suthapornphisuth & Phrakhru Phiphatnawutikon. (2019). Buddhism and Thai Society Development, Thailand 4.0. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 12(4), 1524-1539.
- Phra Palad Mathee Khemapano & Kulpa, N. (2020). Buddhist possibility in Thai society. *Journal of Humanities and Social Sciences Surin Rajabhat University*, 22(2), 149-160.
- Phar Kittakorn Jutakiat & Lapthananon, P. (2021). Buddha Nature in Mahayana Buddhist Scriptures and Perception of Chinese Order of Sangha in Thailand in Order to Promote Human and Social Development. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences)*, 7(2), 481-497.
- Phra Maha Wichien Wachirathammo, Somnuk Kulmanee, Angkarn Kanchanaphet & Phrakru Suttakit Samosorn. (2021). The role of monks in modern Thai society development. *Journal Maha Chula Thani Mahachulalongkornrajavidyalaya University*, 3(6), 42-49.
- Phra Roem Khaitakhop Nalinthip Pimklath & Kingkaew Patitungkho (2017). Guideline for participation in event the important Buddhist days between temples and communities. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(1), 1895-1907.
- Puntarigivat, T. (1998). Toward a Buddhist social ethics: The case of Thailand. *Cross Currents*, 48(3), 347-365.
- Sangkhamanee, P., Waewsriand, P., & Chaiha, A. (2021). Temples as the source of building happiness of community in Thai society. *Ratanabuth Journal*, 3(2), 49-62.

- The Sarojin. (2020). Buddhism in Thailand. <https://www.sarojin.com/en/blog/khao-lak-resort-buddhism-in-thailand/>
- Ya-in, P. & Sin-ampol, P. (2018). Socio-cultural interactions and representation of space to Chamadivi temple. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 11(1), 48-61.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน (Advice for authors)

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม เป็นวารสารที่มุ่งส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานวิจัยและบทความวิชาการที่มีคุณภาพในสาขาวิชาสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม มีเป้าหมายในการเป็นแหล่งข้อมูลเชิงวิชาการที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์สำหรับนักวิจัย นักการศึกษา และผู้ปฏิบัติงานในวงการที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม โดยมีวัตถุประสงค์ (Aims) และขอบเขต (Scope) ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ (Aims)

1. เพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์ กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
2. เพื่อเป็นเวทีวิชาการสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อสนับสนุนการพัฒนาความรู้ใหม่ในมิติทางสังคมศาสตร์และกระบวนการยุติธรรม
4. เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความร่วมมือทางวิชาการระหว่างบุคคลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขต (Scope)

1. การวิจัยในสาขาสังคมศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยาสังคม รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
2. การศึกษาในด้านการบริหารงานยุติธรรม เช่น กฎหมาย กระบวนการยุติธรรม อาชญาวิทยา การบังคับใช้กฎหมาย การปฏิรูปกฎหมาย การป้องกันอาชญากรรม และนิติวิทยาศาสตร์
3. ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะและผลกระทบทางสังคมจากการดำเนินงานด้านยุติธรรม
4. การศึกษาเชิงเปรียบเทียบในระดับชาติและนานาชาติเกี่ยวกับระบบยุติธรรมและบริบททางสังคม

3. ประเภทบทความที่รับ (Types of Articles)

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม รับพิจารณาบทความในหลากหลายประเภท เพื่อส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้และการวิจัยที่หลากหลายสาขา โดยมีประเภทบทความที่รับดังนี้

1. บทความวิจัย (Research Articles)

บทความที่นำเสนอผลการวิจัยต้นฉบับ (original research) ในสาขาสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน กระบวนการวิจัยที่เป็นระบบ และผลการวิเคราะห์ที่น่าเชื่อถือ

2. บทความวิชาการ (Academic Articles)

บทความที่นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี หรือการสังเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม โดยอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน

3. บทความปริทัศน์ (Review Articles)

บทความที่รวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิจัยหรือเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อเฉพาะ เพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นนั้น ๆ

4. บทความเชิงนโยบาย (Policy Articles)

บทความที่วิเคราะห์และเสนอข้อเสนอแนะด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์หรือการบริหารงานยุติธรรม โดยอ้างอิงข้อมูลและหลักฐานที่ชัดเจน

5. บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Reviews)

บทความที่นำเสนอการวิจารณ์หนังสือที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม โดยวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย และประเด็นสำคัญที่ได้จากหนังสือ

6. กรณีศึกษา (Case Studies)

บทความที่นำเสนอการศึกษาเฉพาะกรณี (case study) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับระบบยุติธรรม กระบวนการทางกฎหมาย หรือประเด็นทางสังคม

บทความทั้งหมดที่รับพิจารณาต้องเป็นต้นฉบับ (original work) และไม่เคยเผยแพร่ในที่อื่นมาก่อน รวมถึงต้องมีคุณภาพตามเกณฑ์วิชาการที่กำหนดโดยวารสาร

4. กำหนดการออกเผยแพร่ (Publication Frequency)

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม มีกำหนดการตีพิมพ์และเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ โดยแต่ละฉบับประกอบด้วยบทความจำนวน 8 บทความ รวมทั้งสิ้น 32 บทความต่อปี โดยมีรายละเอียดกำหนดการดังนี้

ฉบับที่ 1: มกราคม - มีนาคม

ฉบับที่ 2: เมษายน - มิถุนายน

ฉบับที่ 3: กรกฎาคม - กันยายน

ฉบับที่ 4: ตุลาคม - ธันวาคม

วารสารนี้เปิดรับบทความตลอดทั้งปี และดำเนินการประเมินคุณภาพบทความด้วยกระบวนการผู้ทรงคุณวุฒิ (peer review) ก่อนเผยแพร่ในแต่ละฉบับ

5. ค่าธรรมเนียมการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม ไม่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์หรือค่าตีพิมพ์เผยแพร่บทความในวารสาร ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานวิชาการและการวิจัยให้กว้างขวาง และเพื่อส่งเสริมโอกาสทางวิชาการแก่ผู้เขียนทุกกลุ่ม โดยไม่มีข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่าย ผู้เขียนสามารถส่งบทความได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ตั้งแต่กระบวนการพิจารณาจนถึงการตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม ใช้กระบวนการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ (Peer Review) อย่างเข้มงวดก่อนการตีพิมพ์เผยแพร่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ใช้รูปแบบ Double-Blind Review ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งบทความจะไม่ทราบชื่อกันและกัน เพื่อให้การประเมินเป็นกลาง ปราศจากอคติ และเน้นความถูกต้องเชิงวิชาการ
2. บทความทุกเรื่องจะถูกตรวจสอบโดย ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบัน
3. จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำการประเมินบทความ คือ 3 คน

6. การเตรียมต้นฉบับ

ทางกองบรรณาธิการยินดีรับตีพิมพ์ผลงานวิชาการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 พอยต์ พิมพ์ด้วยคอมพิวเตอร์ ตัวอักษรสีดำ พิมพ์ในกระดาษขาว ขนาดมาตรฐาน A4 และไม่มีเส้นบรรทัด การตั้งค่าหน้ากระดาษ เว้นขอบบนและขอบซ้าย 3.81 ซม. ขอบล่าง 6.34 ซม. ขอบขวา 5.08 ซม. บทความวิชาการ และบทความวิจัย มีความยาว 10-15 หน้า ส่วนบทความปริทัศน์ ความยาว 15-20 หน้า ยกเว้น บทความทวิภาคหนึ่งข้อ ความยาว 5-15 หน้า

7. ระบบการอ้างอิงเนื้อหาในบทความ

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรมใช้รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อหาบทความด้วยระบบนามปี (Name-Year) ของ APA (American Psychological Association) ฉบับปรับปรุงล่าสุด ให้ระบุชื่อ - นามสกุลของผู้แต่ง (หากเป็นต่างชาติให้ระบุนามสกุล) ปีที่พิมพ์ และเลขหน้าของเอกสารอ้างอิง ตัวอย่างกรณีการอ้างหน้าข้อความ เช่น สมหญิง ขันยั้ง (2567, น. 50)..... หรือ Johnston (1994, p. 79).....หรือ Herman (1994, pp. 71-79).....กรณีการอ้างหลังข้อความ เช่น (สมหญิง ขันยั้ง, 2567, น.50) หรือ (Johnston, 1994, p. 79) หรือ (Johnston, 1994, pp. 70-79) ในกรณีไม่ปรากฏเลขหน้าให้ใส่เพียงชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ กรณีการสัมภาษณ์ สมหญิง ขันยั้ง.....(สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2568) หรือหลังข้อความ (สมหญิง ขันยั้ง, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2568)

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citation)

1. ผู้แต่ง 1 คน

อ้างอิงหน้าข้อความ ชื่อ/สกุล/(ปี)

อ้างอิงท้ายข้อความ (ชื่อ/สกุล,/ปี)

สมหญิง ขยันยิ่ง (2567, น. 50).....
.....(สมหญิง ขยันยิ่ง, 2567, น.50)

2. ผู้แต่ง 2 คน

อ้างอิงหน้าข้อความ ชื่อ/สกุล/และชื่อ/สกุล/(ปี)

อ้างอิงท้ายข้อความ (ชื่อ/สกุล/และชื่อ/สกุล,/ปี)

นภาพรณ พันธ์โชติ และสมปอง เจริญจิต (2564, น.9).....
.....(นภาพรณ พันธ์โชติ และสมปอง เจริญจิต, 2564, น.9)

3. ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป

อ้างอิงหน้าข้อความ ชื่อ/สกุล/และคณะ/(ปี)

อ้างอิงท้ายข้อความ (ชื่อ/สกุล/และคณะ,/ปี)

ศิริวรรณ รุ่งเรือง และคณะ (2565, น. 2).....
.....(ศิริวรรณ รุ่งเรือง และคณะ, 2565, น.2)

4. การอ้างอิงจากสัมภาษณ์

การเขียนอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์ กรณีไม่มีการเผยแพร่เป็นสาธารณะ ให้เขียนอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น โดยไม่ต้องใส่เป็นรายการอ้างอิงท้ายเล่ม

อ้างอิงหน้าข้อความ ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/สกุลผู้ถูกสัมภาษณ์/(การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี)

อ้างอิงท้ายข้อความ (ชื่อผู้ถูกสัมภาษณ์/สกุลผู้ถูกสัมภาษณ์,/การสื่อสารส่วนบุคคล,/วัน/เดือน/ ปี)

สมหญิง ขยันยิ่ง..... (สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2568)
.....(สมหญิง ขยันยิ่ง, สัมภาษณ์, 2 มกราคม 2568)

8. รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงหรือบรรณานุกรม

การเขียนเอกสารอ้างอิง ใช้การอ้างอิงและบรรณานุกรมของ APA 7th edition Style (American Psychological Association) อย่างเคร่งครัด และเขียนเอกสารอ้างอิงเฉพาะเอกสารที่นำมาอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น และควรเรียงจากตัวอักษรไทย ก-ฮ และ ตัวอักษร A-Z ตามตัวอย่างรายการอ้างอิงหรือบรรณานุกรม ดังนี้

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

1. การอ้างอิงจากหนังสือ (ชื่อหนังสือพิมพ์ตัวเอียง) *กรณีหนังสือจัดพิมพ์ครั้งที่ 1 ไม่ต้องระบุครั้งที่พิมพ์

ชื่อ/สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อเรื่อง/(พิมพ์ครั้งที่ (ถ้ามี)).*/ชื่อสำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

สมชาย ขันยั้ง. (2023). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์วิญญูชน.

Tonry, M. (2019). *Comparing criminal justice systems across nations: The challenge of a global perspective* (2nd ed.). University Press.

2. การอ้างอิงจากวารสาร (ชื่อวารสารพิมพ์ตัวเอียง)

ชื่อ/สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร,/ปีที่(ฉบับที่),/หน้าแรก-หน้าสุดท้ายของบทความ.

ตัวอย่าง

อัศกร ไชยพงษ์. (2567). ปัญหาหน้าที่อำนาจตามกฎหมาย ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการควบคุมและป้องกันอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรป่าไม้. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 17(3), 135-164.

Akkakorn Chaiyapong, Vachiravitch Ittithanasuphavitch, Niramol Yindee, Jiddarom Rattanawut and Wuttisak Nakhan. (2019). Guidelines for the Appropriate Career Development of the Elderly in Makok Neau Sub-District Municipality, Phatthalung, Thailand. *Asian Administration and Management Review*, 1(2), 202-213.

3. การอ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ

ชื่อ/สกุล./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./วิทยานิพนธ์และชื่อปริญญา,/ชื่อสถาบัน.

ตัวอย่าง

สมชาย ขันยั้ง. (2023). *การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Smith, J. D. (2020). *The development of digital learning models in education*. Master's thesis, University of New York.

4. รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง/(ปีพิมพ์)/ชื่อเรื่อง (รายงานผลการวิจัย)/สถานที่พิมพ์/สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย (รายงานผลการวิจัย).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

5. การอ้างอิงจากเว็บไซต์

ผู้แต่ง/(ปีพิมพ์)/ชื่อบทความ/สืบค้นเมื่อ หรือ Retrieved/วัน เดือน ปี,/จาก หรือ from/http://www.xxxx
xxxxxx

ตัวอย่าง

สมชาย ขยันยิ่ง. (2022). แนวโน้มการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2022, จาก
<https://www.educationtrends.com/digital-learning>
Smith, J. D. (2021). *The impact of digital tools in modern education*. Retrieved May 10, 2021,
from <https://www.educationinsights.com/digital-tools>

6. หนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อผู้แต่ง/(วัน/เดือน/ปี)/ชื่อคอลัมน์/ชื่อหนังสือพิมพ์/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

สมชาย ขยันยิ่ง. (2023, 5 กุมภาพันธ์). การศึกษากับการพัฒนาในยุคดิจิทัล. *ไทยรัฐ*, หน้า 12.

7. ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย/(วัน/เดือน/ปี)/ราชกิจจานุเบกษา/เล่ม/ตอนที่/หน้า/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. (2002, 19 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 119, ตอนที่ 1, หน้า 5-10.

*กรณีที่ไม่มีชื่อผู้แต่งให้ใช้ชื่อกฎหมายหรือคำประกาศแทน เช่น

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข. (2021, 10 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 138, ตอนที่ 4, หน้า 45-50.

ตัวอย่างการเขียนตาราง

เขียนคำว่า ตารางที่ 1 ชื่อตาราง เลขที่ตารางใส่ตามลำดับที่ปรากฏในบทความโดยเรียงลำดับ หากมีการอ้างอิงตารางต้องเขียนอ้างอิงที่มาของตารางด้วย ในรูปแบบดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลประชากรตัวอย่างในการศึกษา.....

กลุ่มประชากร	จำนวน (คน)	เพศ	อายุเฉลี่ย (ปี)
ข้าราชการ	100	ชาย	35
นักศึกษาระดับปริญญา	120	หญิง	22
ประชาชนทั่วไป	150	ชาย	40
ผู้บริหารภาครัฐ	50	หญิง	45

ที่มา : ผู้แต่ง (พ.ศ.)

ตัวอย่างการเขียนภาพประกอบ

เขียนคำว่า ภาพที่ 1 ชื่อภาพ กึ่งกลางภาพเลขที่ภาพใส่ตามลำดับที่ปรากฏในบทความโดยเรียงลำดับ หากมีการอ้างอิงภาพต้องเขียนอ้างอิงที่มาของภาพด้วย เช่น ที่มา : ผู้แต่ง (ปีพ.ศ.) กึ่งกลางภาพ เช่นเดียวกับการเขียนแผนภูมิ และแผนภาพ

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ

ที่มา : ผู้แต่ง (ปี พ.ศ.)

จริยธรรมการตีพิมพ์ (Publication Ethics)

เป็นแนวทางที่สำคัญในการรักษาความเป็นธรรมและความถูกต้องในกระบวนการตีพิมพ์บทความในวารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการบริหารงานยุติธรรม ซึ่งสามารถแบ่งได้ตามบทบาทต่าง ๆ ดังนี้

สำหรับผู้บรรณาธิการ (For Editor)

1. ความเป็นกลางและโปร่งใส: ตัดสินใจเกี่ยวกับการตีพิมพ์บทความโดยไม่เอนเอียงหรือมีอคติ
2. การรักษาความเป็นส่วนตัว: ให้ความเคารพต่อข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความ
3. การตรวจสอบความซ้ำซ้อน: ตรวจสอบบทความเพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีการละเมิดลิขสิทธิ์หรือการคัดลอกผลงานจากแหล่งอื่น
4. การป้องกันการขัดแย้งทางผลประโยชน์: หากพบว่า มีผลประโยชน์ทับซ้อนในกระบวนการตัดสินใจ ต้องเปิดเผยและดำเนินการให้เหมาะสม

สำหรับผู้ประเมินบทความ (For Reviewer)

1. การประเมินอย่างเป็นกลาง: ผู้ประเมินบทความควรให้ความคิดเห็นที่ซื่อสัตย์และไม่เอนเอียง
2. การรักษาความลับ: ห้ามเปิดเผยข้อมูลที่ได้รับจากบทความที่อยู่ระหว่างการประเมิน
3. การแจ้งความขัดแย้งทางผลประโยชน์: หากผู้ประเมินบทความมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์เกี่ยวกับบทความที่ได้รับการประเมิน ต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
4. การป้องกันการใช้งานข้อมูล: ห้ามนำข้อมูลจากบทความไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว

สำหรับผู้เขียน (For Author)

1. การรับผิดชอบในเนื้อหา: ผู้เขียนต้องรับผิดชอบต่อความถูกต้องและความซื่อสัตย์ของข้อมูลในบทความ
2. การอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล: ต้องอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในบทความอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์
3. การรับผิดชอบในกระบวนการแก้ไข: หากมีคำแนะนำจากผู้ประเมินบทความหรือบรรณาธิการ ผู้เขียนต้องยอมรับและทำการปรับปรุงบทความให้เหมาะสม
4. การเปิดเผยความขัดแย้งทางผลประโยชน์: หากมีความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่อาจส่งผลกระทบต่อความถูกต้องของข้อมูล ผู้เขียนต้องเปิดเผยข้อมูลนี้ให้ชัดเจน

การปฏิบัติตามจริยธรรมการตีพิมพ์จะช่วยให้กระบวนการวิจัยและการตีพิมพ์มีความน่าเชื่อถือและเสริมสร้างความโปร่งใสในวงการวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนักงานวารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์ และการบริหารงานยุติธรรม

เลขที่ 9/493 ซอยลาดปลาเค้า 78 แขวงจวนสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220

โทรศัพท์สำนักงาน : 065-5346554 มือถือ : 080-5225232, 095-1019971

E-mail: j.journal999@gmail.com

ThaiJO: <https://so11.tci-thaijo.org/index.php/JISSJA>

